

UNIVERSITETI I MJEKESISE, TIRANE

MJEKËSIA DHE INFERMIERIA BASHKËKOHORE

**Revistë shkencore zyrtare e publikuar nga
Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike
Universiteti i Mjekësisë, Tiranë
ISSN 2616-9290**

Suplement 1/2020

Libri i abstrakteve

**Konferenca vjetore e Fakultetit të Shkencave Mjekësore
Teknike, UMT**

23 Janar 2020

Tiranë, Shqipëri

UNIVERSITETI I MJEKESISE, TIRANE

CONTEMPORARY MEDICINE AND NURSING

**Official scientific journal published by the
Faculty of Medical Technical Sciences
University of Medicine in Tirana
ISSN 2616-9290**

Supplement 1/2020

Abstracts Book

**Annual Conference of the Faculty of Medical Technical
Sciences, UMT**

23 January 2020

Tirana, Albania

Komiteti Shkencor i konferencës:

Prof. Dr. Tatjana Çina
Prof. Asc. Vjollca Shpata
Prof. Asc. Manika Kreka
Prof. Asc. Irena Kola
Prof. Asc. Floreta Kurti
Dr. Gentian Stroni
Dr. Ergys Ramosaço
Prof. Asc. Ermira Petraj
Prof. Dr. Edmond Pistulli
Dr. Rudina Pirushi

Komiteti organizativ i konferencës:

Vjollca Shpata Zv.Dekan
Gentian Stroni Zv.Dekan
Manika Kreka Zv.Dekan
Alma Nurçe
Klejda Tani

Sekretaria:

Arjola Pupla
Amarilda Zyli
Ines Karapici

Përmbajtja

Nr.	Titulli, autorët	Faqe
1.	REHABILITIMI NË SHQIPËRI - AKTUALITETI DHE PROBLEMATIKAT Klejda Tani, Irena Kola, Christoph Gutenbrunner, Boya Nugraha	12
2.	ROLI I FIZIOTERAPISTËVE NË TRAJTIMIN E PACIENTËVE KRITIKË Vjollca Shpata, Xhensila Prendushi, Klejda Tani, Manika Kreka, Alma Nurçe, Tatjana Çina	15
3.	WOMEN'S PERCEPTION OF PREGNANCY, BIRTH AND EARLY MOTHERHOOD: INFLUENCE OF SPIRITUAL RELATIONSHIPS ON HEALTHY PREGNANCY Dangyra Ruseckiene, Olga Riklikiene	18
4.	HEALTH-RELATED QUALITY OF LIFE AND SPIRITUAL WELL- BEING OF HOSPITALIZED CHILDREN WITH CANCER Erika Juskauskienė, Olga Riklikienė	20
5.	LITHUANIAN NURSES COMPETENCE IN SPIRITUAL CARE Rasa Akele, Olga Riklikienė	22
6.	THEMELIMI E NJË PROGRAMI ARSIMOR MASTER INFERMIEROR TË NIVELIT TË DYTË MBI ZHVILLIMIN E KURRIKULËS BAZUAR NË KOMPETENCA Etleva Smakaj, Valbona Bezhani, Albana Poloska, Rudina Pirushi, Valbona Bilali, Vjollca Ndreu, Miranda Çela, Flora Zyberaj, Manika Kreka	25
7.	NDIKIMI I NUMRIT TË STUDENTEVE TË GRUPEVE TË PRAKTIKËS NË MARRJEN E NJOHURIVE DHE AFTËSIVE PRAKTIKE Julian Kraja, Zamira Shabani, Edra Fresku	28
8.	SPONDILODISKITI BRUCELOZIK, NJË PANORAMË DISA VJEÇARE E TIJ E. Ramosaço, E. Kolovani, Sh. Kurti, R. Osmënaj, Dh. Kraja, N. Gjermeni, N. Çomo	30

9.	ANALIZA E SHPERTHIMIT TE FRUTHIT NE RRETHIN E LUSHNJES, SHQIPERI GJATE VITIT 2018 Xh. F. Prendushi, V. Shpata, A. Domi, A. Boçi	32
10.	TESTI BASDAI TREGUES ME I MIRE PER AKTIVITETIN E SPONDYLITIT ANKYLOZANT Irena Kola, Ervin Rrapushi , Sander Kola	34
11.	DHUNA NDAJ PROFESIONISTEVE SHENDETESORE NE INSTITUCIONET E KUJDESIT SEKONNDAR DHE TERCIAR Petrit Beqiri, Naime Brajshori, Alban Fejza	37
12.	VLERËSIMI I SHKALLËVE TË MATJES SË DHIMBJES TEK TË RRITURIT DHE FËMIJËT Evelina Hoxhaj, Klejda Tani	39
13.	FËMIJA DHE DHIMBJA. KONSIDERATA BASHKËKOHORE Edmond Pistulli, Albert Kojë, Gjok Tosku, Albert Kreci, Stela Muça, Ina Uzuni	42
14.	QËNDRIMI PRITËS KRAHASUAR ME INDUKSIONIN E LINDJES NË 42 JAVË TË PËRFUNDUARA TË SHTATZANISË Enkeleida Kamberi, Alma Nurçe, Vjollca Shpata	46
15.	MENAXHIMI I INFEKSIONEVE NEONATALE ENDE NJË SFIDË SHUMËDISIPLINARE Alma Nurçe, E. Kamberi, V. Shpata, E. Koliçi, G. Koroveshi	49
16.	SËMUNDSHMËRIA E PRETERMIT TË VONË TË LINDUR NGA SHTATZANI TË KOMPLIKUAR ME PLASJE PREMATURE TË PARAKOHSHME TË MEMBRANAVE Gentiana Gora-Koroveshi, Gj. Kuli-Lito, A. Nurce, V. Shpata, E. Koroveshi	52
17.	SHTATZANITË POSTERM DHE MENAXHIMI PËR TË ULUR KOMPLIKACIONET Enkeleida Kamberi, Alma Nurçe, Vjollca Shpata	55
18.	SFEROCITOZA HEREDITARE DHE MANIFESTIMET E SAJ KLINIKE Manika Kreka, Gladiola Hoxha, Eleni Nastas, Anila Godo, Bledi Kreka, Vjollca Shpata, Admir Nake, Tatjana Çina	58
19.	DIABETI INSIPID TEK FËMIJËT Manika Kreka, Arsen Zia, Sidorela Bego	61

20.	STATUSI PSIKOSOCIAL I FEMIJEVE DHE FAMILJEVE TE TYRE NEN DIALIZE PERITONEALE Diamant Shtiza, Enkelejda Shkurti	64
21.	HEMOTRANSFUZIONI NË PACIENTËT KIRURGJIKALË Zyli. A; Nake. A; Kolpepaj. R, Koliçi. E, Begoviq. Xh, A. Çerekja, Çina. T	66
22.	FASCEITI NEKROTIZANT , DIAGNOZA DIFERENCIALE ME ERIZIPELËN, STUDIM RASTI KLINIK I ERIZIPELËS TË GJURIT DHE TË KËMBËS SË MAJTË TEK NJË E MOSHUAR Besmira Zama, Tritan Kalo	68
23.	DIABETI GESTACIONAL, MËNYRA DHE KOHA MË E PËRSHTATSHME PËR LINDJEN Elvana Toska, Maksim Gjoni, Aurora Bajraktari	70
24.	VLERËSIMI I SIMPTOMAVE TË STRESIT, ANKTHIT DHE DEPRESIONIT TEK PRINDËRIT E FËMIJËVE ME AUTIZËM DHE PRINDËRIT E FËMIJËVE KLINIKISHT TË SHËNDOSHË Venetike Merkaj, Brizida Rafetllari, Fjorda Dragoti	73
25.	PERCEPTIMI I SËMUNDJEVE RENALE NË POPULLATËN SHQIPTARE Nereida Spahia, Merita Rroji· Olta Qurku, Erind Cafi, Miklona Buzi, Alma Idrizi, Myftar Barbullushi	77
26.	UDHEZIMET E REJA MBI MAMOGRAFINE Altina Xhaferi	80
27.	SHKAQET DHE MENAXHIMI I DHIMBJEVE TE GJIRIT NE PRAKTIKEN TONE TE PERDITSHME Albana Shahini	82
28.	KOMUNKIMI I EFEKSHËM GJATË EKZAMINIMIT TË PACIENTIT PEDIAKTIK Altina Xhaferi	85
29.	NJË KËNDVËSHTRIM MBI DISA NGA ARSYET E EMIGRIMIT TË INFERMIERËVE SHQIPTARË Anila Cake, Joana Mihani, Alketa Hoxha, Ergys Ramosaço, Afrim Avdaj, Gentian Stroni, Artan Simaku	87

30.	KARAKTERISTIKAT DHE MENAXHIMI I INSUFICENCËS RENALE AKUTE Albana Gjyzari, Xhuliano Rruga	91
31.	HIPOTIROIDIZMI NË SINDROMIN DOWN E. Koliçi, B. Kalari, R.Kolpepaj, E. Thoma, K. Poshi, L. Zikaj, A Zyli, A. Isaku, A. Nake	93
32.	KUJDESI PALIATIV DHE ROLI I INFERMIERIT Stela Muça	95
33.	TRAJTIMI I OSTEOPROZËS DUKE MATUR DHE KORRIGJUAR PARAMETRAT E DXA (DENSITETI I KOCKËS), 25(OH)VITAMIND ₃ DHE KALCIUMIT NJËKOHËSISHT Inva Peçulaj, Fatos Hoxha	97
34.	PËRDORIMI I DROGAVE NDËRMJET STUDENTËVE TË FSHMT Esmeralda Thoma; Enkeleda Shkurti; Sonila Bitri; Admir Nake; Marikond Toska	99
35.	INFORMACIONI SHENDETSOR TEK ADOLESHENTET SHQIPTARE Enkelejda Shkurti, Diamant Shtiza, Esmeralda Thoma	101
36.	SINDROMA DOWN DHE NDËRHYRJA LOGOPEDIKE Brikela Zotaj , Jonida Trupja	103
37.	ROLI I REHABILITIMIT NË NEUROPLASTICITET Andromeda Keci, Klejda Tani, Joana Xhema	105
38.	REHABILITIMI I SKOLIOZËS. EVIDENTIMI I EFIKASITETIT TË DISA METODAVE NË TRAJTIMIN E SKOLIOZËS Joana Xhema, Klejda Tani, Andromeda Keci	107
39.	DALLIMI I STRESIT NGA INFERMIERËT DHE NIVELI I STRESIT TEK PACIENTËT DEPRESIVE TË HOSPITALIZUAR Sonila Nika, Majlinda Zahaj, Evis Alushi, Vasilika Prifti	110
40.	PUNA , DHUNA DHE SIGURIA E SHENDETIT NE PUNE NE SPITALIN RAJONAL VLORE Denada Selfo	113

41.	EFIKASITETI I FIZIOTERAPISË NË TRAJTIMIN E KAPSULITIT ADEZIV Enkeleda Sinaj, Mira Kapaj	115
42.	EFEKTIVITETI I FIZIOTERAPISË TE PACIENTËT ME PARALIZË OBSTETRIKE TË PLEKSUSIT BRAKIAL Irma Dedej, Erisa Mane	117
43.	ROLI I INFERMIERIT TE BLOKUT OPERATOR NE NEUROENDOSKOPI Manjola Pjetri, Irena Kola, Dava Dedaj	120
44.	VLERËSIMI NUTRICIONAL DHE OBEZITETI NË STUDENTËT E FSHMT, ALDENT Mirva Hoxha, Geisi Belishta	122
45.	PREVALENCA E INTOKSIKACIONEVE NË MOSHAT PEDIATRIKE, TË HOSPITALIZUAR NË REPARTIN E PEDIATRISË, NE SPITALIN E VLORËS Evis Allushi	125
46.	NDRYSHIMET ELEKTROLITIKE NË SERUM GJATË TUR (TRANSURETRAL) PROSTATE Haxhire Gani, Vjollca Shpata, Greta Gani, Majlinda Naço, Herion Dredha, Valbona Muça	127
47.	HIV/AIDS TEK ADULTET NE SHQIPERI, KLASIFIKIMI SIPAS STADIT IMUN Igli Bracellari, A Harxhi, E Meta, E Goxha, N Como	129
48.	FEMIJET E LINDUR PARA KOHE DHE FAKTORET PREDISPOZUES Saemira Durmishi, Emirjona Kicaj, Jorgjia Bucaj, Rudina Cercizi	131
49.	ABUZIMI I FËMIJËVE DHE ROLI I PUNONJËSVE TË SHËNDETËSISË Paola Saro	133
50.	HIGJENA E DUARVE, BARRIERAT PËR REALIZMIN ADEKUAT TË SAJ Emirjona Kiçaj, Rudina Cercizaj, Saemira Durmishi, Eni Bitri, Emiljana Coraj, Dritan Coraj	135

51.	MELANOMA, SHKAQET, FAKTORËT E RREZIKUT, PARANDALIMI I SAJ, MASAT MBROJTËSE KUNDËR KANCERIT TË LËKURËS Glodiana Sinanaj, Brunilda Miftari, Denada Selfo, Rozeta Luci	137
52.	ANAFILAKSIA: EPIDEMIOLOGJIA, PATOGJENEZA, MANIFESTIMET KLINIKE, DIAGNOZA DHE MENAXHIMI Erina Lazri, Irena Kola	139
53.	Të dhëna për revistën “Mjekësia dhe Infermiera Bashkëkohore”	142

REHABILITIMI NË SHQIPËRI - AKTUALITETI DHE PROBLEMATIKAT

Klejda Tani¹, Irena Kola¹, Christoph Gutenbrunner², Boya Nugraha²

¹Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, UMT

²Hannover Medical School

Hyrje: Rehabilitimi njihet si strategjia shëndetësore e shekullit të 21. Rehabilitimi është një pjesë integrale e Mbulimit Shëndetësor Universal (Universal Health Coverage) dhe për këtë arsye duhet të jetë i disponueshëm për çdo person në nevojë. Raporti Botëror për Aftësitë e Kufizuara (The World Report on Disability) ka treguar bazuar në të dhënat statistikore, se në shumë vende të botës rehabilitimi nuk është i disponueshëm. Gjithashtu në shumë vende të botës jo të gjithë njerëzit në nevojë kanë qasje në shërbime të tilla dhe as në pajisjet ndihmëse.

Qëllimi: Ky projekt u iniciua dhe u realizua nga dy institucione akademike, Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike dhe Hannover Medical School, të cilët analizuan shërbimet ekzistuese të rehabilitimit në vëndin tonë dhe vlerësuan nevojën e rehabilitimit në Shqipëri.

Rezultatet: Gjatë vlerësimit të sistemit të rehabilitimit u vërejtë se shërbimi i rehabilitimit nuk është i përfshirë në strategjin shëndetësore kombëtare, është e vendosur më tepër në seksionin e sëmundjeve mendore, dhe sidomos atë pediatrike. Në Shqipëri, nuk ka asnjë legjislacion ose politikë specifike në lidhje me sigurimin e produkteve ndihmëse dhe asnjë buxhet specific i dedikuar në shërbimin e rehabilitimit (fizioterapi, terapi okupacionale, logopedi, psikolog klinik, mjekë rehabilitimi). Gjithashtu u vërejt numri i vogël i specialistëve të rehabilitimit të licencuar në krahasim me popullatën. Fizioterapist të licencuar në Shqipëri janë 1108, Logoped të licencuar janë 136, psikolog klinik të licencuar janë mbi 200 për të gjithë popullatën. U vërejt mungesa e Mjekëve të specializuar në Rehabilitim dhe Terapistëve Okupacional.

Konkluzionet: Duket qartë se dizabiliteti dhe rehabilitimi nuk kanë arritur ende të kenë një përparësi në sistemin shëndetësor dhe planifikimin politik. Sistemi shëndetësor shqiptar nuk ofron shërbime rehabilitimi (përfshirë shpërndarjen e produkteve ndihmëse) për të gjithë personat që kanë nevojë për shërbime të tilla. Gjithashtu kapaciteti i forcave të punës për rehabilitimin

është i pamjaftueshëm dhe gjithashtu disa profesione të njohura ndërkombëtare të rehabilitimit nuk janë në dispozicion aktualisht në Shqipëri.

Fjalë Kyçe: Rehabilitim, disabilitet, Universal Health Coverage, sistemi shëndetësor

REHABILITATION IN ALBANIA – ACTUALITY AND PROBLEMATICS

Klejda Tani¹, Irena Kola¹, Christoph Gutenbrunner², Boya Nugraha²

¹ Faculty of Medical Technical Sciences, UMT

² Hannover Medical School

Introduction: Rehabilitation has been addressed as the health strategy of the 21st century. Rehabilitation is an integral part of Universal Health Coverage and should therefore be available to anyone in need. The World Report on Disability has shown, based on statistics, that rehabilitation is unavailable in many countries around the world. Also, in many parts of the world not all people in need have access to such services or assistive devices.

Purpose: This project was initiated and implemented by two academic institutions, the Faculty of Technical Medical Sciences and Hannover Medical School, who analyzed the existing rehabilitation services in our country and assessed the need for rehabilitation in Albania.

Results: During the evaluation of the rehabilitation system, it was noted that the rehabilitation service is not included in the national health strategy; it is mostly focused in the mental and especially pediatric section. In Albania, there is no specific legislation or policy regarding the provision of assistive devices and no specific budget dedicated to rehabilitation services (physiotherapy, occupational therapy, speech therapy, clinical psychologist, rehabilitation physicians). There is also a small number of licensed rehabilitation specialists compared to the general population. There are 1108 licensed physiotherapists in Albania, 136 licensed speech therapists, over 200 licensed clinical psychologists for the entire population. There is an absence of specialized Physicians in Rehabilitation and Occupational Therapists.

Conclusions: It is shown that disability and rehabilitation have not yet managed to have a prominence in the health system and policy planning. The Albanian health system does not provide rehabilitation services (including distribution of assistive devices) to all persons in need of such services. Also, the capacity of the rehabilitation workforce is insufficient and also some internationally recognized rehabilitation professions are not currently available in Albania.

Keywords: Rehabilitation, Disability, Universal Health Coverage, Health system

ROLI I FIZIOTERAPISTËVE NË TRAJTIMIN E PACIENTËVE KRITIKË

**Vjollca Shpata, Xhensila Prendushi, Klejda Tani, Manika Kreka,
Alma Nurçe, Tatjana Çina**

Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë, Tiranë

Hyrje: Fizioterapistët përfshihen në kujdesin e pacientëve kritikë dhe duhet të jenë të disponueshëm në Njësinë e Kujdesit Intensiv (ICU) së paku një fizioterapist për pesë shtrate të sëmurësh për 7 ditë të javës, pasi luajnë një rol të rëndësishëm në parandalimin dhe trajtimin e komplikacioneve në ICU.

Qëllimi: Të përcaktojë rolin e fizioterapistëve dhe përfshirjen e tyre në trajtimin e pacientëve të sëmurë kritikë.

Metoda: Iu kërkua fizioterapistëve të Spitalit Universitar të Traumës dhe fizioterapistëve të Qendrës Spitalore Universitare “Nënë Tereza” Tiranë që ti përgjigjeshin një pyetësori. Pyetësori konsistonte në 25 pyetje, të cilat vlerësonin përfshirjen e fizioterapistëve në kujdesin respirator, mobilizimin e hershëm dhe teknika të tjera fizioterapeutike në pacientët e sëmurë kritikë.

Rezultatet: U analizuan 30 pyetësorë të plotësuar, pasi ky është dhe numri i fizioterapistëve të punësuar në këto dy spitale të mëdha universitare. Fizioterapistët nuk punojnë ekskluzivisht në Njësitë e Kujdesit Intensiv, ata kryejnë procedura terapeutike vetëm në disa pacientë dhe vetëm gjatë turneve të paradites. Ata nuk kryejnë procedura në ICU gjatë turneve të pasdites dhe natës si dhe gjatë ditëve të pushimit. Fizioterapistët nuk ia ofrojnë asistencën e tyre të gjithë pacientëve, por kryesisht vetëm atyre që kanë probleme me imobilitetin. Fizioterapistët kryejnë rregullisht mobilizimin e pacientëve, mobilizimin aktiv dhe pasiv të anësive dhe pozicionimin e pacientëve kritikë. Ata nuk përfshihen në përshtatjen e ventilimit mekanik, në aspirimin e rrugëve të ajrit, në shpëputjen nga ventilimi mekanik, në ekstubimin e pacientëve dhe në implementimin e ventilimit mekanik jo-invaziv. Gjithashtu mobilizimi i hershëm i pacientëve me rrugë artificiale ajrore nuk kryhet rregullisht në ICU. Asnjë nga fizioterapistët nuk kishte specializim pasuniversitar në terapinë e kujdesit intensiv apo terapi respiratore.

Konkluzionet: Fizioterapistët duhet të jenë pjesë e ekipit multidisiplinar të Kujdesit Intensiv, në mënyrë që të ofrojnë shërbim fizioterapeutik me cilësi të

lartë, duke përmirësuar ecurinë e pacientëve. Në njësitë e Kujdesit Intensiv Shqiptar ka mungesë të shërbimit të rregullt fizioterapeutik, që tregon se nevoja dhe rëndësia e fizioterapistëve me kohë të plotë në ICU nuk është qartësisht e njohur në Shqipëri. Përveç këtyre, janë të nevojshme programe të vazhdueshme edukimi për të përmirësuar njohuritë e fizioterapistëve për procedurat fizioterapeutike në pacientët e sëmurë kritikë.

Fjalë kyçe: fizioterapist, procedura fizioterapeutike, pacientë të sëmurë kritikë, Njësi e Kujdesit Intensiv.

ROLE OF THE PHYSIOTHERAPISTS ON THE TREATMENT OF THE CRITICALLY ILL PATIENTS

**Vjollca Shpata, Xhensila Prendushi, Klejda Tani, Manika Kreka,
Alma Nurçe, Tatjana Çina**

Faculty of Medical Technical Sciences, University of Medicine in Tirana

Introduction: Physiotherapists are routinely involved in the critical patients care and should be available in in the intensive care unit (ICU) at least a physiotherapist per five beds on a 7 day/week basis, they play an important role in the prevention and treatment of complications in ICU.

Aim: To determine the role of physiotherapists and their involvement in the treatment of critically ill patients.

Methods: Physiotherapists of the university hospitals of Tirana: QSUT and SUT were asked to respond a questionnaire. The questionnaire consisted of 25 short-form questions, which examined the physiotherapists' involvement in respiratory care, early mobilization and other physiotherapeutic techniques in the critically ill patients.

Results: 30 completed questionnaires were analyzed. Physiotherapists do not work exclusively in the ICU-s, they perform therapeutic procedures only in some patients, and during the morning shifts. They are absent during the afternoon and night shifts, and also on public holidays. They don't offer their

assistance to all the patients, but only to them that have problems with immobility. Physiotherapists are regularly involved in mobilization, passive and active limb mobilization and positioning of the critically ill patients.

They were no involved in the adjustment of mechanical ventilation, in airway suctioning, in weaning from mechanical ventilation, in extubation and in the implementation of non-invasive mechanical ventilation. Also, the early mobilization of the patients with artificial airways is not regularly performed in the ICU.

None of these physiotherapists have a postgraduate specialization in intensive care therapy or respiratory therapy.

Conclusions: Physiotherapists should be part of multidisciplinary intensive care team, in order to offer high-quality physiotherapy services, improving the outcome of patients. There is a lack of regular physiotherapy service in Albanian ICU-s. The low availability shows that the need and importance of full-time physiotherapists in ICU is still not clearly recognized in Albania. Besides, systematic educational programs are necessary for improving physiotherapists' knowledge on physiotherapeutic procedures in critically ill patients.

Key words: physiotherapist, physiotherapeutic procedures, critically ill patients, intensive care unit.

WOMEN'S PERCEPTION OF PREGNANCY, BIRTH AND EARLY MOTHERHOOD: INFLUENCE OF SPIRITUAL RELATIONSHIPS ON HEALTHY PREGNANCY

Assistant Dangyra Ruseckiene, Midwife, PhD (stud)
Prof. Olga Riklikiene, RN, PhD

Lithuanian University of Health Sciences, Department: Nursing and Care

Focusing on spiritual health of woman during pregnancy and childbirth improves quality of life and wellbeing of becoming mother as well as the health of the newborn. Studies have shown a strong spiritual connection between a pregnant woman and her unborn child (Hall, 2006; Hall and Taylor, 2004). Spirituality of the woman becomes extremely important facing with painful experiences during pregnancy, childbirth, or early motherhood. However, even when pregnancy is physiologically smooth and the birth and subsequent postnatal care is good/successful, nurturing the spiritual mother-fetus/child relationship determines the quality of midwifery care (Lauver, 2000). It is recommended to continue research on the relationship between spirituality (woman and her baby), religiosity, holistic care, health and wellbeing in perinatal care (Dunn, 2009).

The aim of the study is to investigate the influence of spiritual relationships of pregnant women on her perception of healthy pregnancy, childbirth and early maternity.

Matherial and Methods. Qualitative semi-structured interviews of pregnant women and postpartum mothers are carried out with the two purposes 1) to reveal the spiritual and emotional condition of the pregnant woman, her attachment to the unborn child, awareness of pregnancy through the context (prism) of spirituality; 2) to reveal the spiritual and emotional state of the mother, her affection to the baby and the awareness of motherhood through the context (prism) of spirituality.

In addition, a socio-demographic data and information on standardised scales (Changed Habits during Pregnancy; Maternal antenatal attachment; Spiritual health; The God Locus of health control; An attitude to fetus/baby; Pregnancy anxiety scale; Parental bonding; Maternal postnatal attachment) is collected.

The study population consisted of adult, pregnant and postpartum women. Study protocol includes 250 women (for quantitative study) who will participate three times over a period of 6-7 months: 13-20 weeks of gestation, 34-37 weeks of gestation and 2 months postpartum. 30 of the 250 women will also be offered a qualitative study at 13-20 weeks of gestation, 34-37 weeks of gestation and 2 months postpartum.

Results and conclusions. The study will show whether a pregnant woman's spiritual relationships influence her perception of a healthier, safer pregnancy, successful birth and early motherhood. The new knowledge in nursing science will be developed to support pregnant and postpartum women in the future. The information obtained during the study will contribute in developing clinical standards and recommendations for midwifery care of pregnant and delivering women, and new mothers.

HEALTH-RELATED QUALITY OF LIFE AND SPIRITUAL WELL-BEING OF HOSPITALIZED CHILDREN WITH CANCER

Erika Juskauskienė, RN, PhD candidate

Prof. Olga Riklikienė, RN, PhD

Lithuanian University of Health Sciences

Department: Nursing and Care

Introduction: Cancer has become one of the leading causes of morbidity. Although cancer diagnosis is more frequent to adult or older people, there are no exceptions to youngsters. According to The National Cancer Institute of Lithuania (2018), there are 70 new cases of cancer diagnosis and about 15 deaths of cancer among children every year.

However, quality care process requires that children would be perceived as bio-psycho-social-spiritual beings by health care professionals. Children have rich spiritual lives, which are evident primarily in traumatic life situations such as illness, death, and abuse (Pfund, 2000). Similar to adults, children need to find meaning in illnesses, to transcendence beyond suffering, and to feel a sense of connectedness with self, others, or something significant, particularly during hospitalization (Jackson, 2012). The experience of illness and hospitalization is traumatic event that for children causes fears and preconceptions about family separation, isolation, and fear of death (Smith, McSherry, 2004). Such situation can promote spiritual crises (Mueller, 2010). Spirituality may be one factor that usually contributes to physical, emotional, and psychological well-being of children (Jackson, 2012). The quality of care and patients' satisfaction decreases if children and their parents/guardians are not provided with holistic care. The assessment of spirituality and the spiritual needs of children are the first step in delivering spiritual care (Petersen, 2014). **The aim** of the study is to investigate health-related quality of life and spiritual well-being of hospitalized children with cancer.

Material and methods: Study population: children with cancer (non-terminal stage) hospitalized at Clinical Hospital of Lithuanian University of Health Sciences, Pediatrics department. Inclusion criteria: age of children - 5-12

years, diagnosis of oncological disease for the first time; absence other chronic diseases.

The standardised scales (Pediatric Quality of Life Inventory 3.0 Cancer Module (J. W. Varni); Feeling Good, Living Life (J. Fisher); Spiritual Quality of Life; Spiritual Well-being Questionnaire (J. Fisher); Pain Scale) are used for data collection.

The study was approved by the Committee on Bioethics (permission No. BE-2-68).

Results and conclusion: In our study we expect to determine the health related quality of life in children with cancer, taking special consideration to spiritual component of wellbeing and care. In addition, we investigate patients' needs of care that may influence quality of care in children oncology unit. Finally, we aim to determine and implement practical interventions that would be helpful in assurance of holistic care to hospitalized children with cancer.

LITHUANIAN NURSES COMPETENCE IN SPIRITUAL CARE

Rasa Akele, RN; Olga Riklikiene, RN, PhD

Lithuanian University of Health Sciences

Introduction. The World Health Organization (WHO) defines health as complete physical, mental, spiritual and social well-being, not just the absence of disease or disability (Lay T., Creedy H., Chan D., 2013). Holistic nursing is comprehensive care of patients' physical, psychological, social and spiritual aspects (Ku Y.L, 2017). The International Code of Ethics for Nurses (2012) states that during the nursing process, nurses promote a positive environment which meets and respects the rights, values, customs, and spiritual beliefs of the patient, his or her family and community. Therefore, spirituality and spiritual care are an integral and professional responsibility of holistic nursing (Giske T., Cone P. H., 2015). However, nurses often fail to integrate spiritual care into the overall care process of patients and their families (Petersen, C. L. et al., 2017). Cohen et al. (2012) confirm that spiritual care is important to the overall health and well-being of the individual and that nursing spiritual care competencies are essential (Abell C. H., Garrett-Wright, D., Abell, C. E., 2018). Lithuanian legal and professional nursing documents do not yet define spiritual care competencies for nurses, so health care organizations need strong leaders to ensure the spiritual needs of patients are addressed.

The aim of this work was to investigate the competencies of spiritual care of Lithuanian hospital nurses and their interrelationship with religiosity and sociodemography.

Methods. A quantitative cross-sectional study design was employed. The survey was conducted in 2018-2019 using an anonymous questionnaire. Nurses of the Lithuanian Republic Kaunas Hospital participated in the study (n = 202), response rate 93.1 percent. The Spiritual Care Competence Scale was used to assess nurses' competence in spiritual care (Leeuwen et al., 2009). All 27 items were scored with respect to the self-ascribed relevance on a 5-point scale from disagreement to agreement. These items composed six domains: assessment and implementation of spiritual care (Cronbach's alpha 0.83), professionalization and improving quality of spiritual care (alpha 0.88), personal support and patient counselling (alpha 0.85), referral to professionals (alpha 0.70), attitude towards patient's spirituality (alpha 0.79) and

communication (alpha 0.72). The study was approved by the Committee on Bioethics (permission No. BEC-12(M)-196).

Results. The majority of nurses (43.3 %) were 40-49 years old and the absolute majority was female (98.9%). 65.3 % of nurses were married and 66.1 % had advanced education. Professionally, 82 % worked in nursing 11 years or longer and 56.2% worked more than 1 full-time equivalent. Results revealed that 78.5 % of respondents indicated that they were religious. The average score of the Nurses Spiritual Care Competence Scale was 95.58 out of 135 score (SD 13.54 median 95; moda = 96; range 50-129). More than half (57.6 %) of the nurses reported moderate competence in spiritual care, 41.3 % – high, and 1.1 % – low competence. The highest level of spiritual competence was related to communication ability and attitude toward patients' spirituality. Nurses lacked experience in assessment and implementation of spiritual care, professionalization and improving quality of spiritual care, personal support and patient counselling, and referral to professionals. The religiosity and spirituality in nurses' lives significantly weakly correlated with spiritual care competence ($r = 0.305$ and $r = 0.321$, respectively). The strong correlation was found between religiosity and competence of professionalization/improving quality of spiritual care ($r=0.261$). The significant correlation between spirituality and attitude towards patients' spirituality was the strongest ($r=0.320$). There were no significant differences between nurses' spiritual care competencies and their sociodemographic characteristics.

Conclusions. Lithuanian nurses have a moderate level of competence in spiritual care. The highest competence is in communication and attitude towards patients' spirituality. The nurses' competence in the assessment and implementation of spiritual care, professionalization and quality of spiritual care, personal support and patient counselling, and referral to professionals, should be improved. The importance of religiosity and spirituality in nurses' lives determines their spiritual care competence rather weakly. The study provides important information on the areas nurses should be trained in order to be competent in spiritual care.

Contact: rasa.gustainyte@gmail.com

References:

1. Lay T., Creedy H., Chan D., Fai M. Student nurses' perspectives of spirituality and spiritual care. *Nurse Education Today*. Griffith university, Australia, 2013. DOI <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2012.06.00>.
2. Ku YL. Literature review on spiritual care in nursing. *J nurs health stud* 2017, 2:1. doi: 10.21767/2574-2825.100012. Available from internet: <<http://www.imedpub.com/articles/literature-review-on-spiritual-care-in-nursing.php?aid=19085>>.
3. Giske T., Cone P.H. Discerning the healing path – how nurses assist patient spirituality in diverse health care settings. *JCN journal of clinical nursing*, 2015; Volume24, Issue19-20 <https://doi.org/10.1111/jocn.12907>,
4. Petersen, C. L., Callahan, M. F., McCarthy, D. O., Hughes, R. G., White-Traut, R., & Bansal, N. K. An online educational program improves paediatric oncology nurses' knowledge, attitudes, and spiritual care competence. *Journal of paediatric oncology nursing*, 2017; 34(2), 130–139. <https://doi.org/10.1177/1043454216646542>.
5. Abell C. H., Garrett-Wright, D., Abell, C. E. Nurses' Perceptions of Competence in Providing Spiritual Care. *Journal of Holistic Nursing*, 2018; 36(1), 33–37. <https://doi.org/10.1177/0898010116684960>.

THEMELIMI I NJË PROGRAMI ARSIMOR MASTER INFERMIEROR TË NIVELIT TË DYTË MBI ZHVILLIMIN E KURRIKULËS BAZUAR NË KOMPETENCA

**Etleva Smakaj, Valbona Bezhani, Albana Poloska, Rudina Pirushi,
Valbona Bilali, Vjollca Ndreu, Miranda Çela, Flora Zyberaj,
Manika Kreka**

Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i mjekësisë, Tiranë

Hyrja: Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike (FSHMT) po punon për krijimin e një programi të ri Master Profesional Infermieri në Familje. Ekziston një nevojë e artikuluar qartë për të krijuar një program të tillë në mënyrë që të forcohet trajnimi i kësaj kategorie profesionale që do të jetë në gjendje t'i përgjigjet nevojave në rritje të komunitetit. Prandaj, FSHMT po bashkëpunon ngushtë me HAP - Health for All Project, në mënyrë që të zhvillojë dhe zbatojë një program profesional Master Infermieri në Familje. Ky artikull paraqet një përmbledhje të hapave konkret të procesit të krijimit të këtij programi deri më tani.

Qëllimi: Do të theksohet rëndësia e krijimit të një programi arsimor Master profesional në përputhje të plotë me zhvillimin e kurrikulës bazuar në kompetenca dhe të përshtatshme për të përmbushur nevojat shëndetësore të vendit.

Metodologjia: Analizat e aktiviteteve të bëra nga Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike deri më tani në lidhje me krijimin e programit të ri master në Infermieri në Familje, gjatë 2016-2019.

Diskutime: Bazuar në evidencat më të suksesshme për zbatimin e programeve të arsimit infermieror në vende me cilësi të ngjashme, dhe në përputhje të plotë me strukturën rregullatore të akreditimit të programeve Master në Shqipëri, Grupi i Punës po punon ngushtë me ekspertizën teknike nga një institucion i specializuar akademik nga Zvicra në mënyrë që të punojë me personelin akademik të FSHMT në lidhje me sa vijon: 1) të identifikojë kompetencat që duhet të kenë infermierët e familjes në mënyrë që të jenë në gjendje të përballojnë nevojat e familjeve dhe komuniteteve; 2) të përpusojë një program i cili bazohet në këto kompetenca; 3) të prezantojë qasje të reja pedagogjike në drejtim të mësimdhënies dhe praktikës klinike që lejojnë studentët të zotërojnë këto kompetenca.

Përfundime: Programi i masterit për infermierinë në familje u perceptua si përgatitja e duhur e infermierëve të diplomuar për sistemin parësor të kujdesit shëndetësor në Shqipëri. Kontributi i vazhdueshëm i palëve të interesuara është i nevojshëm për të siguruar që programi i zhvilluar përgatit infermierë të specializuar që shtojnë vlerën e kujdesit shëndetësor. Praktika klinike, udhëheqja klinike, kompetencat thelbësore u identifikuan si të nevojshme për të shërbyer si një strukturë udhëzuese në zhvillimin e kurrikulës bazuar në kompetenca.

Fjalë kyçe: Programi master i infermierit në familje, kompetencat infermiere, FSHMT, kujdesi shëndetësor parësor.

**ESTABLISHMENT OF A NURSING MASTER EDUCATION
PROGRAMME OF SECOND LEVEL UPON THE COMPETENCY-BASED
CURRICULUM DEVELOPMENT**

**Etleva Smakaj, Valbona Bezhani ,Albana Poloska, Rudina Pirushi,
Valbona Bilali, Vjollca Ndreu, Miranda Çela, Flora Zyberaj,
Manika Kreka**

Faculty of Medical technical Sciences, University of Medicine,
Tirana

Introduction: Faculty of Technical Medical Sciences (FTMS) is working to establish a new Master programme in Family Nursing.

There is a clearly articulated need to establish such a program in order to enhance training of this professional category that will be able to respond to the growing needs of an ageing population and with NCD-s diseases. Therefore, FTMS at the Medical University is closely collaborating with HAP – Health for All Project, in order to develop and implement a professional master’s program in Family Nursing. This article presents a summary of the concrete steps of process of establishment of this program up to now.

Purpose: Is to emphasise the importance of establishment of a nursing education programme in full accordance with the competency-based curriculum development and suitable to meet health needs of the country.

Methodology: Analyses of the activities done from the Faculty of Technical Medical Sciences up to now related to establishment of the new master's program in Family Nursing, during 2016-2019.

Discussion: Based on the most successful evidence on implementing the nursing education programs in countries with similar settings, and in full accordance of the regulatory frame of accreditation of Master programs in Albania, Working- group is closely working with technical expertise from a specialized academic institutions from Switzerland in order to work with the academic personnel of the FMTS regarding the following: a) identify the competences that family nurses must have in order to be able to cope with the needs of families and communities; 2) elaborate a program that is based on these competences; 3) introduce new pedagogical approaches in terms of teaching and clinical practice that allow the nurse students to master these competences.

Conclusion: The master's degree programme in Family Nursing were perceived as adequately preparing graduates nurses for the primary health care system in Albania. Continued stakeholder input is necessary to ensure that the programme developed produces specialist nurses that add value to the nurse-driven health care system. Clinical practice, clinical leadership, core competency are identified as necessary to serve as a guiding framework in competency-based curriculum development.

Key Words: Family nursing master programme, nursing competencies, Faculty of Technical Medical Sciences, Primary health care.

NDIKIMI I NUMRIT TË STUDENTEVE TË GRUPEVE TË PRAKTIKËS NË MARRJEN E NJOHURIVE DHE AFTËSIVE PRAKTIKE

Julian Kraja, Zamira Shabani, Edra Fresku

Universiteti i Shkodrës “Luigj Gurakuqi”

Qëllimi i këtij studimi është të shqyrtojë bindjet e studenteve infermiere lidhur me praktikën profesionale dhe njohuritë e tyre dhe të përcaktojë nëse ndryshimet në besimet e vetë-raportuara ose njohuritë, ekzistojnë bazuar sipas vitit të studimit dhe numrit të studentëve të pranishëm në praktikë.

Materiali dhe metodika: Është një kërkim cross sectional (transversal) që përdoret për të kuptuar përceptimin e studentëve sesi ndikon numri i shtuar i studentëve në formimin e grupit të praktikës profesionale, në rezultatet e tyre të të nxëniet të mësimin klinik gjatë ushtrimit të praktikës profesionale në terren (spital dhe qendra shëndetësore). Në studim u morën 50 studentët e vitit të dytë, por që gjatë vitit të parë i kanë realizuar praktikat profesionale me grupe nga 10-12 studente dhe 50 studente të vitit të tretë të programit të studimit Infermieri, që aktualisht janë në grupe nga 20 studentë, por që dy vitet e para praktikën profesionale e kanë realizuar në grupe të vogla prej 10-12 studentësh. Studimi u realizua në muajin qershor pasi studentet kishin përfunduar praktikat profesionale të vitit përkatës. Pyetësi i përdorur është “Evidence Based Practice Questionnaire”, i cili është hartuar për të mbledhur informacione dhe mendime mbi realizimin e praktikës bazuar në fakte.

Konkluzionet: Kishte ndryshime të mëdha në njohuritë e raportuara mbi praktikën profesionale. Ekzistojnë dallime thelbësore ndërmjet viteve të studimeve dhe në mes të grupeve me 10 dhe 20 studentë në praktikë.

Fjalë kyçe: praktikat profesionale, studente infermieri,

IMPACT OF THE NUMBER OF STUDENTS GROUPS OF PRACTICE IN ACQUIRING SKILLS AND PRACTICAL KNOWLEDGE

Julian Kraja, Zamira Shabani, Edra Fresku

University of Shkodra “Luigj Gurakuqi”

The purpose of this study was to examine the evidence-based practice beliefs and knowledge of nursing students and to determine whether differences in self-reported beliefs or knowledge existed based upon respondent characteristics of year of study and number of students present in practice.

Material and Methodology: It is a cross-sectional search used to understand students' perceptions of how increased numbers of students influence professional practice group formation in their clinical learning learning outcomes while practicing professional practice in the field (hospital and health center). The study involved 50 second-year students, but during the first year they conducted professional practices with groups of 10-12 students and 50 third-year students in the Nursing study program, currently in groups of 20 students, but since the first two years have conducted professional practice in small groups of 10-12 students. The study was conducted in June after the students had completed the professional internships of the respective year. The questionnaire used is the "Evidence Based Practice Questionnaire", which is designed to collect information and opinions on the implementation of evidence-based practice.

Conclusions: There were major changes in reported knowledge of professional practice. There are substantial differences between years of study and between groups of 10 and 20 students in practice.

Keywords: professional practices, nursing student.

SPONDILODISKITI BRUCELOZIK, NJË PANORAMË DISA VJEÇARE E TIJ

E. Ramosaço*, E. Kolovani*, Sh. Kurti*, R. Osmënaj, Dh. Kraja*,
N. Gjermeni*, N. Çomo***

* Shërbimi Infektiv, QSUT

** Shërbimi i Imazherisë, QSUT

Bruceloza është infeksion sistemik i shkaktuar nga bakteret e gjinisë *Brucella*, të cilat mund të japin prekje në sisteme të ndryshme të organizmit. Pavarësisht se bruceloza është një infeksion sistemik me një përqindje të ulët vdekshmërie, komplikacionet e saj mund të jenë të rënda, të tilla si prekja osteoartikulare, endokarditi, neurobruceloza, epididymitis e orkitis dhe ajo hepatike.

Prekja osteoartikulare është një nga komplikacionet më të zakonshme të brucelozës, duke prekur 10-85% të pacientëve. Prekjet osteoartikulare më të zakonshme janë spondiliti, sakroileiti, osteomyeliti, artriti, bursiti dhe tenosinoviti. Incidenca e brucelozës është e ndryshme në zona të veçantë të Shqipërisë. Me rritjen e aftësive diagnostikuese, laboratorike dhe imazherike, në vitet e fundit është vënë re një rritje e numrit të pacientëve me spondilodiskit brucelozik.

Ne po paraqesim një panoramë disa vjeçare të kësaj nozologjie, përmes një studimi retrospektiv të pacientëve të hospitalizuar në Shërbimin Infektiv, QSUT për periudhën 2010-2018

Vendosja e hershme e diagnozës dhe zbatimi rigoroz i protokolleve terapeutike ka ndikim të drejtëpërdrejtë në aspektin prognostik të këtij komplikacioni, por edhe në uljen e mundësisë për sekela të përhershme.

BRUCELLAR SPONDYLODISCITIS – AN OVER THE YEARS VIEW OF IT

E. Ramosaço*, E. Kolovani*, Sh. Kurti*, R. Osmënaj, Dh. Kraja*,
N. Gjermeni*, N. Çomo***

* Infectious Diseases Clinic, UHC “Mother Theresa”

** Imaging Clinic, UHC “Mother Theresa”

Brucellosis is a systemic infection caused from bacteria of *Brucella* genus and its manifestations involve different human organ systems. Even its mortality is low, its complications can be severe, such as osteo – articular involvement, endocarditis, neurobrucellosis, hepatitis, epididymitis and orchitis.

Osteo – articular involvement is one of the most common complication of brucellosis with a percentage from 10 to 85% of the patients. They can be presented as spondylitis, discitis, spondylodiscitis, sacroiliitis, osteo – myelitis, arthritis, bursitis and teno- synovitis.

Brucellosis incidence is different in special zones in Albania. During the last years it has been an increase of cases complicated with spondylodiscitis, because improvements made in diagnosis, laboratoric exams and image qualities.

We are going to present an over the years view of this nosology through a retrospective study on the patients hospitalized at Infectious Diseases Clinic, UHC “Mother Theresa”, for a period from 2010-2018.

Early diagnosis and exact use of treatment protocols have a great impact on the prognosis of the patients, they also decrease the possibility for permanent sequelaes.

ANALIZA E SHPERTHIMIT TE FRUTHIT NE RRETHIN E LUSHNJES, SHQIPERI GJATE VITIT 2018

Xh. F. Prendushi, V. Shpata, A. Domi, A. Boçi

Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë, Tiranë

Fruthi, një sëmundje që mund të parandalohet nga vaksinat, është një sëmundje shumë ngjitëse që mund të transmetohet përmes spërklave të ajrit ose përmes kontaktit me sekrecionet e infektuar të fytit ose hundës. Sëmundja mund të përhapet me lehtësi veçanërisht në popullatat e nën vaksinuara. Në vitin 2018, rreth 1298 raste me fruthit janë diagnostikuar në Shqipëri.

Materiali dhe metoda: Rastet e dyshuara të fruthit dhe të dhënat në lidhje me epidemiologjinë, statusin e vaksinimit dhe menaxhimin klinik të pacientëve janë mbledhur duke rishikuar të kartelat e pacientëve të shtruar si suspekt fruth në spitalin rajonal të Lushnjës gjatë periudhës janar-dhjetor 2018.

Rezultatet: Ndër 29 raste të regjistruar si të dyshuar ishin 12 meshkuj (41.4%) dhe 17 femra (58.6%). Konfirmimi i fruthit është marrë në 22 raste (75.9%). Shtatë raste nuk ishin fruth e u konfirmuan falë rezultateve negative të testeve laboratorike (24.1%). Moshë mesatare në radhët e pacientëve me fruth ishte $11,81 \pm 12,39$, moshe minimale 11 muajsh dhe moshe maksimale 50 vjeç. Dominonin pacientët nga zonat rurale me 16 raste (72.7%) dhe nga ato urbane 6 raste (27.3%). Individët e pa vaksinuar paraqesnin një rrezik më të lartë për zhvillimin e sëmundjes (OD: 2.5, 95% CI: 0.396-15.749, P = 0.329). Fruthi ishte më i zakonshëm në fund të dimrit dhe fillimin e pranverës. Komplikacionet janë raportuar në 4 raste (33%).

Rekomandime: Fuqizimi i sistemit kombëtar të imunizimit/vaksinimit për të arritur e mbajtur nivele të larta të imunitetit të popullatës për të siguruar mbulim të lartë të vaksinimit me dy doza të vaksinës së fruthit.

Fjalë kyçe: Fruthi, epidemiologjia, imuniteti, vaksinimi.

ANALYSIS OF MEASLES OUTBREAK IN LUSHNJE ALBANIA, DURING THE YEAR 2018

Xh. F. Prendushi, V. Shpata, A. Domi, A. Boçi

Faculty of Medical Technical Sciences, University of Medicine in Tirana

Background: Measles, a vaccine-preventable illness, it's a very contagious disease that can be transmitted via aerosol particles or through contact with infected throat and nasal secretions. The disease can effectively spread in a travel-related manner especially in under-vaccinated populations. In year 2018, an estimated 1298 measles cases occurred in Albania.

Methodology and materials: Suspected measles cases and data regarding epidemiology, vaccination status and clinical management of the patients were collected by reviewing patients records hospitalized in the regional hospital of Lushnja during January-December 2018.

Results: Out of 29 cases registered suspected, 12 male (41.4%) & 17 female (58.6%), measles confirmation was obtained in 22 cases (75.9 %). Seven were non-cases because of negative laboratory results (24.1%). The mean age among measles patients was 11.81 ± 12.39 , years (range 11 months - 50 years old). There was a major number of patients from rural areas 16 (72.7%) and 6 (27.3%) from urban ones. Unvaccinated individuals presented a higher risk to develop the illness (OD: 2.5, 95% CI: 0.396-15.749, P = 0.329). Measles was most common in late winter and early spring. Complications were reported in 4 cases (33%).

Recommendations: Strengthening national immunization system to achieve and maintain high levels of population immunity by providing high vaccination coverage with two doses of measles.

Key words: Measles, epidemiology, immunity, vaccination

TESTI BASDAI TREGUES ME I MIRE PER AKTIVITETIN E SPONDYLITIT ANKYLOZANT

Irena Kola, Ervin Rrapushi, Sander Kola

Qendra Spitalore Universitare "Nënë Tereza" Tiranë

Hyrje: Spondiliti Ankirozant ose Morbus Bekterievi, është një sëmundje kronike inflamatore, seronegative, me prekje aksiale të kolones si dhe të artikulacioneve periferike, me një predispozitë të lartë gjenetike. Karakterizohet nga enthesopathia, sindesmoftiza si dhe prania e e HLA-B27 në 80-90% të rasteve. Prek më shumë meshkujt se femrat në raportin M:F, 3:1, me moshë kryesisht nga 15- 50 vjeç. Diagnoza vendoset nga anamneza, klinika, examnimet radiologjike, laboratorike dhe testet specifike të vlerësimit.

Objektivat: Objektiv i këtij studimi ishte aksesi që ka pytësori BASDAI, në vlerësimin e aktivitetit të sëmundjes në pacientët e diagnostikuar me spondilit ankylozant (AS)

Metoda e studimit: Studim prospektiv. Studim i realizuar në QSUT, periudhën Prill 2017 deri në Tetor 2019.

Janë marrë në studim 20 pacientë të diagnostikuar me AS sipas kriterëve të modifikuara të New York, u zgjodhën në mënyrë rastësore. 14 meshkuj (60%) dhe 6 femra (40%), moshë mesatare 35 vjeç. U përfshin në studim pacientët në trajtim vetëm me NSAID të kombinuara me AIS dhe sulfasalazinë. Vlerësimi klinik mbi aktivitetin e sëmundjes mori në konsideratë lodhjen, dhimbjen (qafë, shpinë, kokso-femoral), dhimbjen dhe enjtjen në artikulacionet periferike, diskomfortin dhe kohëzgjatjen e ngurtësimit mëngjezor, duke përdorur shkallën vizuale (VAS) si dhe testin specifik mbi aktivitetin e sëmundjes (BASDAI) *Bath Ankylosing Spondylitis Disease Activity Index*). Në analizën statistikore të Spearman's u përdor korrelacioni i vlerësimit midis këtyre metodave.

Rezultatet: Pacientët e vlerësuar me shkallën vizuale EVA jepnin një vlerësim jo gjithëpërfshirës të aktivitetit të sëmundjes dhe trajtim nuk ishte shumë i kombinuar. Pacientët e vlerësuar me testin BASDAI jepnin një vlerësim gjithëpërfshirës të aktivitetit të sëmundjes.

Konkluzione: Mbështetur në testin BASDAI, aktiviteti i sëmundjes ishte prezente në 60% të pacientëve, duke justifikuar një trajtim më të kombinuar . BASDAI duhet të jetë me i përdorshëm në monitorimin e aktivitetit të sëmundjes se sa shkalla EVA.

Fjalë kyçe: Spondilit ankilozant, test, BASDAI, EVA, pacient.

BEST BASDAI TEST INDICATOR FOR ANKYLOZANT ACTIVITY

Irena Kola, Ervin Rrapushi, Sander Kola

Hospital Center "Mother Teresa", Tirana, ALBANIA.

Introduction: Ankylosing spondylitis, or Morbus Bechteriev, is a chronic inflammatory, seronegative disease, with axial colonic and peripheral articular distribution, with a high genetic predisposition. It is characterized by enthesopathy, syndesmophytosis and the presence of HLA-B27 in 80-90% of cases. Affects more males than females in the M: F, 3: 1 ratio, mostly aged 15-50. Diagnosis is determined by anamnesis, clinical signs, radiological and laboratoric examinations and specific evaluation tests.

Objectives: The objective of this study is to demonstrate the access of the BASDAI questionnaire in the disease activity in patients diagnosed with ankylosing spondylitis (AS).

Study Method: It is a prospective study. It is carried out at University Medical Center "Mother Teresa", from April 2017 to October 2019. Twenty patients, of which 14 males (60%) and 6 females (40%), with an average age of 35 years, diagnosed with AS according to the modified New York criteria were randomly selected in the study. Patients treated only with NSAIDs and patients treated with combined AISDs and sulfasalazine were included in the study. Clinical evaluation of disease activity considered fatigue, pain (neck, spine, coxo-femoral), pain and swelling in peripheral articulations, discomfort, and duration of morning stiffness, using visual acuity (VAS) as well as the specific

activity test of disease BASDAI :Bath Ankylosing Spondylitis Disease Activity Index. Spearman's statistical analysis is used to evaluate the correlation between these methods.

Results: Patients assessed with EVA visual scale provided a non-exhaustive assessment of disease activity and treatment was not highly combined. Patients evaluated with the BASDAI test provided a comprehensive assessment of disease activity.

Conclusions: Based on the BASDAI test, disease activity was present in 60% of patients, justifying a more combined treatment. BASDAI should be more useful in monitoring disease activity than the EVA rate.

Keywords: Ankylosing spondylitis, test, BASDAI, EVA, patient.

DHUNA NDAJ PROFESIONISTEVE SHENDETESORE NE INSTITUCIONET E KUJDESIT SEKONDAR DHE TERCIAR

PhD. Petrit Beqiri, PhD Naime Brajshori, MSc Alban Fejza

Kolegji Heimerer, Prishtine

Synimi: Ky studim ka për qëllim të masë nëse dhuna ndaj profesionistëve shëndetësorë në Kosovë ka shënuar rritje ose zvogëlim, llojin e dhunës, dhe krahasimin me shtetet e tjera të perëndimit.

Metoda: Studimi është kuantitativ dhe longitudinal. Janë intervistuar 272 profesionistë shëndetësorë në vitin 2009 dhe 237 profesionistë shëndetësorë në vitin 2019. Intervistimi është bërë në institucionet publike shëndetësorë në tre qytete të Kosovës – Prishtinë, Mitrovicë, dhe Vushtrri. Si instrument është përdorur pyetësor i standardizuar nga shtetet e perëndimit, në të cilin profesionistët shëndetësorë mes tjerash janë pyetur nëse kanë qenë viktimë të dhunës në vendin e punës, çfarë roli luan ajo, nëse edhe kolegët kanë qenë viktimë të dhunës, nga kush ka ardhur dhuna, dhe çfarë lloji të dhunës kanë përjetuar, dhe gjithashtu janë mbledhur të dhënat demografike të atyre profesionistëve shëndetësorë.

Rezultatet: Gjatë periudhës kur janë bërë matjet, ka pasur kryesisht rënie të nivelit të dhunës ndaj profesionistëve shëndetësorë. 37.5% e profesionistëve shëndetësorë kanë qenë viktimë e dhunës gjatë vitit 2009, dhe kjo përqindje ka rënë në 31.6% në vitin 2019. 60.8% e kolegëve të profesionistëve shëndetësorë kanë qenë viktimë e dhunës gjatë vitit 2009, dhe kjo ka rënë në 46.3% në vitin 2019. Dhuna ndaj mjekëve shëndetësorë gjithashtu ka shënuar rënie nëse kjo dhunë ka ardhur nga pacientët dhe profesionistët tjerë shëndetësorë, por është rritur pak dhuna nga të afërmit e pacientit. Gjithashtu ka pasur në përgjithësi një zhvendosje të vogël të llojit të dhunës nga ato më të rëndat drejt atyre më të lehtëve, respektivisht - kërcënim, agresiviteti verbal, thumbimi, goditja e fortë, grushtimi, përvoja e pakëndshme, shkelmimi, shtrëngimi, përdorimi i objekteve ose armëve, pështyerja, dhe gërvishtja.

Konkluzionet: Nivelet e dhunës ndaj profesionistëve shëndetësorë në Kosovës ende janë të larta në krahasim me shtetet e perëndimit, por ka zvogëlim të nivelit të dhunës në shumë aspekte.

WORKPLACE VIOLENCE AGAINST HEALTH PRACTITIONERS IN SECONDARY AND TERTIARY HEALTHCARE INSTITUTIONS, 2019

PhD. Petrit Beqiri, PhD Naime Brajshori, MSc Alban Fejza

Kollege Heimerer, Prishtine

Aim: This study aims to measure whether workplace violence against health practitioners in Kosovo has increased or decreased, to identify the type of workplace violence and to compare the level of workplace violence in Kosovo with other Western countries.

Methods: The study is quantitative and longitudinal. A number of 272 health practitioners were interviewed in 2009 and 237 health practitioners were interviewed in 2019. The interviews have been conducted in public health institutions in three Kosovo cities- Prishtina, Mitrovica and Vushtrri. A standardized questionnaire from western countries was used as an instrument. The questionnaire comprises of demographic data of participants and questions whether they were victims of workplace violence, what role did it play and whether colleagues were also victims of workplace violence, what caused it, and what kind of violence in workplace they have experienced.

Results: The results of this study show that after a 10-year period there is a decrease of the level of workplace violence against health practitioners. 37.5% of health practitioners were victims of workplace violence in 2009, while the number has fallen to 31.6% in 2019. 60.8% of the colleagues of health practitioners were victims of violence in 2009, decreasing to 46.3% in 2019. Workplace violence against health practitioners coming from patients and colleagues has decreased, but workplace violence coming from patient relatives has slightly increased. Generally, there has been a slight shift in the type of violence from the most severe ones to the lightest ones, namely - threat, verbal aggression, biting, punch, unpleasant experience, kicking, coercion, use of objects or firearms, spitting, and scratching.

Conclusion: Workplace violence among health practitioners has decreased in many aspects but the level is still high when compared to western countries.

VLERËSIMI I SHKALLËVE TË MATJES SË DHIMBJES TEK TË RRITURIT DHE FËMIJËT

Evelina Hoxhaj, Klejda Tani

Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, UMT

Hyrje: Detyra kryesore e mjekësisë është ruajtja dhe restaurimi i shëndetit të pacientit dhe minimizimi i vuajtjeve të tyre. Për të arritur këto qëllime, informimi rreth dhimbjes dhe shkallëve të matjes së dhimbjes është i domosdoshëm për t'u vlerësuar në praktikën e ndryshme kërkimore dhe rehabilituese, për arsye se dhimbja shihet si një tregues i sëmundjes që sjell pacientin tek mjeku.

Qëllimi: Qëllimi i këtij studimi është evidentimi i vlefshmërisë së shkallëve të matjes së dhimbjes në popullatë dhe diferencimi i grupmohave ku gjejnë më shumë efikasitet.

Metodologjia: Në këtë rishikim literature janë marrë 24 artikuj të ndryshëm të aprovuara nga Komiteti Ndërkombëtar i Etikës për kryerjen e studimeve. Mbledhja e të dhënave u krye nga PubMed, Medline, Research Gate, Annals of Emergency Medicine dhe Ulibrary. Çdo artikull është kontrolluar për qëndrueshmërinë metodologjike dhe besueshmërinë e të dhënave.

Rezultatet: Nga artikujt e shqyrtuar, Visual Analog Scale, MC Gill Questionnaire dhe Start Back Screening Tool rezultuan të kishin vlefshmëri më të lartë në moshën adulte. Ndërkohë Numerical Pain Rating Scale tregoi vlefshmëri si te adultët dhe te fëmijët. Në moshat e treta u gjet përdorshmëri më e lartë e MC Gill Questionnaire (në pacientët onkologjik) dhe Verbal Pain Rating Scale.

Konkluzionet: Gjetjet e mësipërme tregojnë se pacientët janë në gjendje t'i përdorin shkallët e matjes së dhimbjes për të treguar përvojën e tyre të dhimbjes. Megjithatë, çelësi kryesor për një menaxhim të mirë të dhimbjes varet nga aftësia dhe përshtatshmëria e pacientit për përdorimin e shkallëve të dhimbjes që i ofrohet si dhe nga interpretimi i kujdesshëm i rezultateve nga klinikistët.

Fjalë kyçe: dhimbje, shkallët e matjes së dhimbjes, visual analog scale, numeric rating pain scale, mcgill questionnaire, the keele start back screening tool, verbal rating scale.

PAIN MEASUREMENT SCALES IN ADULTS AND CHILDREN

Evelina Hoxhaj, Klejda Tani

Faculty of Medical Technical Sciences, UMT

Introduction: The main task of medicine is to preserve and restore the patient's health and minimize their suffering. To achieve these goals, information about pain and pain measurement scales is necessary to evaluate in different research and rehabilitative practices, because pain is seen as an indicator of illness that brings the patient to the doctor.

Purpose: The purpose of this study is to identify the validity of pain measurement scales in the population and to differentiate the age groups where they find most efficacy.

Methodology: In this literature review 24 different articles were approved by the International Ethics Committee for conducting studies. Data collection was performed by PubMed, Medline, Research Gate, Annals of Emergency Medicine and Ulibrary. Each item was checked for methodological consistency and data reliability.

Results: The items reviewed, Visual Analog Scale, MC Gill Questionnaire and Start Back Screening Tool resulted in higher validity in adulthood. Meanwhile the Numerical Pain Rating Scale showed validity in both adults and children. At the third age, higher utility of the MC Gill Questionnaire (in oncology patients) and the Verbal Pain Rating Scale were found.

Conclusions: The above findings indicate that patients are able to use pain measurement scales to indicate their pain experience. However, the key to good pain management depends on the patient's ability and appropriateness to

use the degree of pain offered to him as well as the careful interpretation of the results by clinicians.

Keywords: pain, pain measurement scales, visual analog scale, numeric rating pain scale, mcgill questionnaire, the keele start back screening tool, verbal rating scale.

FËMIJA DHE DHIMBJA. KONSIDERATA BASHKËKOHORE

**Prof. Edmond Pistulli, Dr. Albert Koja, Dr. Shk. Gjok Tosku,
Dr. Shk. Albert Kreci, Stela Muça, Ina Uzuni**

Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë, Tiranë

Dhimbja është një simptomë e shpeshtë që takohet në moshën pediatrike. Bashkëshoqëron fëmijën që nga lindja e deri në fund të periudhës së adoleshencës. Dhimbja është një simptomë që takohet edhe në moshën e të porsalindurit. Shpeshherë shtrohet pyetja nëse dhimbja në moshën e neonatit është një mit apo një realitet. Studimi i dhimbjes tek fëmijët akoma sot përbën një realitet me këndvështrime të ndryshme. Për pacientët 18 vjeç dhe më të rinj akoma nuk ekzistojnë udhëzime specifike për të arritur në një konsensus në përshkrimin e opioideve në lidhje me dhimbjet kronike. Studiuesit në fushën e pediatrikës sugjerojnë të zgjidhet momenti kur përdoren opioide pas aplikimit të alternativave jo opioide. Opioidet zakonisht nuk aplikohen si një terapi e linjës së parë për çrregullimin e dhimbjes në fazat fillestare, sidoqoftë, studimet tregojnë se aplikimet e opioidit duhen përdorur vetëm në rastet e dhimbjeve ekstreme. Në mënyrë sinkrone me këtë rikonceptim përkojnë dhe disa nocione të reja si psh ndjeshmëria e lartë e sistemit nervor e shkaktuar nga dhimbja akute dhe rehabilitimi, e njohur për rolin e rëndësishëm në analgjezinë multimodale. Vitet e fundit kërkimet janë më së shumti të përqëndruara në vlerësimet e dhimbjes si elementi kryesor që paraprin trajtimin e dhimbjes në moshën pediatrike.

Qëllimet e studimit: 1. Të ofrojë një përmbledhje të shkurtër të kontrollimit të dhimbjeve në fusha të përgjithshme për pacientët e moshës pediatrike me dhimbjen: akute dhe kronike. 2. Të evidentojë pasojat që vijnë nga përdorimi i opioidit në trajtimet e shumëllojshme për dhimbjen në fushën e pediatrikës.

Rezultatet dhe diskutimi: Studimet sugjerojnë se trajtimet e analgjezisë multidisiplinare duke përfshirë farmakologjinë jo opioide dhe terapitë integruese jo farmakologjike mund të jenë të dobishme për administrimin e dhimbjeve akute dhe kronike dhe mund të përmirësojnë cilesinë e jetës së pacientëve të moshës pediatrike. Trajtimi i dhimbjes tek fëmijët përqëndrohet në sigurimin e një lehtësimi maksimal të dhimbjes dhe një minimumi të efekteve anësore. Analgjezia multimodale konsiderohet si metoda më e

përshtatshme për trajtimin e dhimbjes kronike e bazuar në efektet sinergjike dhe analgjezike të ndryshme, duke zvogëluar përdorimin e dozave të larta të opioidave dhe efektet anësore të tyre.

Administrimi i dhimbjes akute: Trajtimi multimodal trajtohet si përdorimi i njëkohshëm i ndërhyrjeve terapeutike të veçanta dhe përfshin medikamente të shumta për administrimin e dhimbjes, ku qëllimi kryesor është analgjezia e menjëhershme për të lejuar rikuperimin nga procedurat mjekësore me efekte minimale anësore.

Administrimi i dhimbjes kronike: Në administrimin e dhimbjes kronike, fokusi zhvendoset nga analgjezia tek administrimi i dhimbjes dhe në lehtësimin e saj. Këto teknika synojnë të modulojnë faktorët fiziologjikë, të përmirësojnë aftësitë përballuese dhe të rrisin mirëqenien emocionale. Terapia dalluese e sjelljes është një formë e e psikoterapisë e cila ka mbështetje empirike dhe konsiderohet një ndërhyrje e bazuar në prova në lidhje me administrimin e dhimbjes multidisiplinare kronike. Në popullatat pediatrike studimet pilote kanë demonstruar fizibilitet fillestar dhe pranueshmëri të ndërhyrjeve të bazuara në zhvillimin mendor të fëmijëve dhe adoleshentëve që përjetojnë një varg gjendjesh me dhimbje kronike. Këto protokolle të ndërgjegjes kanë përfituar gjithashtu mbështetje paraprake për efikasitetin e tyre në përmirësimin e rezultateve të lidhura me dhimbjen si psh simptomat e fibromialgisë, paaftësisë funksionale, niveleve të kortizolit, pranimit të dhimbjes dhe shqetësimit emocional midis të rinjve me simptomat e dhimbjes.

Përfundimet: Trajtimi multidisiplinar i dhimbjes është efikas në trajtimin e dhimbjeve akute dhe kronike. Ndërhyrjet farmakologjike duke përfshirë opioidet mund të kenë ndikim në dhimbjen neuropatike.

Fjalë kyçe: opioide, terapia jo farmakologjike, terapia njohëse e sjelljes, hipnoza, rehabilitimi i dhimbjes.

THE CHILD AND PAIN CONTEMPORARY CONSIDERATIONS

**Prof. Edmond Pistulli, Dr. Albert Koja, Dr. Shk. Gjok Tosku,
Dr. Shk. Albert Kreci, Stela Muca, Ina Uzuni**

Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine in Tirana,
Albania

Pain is a common symptom encountered in pediatric age. Accompanies the child from birth until the end of adolescence. Pain is a symptom that is encountered even in the age of newborn. It is often asked whether pain in the neonatal is a myth or a reality. The study of pain in children still constitutes a reality with different perspectives. For patients 18 years and younger, there do not yet exist specific consensus guidelines on prescribing opioids for chronic pain. Pediatric practitioners are advised to use their best judgment when using opioids after appropriate use of nonopioid alternatives. Opioids are not usually indicated as a first line therapy for pain disorders in the early stages, however studies show that opioid applications should only be used in cases of extreme pain. Synchronal with this reconception, coincide new notions like nervous system hypersensitivity caused by the acute pain and the rehabilitation, known for their important role in the multimodal analgesia. Last years the researches are mostly focused on pain assessments as the main element that precedes the treatment in pediatric.

Aims of the study: 1. To provide a brief overview of a multidisciplinary pain management approach for pediatric patients with acute and chronic pain. 2. To explore the opioid sparing effects of multidisciplinary treatments for pediatric pain.

Results and discussion: Evidence suggests that multidisciplinary analgesia treatments incorporating nonopioid pharmacological and integrative non-pharmacological therapies can be effective for both acute and chronic pain management, and can improve patients' quality of life in pediatric age. The treatment of pain in children consists in providing a maximum pain relief and a minimum of side effects. The multimodal analgesia is considered to be as the most suitable method, based on the synergistic effects of different analgesics, decreasing the necessity of using high doses of opioids and the

incidence of adverse effects of them.

Administration of acute pain: Multimodal treatment is defined as “the concurrent use of separate therapeutic interventions” and includes multiple medications for pain ,where the primary goal is immediate analgesia sufficient to allow for the recovery from medical procedures with minimal side effects.

Chronic Multidisciplinary Pain Management: In the management of chronic pain, the emphasis shifts from immediate analgesia to extended pain management services and facilitation of function across domains. These techniques are intended to modulate physiological factors, improve coping skills and to increase emotional well-being. Cognitive behavioral therapy is a form of psychotherapy that has empirical support and is considered an evidence-based intervention in multidisciplinary chronic pain management. In pediatric populations, pilot studies have demonstrated initial feasibility and acceptability of mindfulness-based interventions for children and adolescents experiencing a range of chronic pain conditions. These mindfulness protocols have also received prior support for their efficacy in improving pain-related outcomes such as fibromyalgia symptoms, functional disability, cortisol levels, pain acceptance, and emotional distress among youth with pain symptoms.

Conclusions: Multidisciplinary pain management is effective in treating acute and chronic pain. Pharmacological interventions including opioids may effect neuropathic pain.

Keywords: Opioids, non-pharmacological therapy, cognitive behavioral therapy, hypnosis, pain rehabilitation.

QËNDRIMI PRITËS KRAHASUAR ME INDUKSIONIN E LINDJES NË 42 JAVË TË PËRFUNDUARA TË SHTATZANISË

Enkeleida Kamberi¹, Alma Nurçe², Vjollca Shpata²

¹ Departmenti Obstetrik – Ginekologjik në SUOGJ “Koço Gliozheni”
Tiranë

²Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, UMT

Hyrje: Shtatzania posterm (≥ 42 javë shtatzanie, JSh) dhe shtatzania e vonuar (≥ 41 JSh), në krahasim me shtatzaninë në term, shoqërohet me një rrezik të rritur për rezultate të pafavorshme për nënën dhe foshnjën. Komplikimet e nënës rriten nga 40 JSh si: rreziku i infeksioneve e lehonisë, gjakderdhje pas lindjes, disporpcion, distoci e lindjes, seksio cezariane urgjente dhe çarje të qafës së uterusit. Komplikimet fetale dhe neonatale janë: vdekja e fetusit, sindromi i aspirimit mekonial, rezultatet e ulëta të pikëzimit të Apgarit, encefalopatia neonatale, etj.

Qëllimi: Përzgjedhja e protokolleve më të mirë për menaxhimin e shtatëzanisë posterm. Qëndrimi pritës apo induksioni i lindjes do të zvogëlojë komplikacionet e shtatëzanisë posterm.

Materialet dhe metodat: Rishikimi i informacionit, dhe studimi i protokolleve të testeve të kontrolluara të bazuara në mënyrë të rastësishme për të krahasuar menaxhimin pritës në krahasim me induksionin e lindjes në 42 javë të përfunduar shtatzanie. Studimet e publikuara në anglisht u përzgjodhën nga: PubMed, rishikimi sistematik Cochrane, Kolegji Amerikan i Obstetërve dhe Gjinekologëve (ACOG), dhe Qendrat për Kontrollin dhe Parandalimin e Sëmundjeve (CDC) dhe rekomandimet nga Organizata Botërore e Shëndetësisë (OBSH). Baza e të dhënave u kontrollua duke përdorur fjalë kyçe për popullsinë, me moshë shtatzanie midis 37 dhe 42 javë.

Rezultatet: Kujdesi standard në shumë vende është induktimi i lindjes në 42 JSh. Nuk ka mbështetje të mjaftueshme shkencore që induksioni i lindjes në 41 JSh, në krahasim me qëndrimin pritës dhe induksionin në 42 JSh do të zvogëlojë vdekshmërinë dhe sëmundshmërinë perinatale pa një rritje të lindjeve me operacion, përvojat negative gjatë lindjes ose kostot më të larta.

Konkluzionet: Në dritën e provave aktuale induksioni i lindjes në 41 javë moshë barre, është e justifikuar për të minimizuar si ndërlikimet e fetusit ashtu edhe të nënës.

Fjalë kyçe: Induksion i lindjes, fetus i vdekur, shtatzani, qëndrim pritës

EXPECTANT MANAGEMENT COMPARED OF INDUCTION OF LABOR AT 42 COMPLETED GESTATIONAL WEEKS

Enkeleida Kamberi¹, Alma Nurçe², Vjollca Shpata²

¹. Department of Obstetrics – Gynecology. SUOG “Koço Gliozheni” Tirana

². University of Medicine, Faculty of Technical Medical Sciences, Tirana

Background: Post term pregnancy (≥ 42 gestational weeks, GW) and late term pregnancy (≥ 41 GW), as compared to term pregnancy, is associated with an increased risk for adverse outcome for the mother and infant. Maternal complications increase from GW 40 as: risk of puerperal infections, postpartum bleeding, disproportion, labor dystocia, emergency caesarean sections, and cervical lacerations. Fetal and neonatal complications are: stillbirth, meconium aspiration syndrome, low Apgar scores, neonatal encephalopathy, etc.

Objectives: Selection of the best protocols for management to the post term pregnancy. Expectant management or Induction of labor will reduce complications in post term pregnancies.

Materials and methods: Review information and Study protocols of based randomized controlled trial to compare Expectant management compared of Induction of labor at 42 completed gestational weeks. Studies published in English selected from: PubMed, Cochrane Systematic Review, American College of Obstetricians and Gynecologists (ACOG), Centers for Disease Control and Prevention. Disease (CDC) and recommendations of the World Health Organization (WHO). Databases were searched using keywords for the population, which included fetus between 37 and 42 weeks of gestation.

Results: Standard care in many countries is induction of labor at 42 GW. There is insufficient scientific support that induction of labor at 41 GW, as compared with expectant management and induction at 42 GW will reduce perinatal mortality and morbidity without an increase in operative deliveries, negative delivery experiences or higher costs.

Conclusions: In the light of the current evidence induction of labor at 41 weeks is justified to minimize both fetal and maternal complications.

Keywords: Induction of labor, stillbirth, gestation, Expectant management

MENAXHIMI I INFEKSIONEVE NEONATALE ENDE NJË SFIDË SHUMËDISIPLINARE

Alma Nurçe¹, E. Kamberi², V. Shpata¹, E. Koliçi¹, G. Koroveshi³

¹Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, UMT

² SUOGJ ” Koço Gliozheni ” Shërbimi i Obstetrikë- Gjinekologjisë, Tiranë

³ SUOGJ”Mbretëresha Geraldinë “Shërbimi i Neonatologjisë, Tiranë

Hyrje: Infeksionet neonatale mbeten ende një sfidë duke marrë parasysh sëmundshmërinë, dhe vdekshmërinë që ajo shkakton. Sepsis neonatal është shkak i tretë kryesor i vdekshmërisë neonatale, veçanërisht në vendet në zhvillim . Nga ana tjetër të mbijetuarit e sepsit neonatale janë në rrezik të madh të dëmtimeve neuro-zhvillimor.

Megjithëse përparimet e fundit mjekësore kanë përmirësuar kujdesin neonatal, shumë sfida mbeten në diagnostikimin dhe menaxhimin e infeksioneve neonatale.

Qëllimi: Rishikimi i informacionit të infeksionet neonatal për një menaxhim sa më efikase nga i gjithë stafi shëndetësor.

Materialet dhe metodat: U rishikua literatura në 10 vitet e fundit në PubMed, Cochrane Systematic Review dhe rekomandimet nga Organizata botërore e shëndetësisë (OBSH), Akademia Amerikane e Pediatriisë (AAP), Kolegji Amerikan i Obstetërve dhe Gjinekologëve (ACOG), dhe Qendrat për Kontrollin dhe Parandalimin e Sëmundjeve (CDC). Baza e të dhënave u kontrollua duke përdorur titujt e temës përkatëse si dhe fjalë kyçe si Infeksion/sepsis, menaxhim i sepsit neonatit, bilanc infektiv, antibiotik. U përcaktun kufijtë për popullsinë e përshtatshme, në të cilën u përfshinë të porsalindurit deri 28 ditët e parë të jetës. Nuk u rishikuan studimet e botuara në gjuhë të ndryshme nga anglishtja.

Rezultatet: Etapat e menaxhimit të infeksioneve neonatale përfshijnë: Përcaktimi i kujdesshëm i shkaqeve dhe faktorëve të rrezikut (prematuniteti, infeksionet e nënës veçanërisht në traktin urinar, raptura e parakohëshme e membranave, aspiracioni mekonial, chorioamnioniti i nënës, etj); Evidentimi i hershëm i shenjave klinike si Sindromi i detresit respirator, çrregullime kardiorespiratore, të SNQ, çrregullime metabolike. Një ekzaminim i bilancit

infektiv sa më i shpejtë në kohë, për të mundësuar një trajtim sa më efektiv. Për kohën e fillimit të antibiotikëve ende ka polemika.

Rekomandimet: Bashkëpunimi i të gjithë stafit mjekësor përfshirë mami, infermier, teknik laborator dhe imazheri, si dhe mjeku është në themel të një menaxhimi të suksesshëm.

Fjalë kyçe: Infeksion, neonatat, bilanc infektiv, antibiotik.

NEONATAL INFECTION MANAGEMENT STILL A MULTI-DISCIPLINARY CHALLENGE

Alma Nurçe¹, E. Kamberi², V. Shpata¹, E. Koliçi¹, G. Koroveshi³

¹University of Medicine, Faculty of Technical Medical Sciences, Tirana

² SUOG “Koço Gliozheni” Obstetrics - Gynecology Department, Tirana

³ SUOG “Queen Geraldine” Neonatology Department, Tirana

Background: Neonatal infections still remain a challenge due to the morbidity and mortality it causes. Neonatal sepsis is the third leading cause of neonatal mortality, especially in developing countries. On the other hand, survivors of neonatal sepsis are at high risk of neurodevelopmental damage. Although recent medical advances have improved neonatal care, many challenges remain in the diagnosis and management of neonatal infections.

Objectives: Review the knowledge of neonatal infections for the most effective management by all healthcare staff.

Materials and methods: Searches were conducted the literatures over the past 10 years in PubMed, Cochrane Systematic Review and recommendations of the World Health Organization (WHO), American Academy of Pediatrics (AAP), American College of Obstetricians and Gynecologists (ACOG), and Centers for Disease Control and Prevention. Disease (CDC) Databases were searched using relevant medical subject headings, and keywords like infection / sepsis, neonatal sepsis management, infectious balance, antibiotics. Limits were set for the appropriate population, which included newborns to the first

28 days of life. Studies published in languages other than English were not reviewed.

Results: Stages of management of neonatal infections include: careful determination of risk factors, clinical signs; timely examination to enable more effective treatment.

An examination of the infectious balance as quickly as possible to enable an effective treatment. There is still controversy about the timing of antibiotics.

Recommendations: The collaboration of all medical staff including midwife, nurse, lab technician and imager, as well as the physician is at the core of successful management.

Key words: Infection, neonates, infectious balance, antibiotics

SËMUNDSHMËRIA E PRETERMIT TË VONË TË LINDUR NGA SHTATZANI TË KOMPLIKUAR ME PLASJE PREMATURE TË PARAKOHSHME TË MEMBRANAVE

Gentiana Gora-Koroveshi¹, Gj. Kuli-Lito², A. Nurçe^{1,3}, V. Shpata³,
E. Koroveshi³

¹Spitali Universitar Obstetrik- Gjinekologjik “Mbretëresha Geraldinë”,
Tiranë

²Qendra Spitalore Universitare “Nënë Tereza”, Departamenti i Pediatriës,
Tiranë

³Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, UMT

Hyrje: Plasja premature e parakohshme e membranave (PPROM) komplikon afërsisht 3% të shtatzanive. Shkaku kryesor i sëmundshmërisë neonatale në këta të porsalindur mbetet akoma prematuriteti dhe infeksioni, menaxhimi efektiv i të cilave ka ndikim të rëndësishëm në mirëqënien neonatale.

Objektivi i studimit: Vlerësimi i sëmundshmërisë neonatale të pretermit të vonë të lindur nga shtatzani të komplikuar me PPRM të krahasuar me pretermin me PPRM më pak se 34 javë të shtatzanisë dhe të lindurin term me plasje të parakohshme të membranave (PROM).

Metoda e studimit: Studim deskriptiv i randomizuar për një periudhë një vjeçare në maternitetin “Mbretëresha Geraldinë” Janar 2016- Dhjetor 2016. Në këtë studim u përfshinë neonatë të lindur nga nëna me PROM ose PPRM, të zgjedhur në mënyrë rastësore. Në rastet e përfshira në studim u vlerësua infeksioni neonator, sindromi i detresit respirator (RDS), hiperbilirubinemia dhe ditëqëndrimi spitalor mesatar.

Rezultatet: Në studim u përfshinë 150 neonatë, të ndarë në nëngrupe: grupi i studimit i pretermit të vonë (n = 48), grupi i kontrollit 1: preterm < 34 javë (n = 50) dhe grupi i kontrollit 2: term (n = 52). Incidenca e infeksionit neonator rezultoi 3.1%. Risku për infeksion rritej në mënyrë sinjifikative në grupin e studimit (8.5%) dy herë më i rritur se në grupin e kontrollit preterm (p = 0.01), dhe ulej në grupin term. Incidenca e RDS rezultoi 17.8 %. Risku për SDR rritej në mënyrë sinjifikative në grupin e studimit krahasuar me termin (p = 0.012). Po ashtu dhe risku për hiperbilirubinemi rritej ndjeshëm në grupin e

studimit. Ditëqendrimi spitalor ulej ndjeshëm me rritjen e moshës të shtatzanisë.

Konkluzione: Në rastet e PPRM pretermi i vonë ka risk më të rritur për të zhvilluar infeksion krahasuar me pretermin < 34 javë dhe risk më të rritur për RDS dhe hiperbilirubinemi krahasuar me termin.

Fjalë kyçe: PPRM, preterm i vonë, sëmundshmëri, infeksion, RDS.

EFFECT OF PRETERM PRELABOUR RUPTURE OF MEMBRANES AT NEONATAL MORBIDITY OF LATE PRETERM

**Gentiana Gora-Koroveshi¹, GJ. Kuli-Lito², A. Nurçe^{1,3}, V. Shpata³,
E Koroveshi¹**

¹Queen Geraldine University Hospital of Obstetrics & Gynecology, Tirana,
Albania

²University Hospital Center “Mother Teresa”, Department of Pediatrics,
Tirana, Albania

³Faculty of Medical Technical Sciences, University of Medicine in Tirana

Background: Preterm prelabour rupture of membranes (PPROM) complicates 3% of all pregnancies. Almost 70% of preterm delivery are between 34-37 weeks of gestation. The main cause of neonatal morbidity still remains the prematurity and infection.

Objective: This study was done to evaluate neonatal outcomes of late preterm, born from mother with pregnancies complicated with PPRM and to compare with newborn less than 34 weeks of gestation or term.

Methods: This randomized descriptive study involved newborns of mothers with PROM or PPRM born during the period: January 2016 to December 2016 in Maternity Hospital “Queen Geraldine” in Tirana. We evaluated neonatal outcome including infection, respiratory distress syndrome, hyperbilirubinemia and hospital stay.

Results: A total of 150 newborns were involved. They were divided into 3 groups: study group of late preterm (n = 48), control group 1, less than 34 weeks (n = 50) and control group 2, term (n = 52). Incidence of neonatal infection was 3.1%. The rate of infection was significantly higher in study group 8.5%, two times higher than preterm control group (p = 0.01) and decreased in term group. Incidence of RDS was 17.8%. The rate was significantly higher in study group compared with term control group (p=0.012) The rate of hyperbilirubinemia was significantly higher in study group versus term. Hospital stay decreased significantly with increase of gestation ages.

Conclusion: In case of PPROM late preterm has higher risk for infection compared with preterm less than 34 weeks of gestation and high risk for respiratory morbidity and hyperbilirubinemi compared with term group.

Key words: PPROM, late preterm, morbidity, infection, RDS.

SHTATZANITË POSTERM DHE MENAXHIMI PËR TË ULUR KOMPLIKACIONET

Enkeleida Kamberi¹, Alma Nurçe², Vjollca Shpata²

¹ Departmenti Obstetrik – Ginekologjik në SUOGJ “Koço Gliozheni”
Tiranë

² Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë

Hyrje: Kohëzgjatja e një shtatzanie llogaritet nga dita e parë e periudhës të menstruacioneve normale të fundit deri në lindje. Shtatzania posterne përkufizohet si shtatzani që ka zgjatur mbi 42 javë moshë barre. Incidenca është rreth 7% e të gjithë shtatzanive. Faktorët e rrezikut përfshijnë: shtatzania e parë, fetusi mashkull, obeziteti, faktorët hormonalë, predispozicioni gjenetik, lindje postern në shtatzanitë e mëparshme.

Qëllimi: Rishikimi i informacionit për menaxhim sa më efikase të shtatzanisë postern për të ulur komplikacionet e saj.

Materialet dhe metodat: Literatura në 10 vitet e fundit në PubMed, Cochrane Systematic Review, Kolegji Amerikan i Obstetërve dhe Gjinekologëve (ACOG), dhe Qendrat për Kontrollin dhe Parandalimin e Sëmundjeve (CDC) dhe rekomandimet nga Organizata Botërore e Shëndetësisë (OBSh). Baza e të dhënave u kontrolluan duke përdorur titujt e temës përkatëse si dhe fjalët kyçe që u përcaktuan. U përcaktua grupi i përshtatshëm, për studimin, në të cilën u përfshinë fetuset ndërmjet 39 dhe 42 javë moshë barre. U përzgjedhën vetëm materialet në gjuhën angleze.

Rezultatet: Në fillim është e rëndësishme, vendosja e diagnozës së hershme të shtatzanisë postern. Kriteret klinike të cilat zakonisht përdoren për të konfirmuar moshën e shtatzanisë përfshijnë periudhën e fundit menstruale, madhësinë e uterusit që vlerësohet me ekzaminimi bimanual në tremujorin e parë, perceptimi i lëvizjeve të fetusit, auskultimi i toneve të zemrës së fetusit, lartësia në shtatzënitë e vetme, nivelet e ndryshuara të hormoneve në qarkullim. Shtatzanitë e vonuat shoqërohen me rritjen e mortalitetit dhe sëmundshmërinë fetale, si dhe sëmundshmërisë së nënës. Menaxhimi i shtatzanisë postern përfshin: takimet e rregullta gjatë shtatzanisë,

parandalimin e shtatzanisë postterm, mbikëqyrja antepartum fetale, induksioni i lindjes, qëndrim pritës.

Konkluzionet: Vendimet e menaxhimit duhet të balancojnë rreziqet e zgjatjes së shtatëzarisë me rreziqet e nënës, fetusit dhe neonatit.

Fjalë kyçe: postterm, fetus, ultratingull, faktor rreziku, komplikacion.

POST TERM PREGNANCY AND MANAGEMENT TO REDUCE COMPLICATIONS

Enkeleida Kamberi¹, Alma Nurçe², Vjollca Shpata²

¹. Department of Obstetrics – Gynecology. SUOG “Koço Gliozheni” Tirana

². University of Medicine, Faculty of Technical Medical Sciences, Tirana

Background: The duration of gestation is measured from the first day of the last normal menstrual period. Post term pregnancy is a pregnancy that extends to 42 weeks of gestation or beyond. The incidence is about 7% of all pregnancies. Common risk factors include prim parity, male fetus, obesity, hormonal factors, genetic predisposition, previous post term pregnancy.

Objectives: Review information for more effective post term pregnancy management to reduce complications

Materials and methods: The literatures over the past 10 years in PubMed, Cochrane Systematic Review, American College of Obstetricians and Gynecologists (ACOG), Centers for Disease Control and Prevention. Disease (CDC) and recommendations of the World Health Organization (WHO). Databases were searched using relevant medical subject headings, and keywords like: management of postterm pregnancy, risk factor, complications. Limits were set for the appropriate population, which included fetus between 39 and 42 weeks of gestation. Studies published in English languages.

Results: Important early is setting early diagnosis of postterm gravidancies. Clinical criteria which are commonly used to confirm gestational age include last menstrual period, the size of the uterus as estimated by bimanual

examination in the first trimester, the perception of fetal movements, auscultation of fetal heart tones, and fundal height in a singleton pregnancy, altered levels of circulating hormones. Post term pregnancies are associated with increased fetal and neonatal mortality and morbidity as well as maternal morbidity. Management of post term pregnancy includes: pregnancy dating, prevention of post term pregnancy, antepartum fetal surveillance, induction of labor, expectant management

Conclusions: Management decisions, should balance the risks of pregnancy prolongation with the maternal, infant and neonatal risks

Keywords: postterm, fetus, ultrasound, risk factor, complications.

SFEROCITOZA HEREDITARE DHE MANIFESTIMET E SAJ KLINIKE

**Manika Kreka, Gladiola Hoxha, Eleni Nastas, Anila Godo, Bledi Kreka,
Vjollca Shpata, Admir Nake, Tatjana Çina**

Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike,
Universiteti i Mjekësisë, Tiranë

Hyrje: Sferocitoza, shpesh e cituar si Sferocitoza hereditare, është një sëmundje hemolitike kronike, e cila karakterizohet nga deficit i proteinave ndërtuese të membranës eritrocitare, me pasojë ndryshim të morfologjisë eritrocitare dhe të vecorive përshtatëse. Këto eritrocite i nënshtrohen degradimit fizik dhe hemolizës së shpejtë. Individit vuan shenja dhe simptoma si: anemi, zbehtësi, ikter, splenomegali dhe kolelitiazë.

Qëllimi i studimit: Përshkrimi i veçorive klinike dhe përfaqja terapeutike tek pacientët e diagnostikuar me Sferocitozë, në Shërbimin e Onko-Hematologjisë pediatrike, në periudhën e studimit 2009-2019.

Metodologjia e studimit: U përfshinë pacientë të grupmoshës 3 javë -14 vjeç, të pa splenektomizuar dhe që ndiqeshin në mënyrë periodike në QSUT “Nënë Tereza”. Numri i pacientëve të studiar ishte 30. Moshë mesatare në paraqitje ishte 4.73 ± 4.05 .

Pacientët u ndanë në katër grupe, në përputhje me formën e sëmundjes. U krahasuan të dhënat e hemogramës midis grupeve, numri i transfuzioneve të administruara dhe kolecistektomia e kryer ose jo.

Rezultatet: Manifestimet kryesore klinike ishin: splenomegalia (86.6%), anemia (Hb nën 11 g/dl: 76.6%) dhe ikteri (63.3%). Pacientët me predominancën më të shprehur ishin ata që i përkisnin formës së mesme dhe të mesme në të rëndë. 70 % e pacientëve kishin marrë të paktën një herë transfuzion gjaku (kjo terapi edhe në vlera mbi 7 g/dl. U gjet një korrelacion i rëndësishëm statistikor midis gravitetit të formave klinike dhe nivelit të hemoglobinës dhe retikulociteve, si edhe numrit të transfuzioneve të administruara. Komplikacionet më të shpeshta janë ato të sekuestrimit splenik në 63.3% të pacientëve dhe kolelitiaza në 50% të tyre.

Konkluzion: Sferocitoza si çdo anemi kronike e lindur, kërkon një ndjekje dhe trajtim të vazhduar, me regjim strikt transfuzional (Hb < 7 g/dl), splenektomi dhe kolecistektomi sipas situatës klinike që fëmija paraqet.

Fjalët kyçe: sferocitozë, kolelitiazë, sekuestrim splenik, retikulocite, ikter.

HEREDITARY SPHEROCYTOSIS AND ITS CLINICAL COMPLICATIONS

**Manika Kreka, Gladiola Hoxha, Eleni Nastas, Anila Godo, Bledi
Kreka, Vjollca Shpata, Admir Nake, Tatjana Çina**

Faculty of Medical Technical Sciences,
University of Medicine, Tirana

Background: Spherocytosis, often named Hereditary Spherocytosis, is an chronic haemolytic disease, characterised by lack of proteins part of erythrocytes' membrane, which results in erythrocytes morphology's change. These types of erythrocytes are prone to physical degradation and fast hemolysis. The person suffers from signs and symptoms like: anemia, icterus, pallor, splenomegaly and cholelithiasis

Aim of the study : Description of clinical features and therapeutical approach in patients diagnosed with hereditary spherocytosis in Onco-Hematology Pediatrics, UHCT "Mother Teresa", during the period of study 2009-2019

Methodology of study: There were included 30 patients of group – age from 3 weeks to- 14 years of age, non splenectomised, followed up periodically in University Hospital Center "Mother Teresa". The mean age in first evaluation was 4.73 ± 4.05 .

The patients were divided in four groups according to the disease's stage. It was compared data of Whole Blood Count, number of transfusions administered and if it was conducted the cholecystectomy.

Results: The main clinical manifestations were: splenomegaly (86.6%), anemia (Hb level below 7 g/dl: 76.6%) and icterus (63.3%). The majority of patients suffered from this disease were those belonging to moderate and moderate to severe stages. 70 % of patients have had at least one transfusion

(une unit, with Hb lebel above 7 g/dl also). It is found an important statistical correlation between the severity of clinical type. level of hemoglobin and reticulocytes and number of blood transfusions administered. The most seen complications were splenic sequestration (63% of patients) and cholelithiasis (50% of patients)

Conclusion: It is needed a strict follow up and treatment for Hereditary Spherocytosis asfor all chronic congenital anemia, (according to clinical situation: blood transfusion with pure red blood cells, cholecystectomy and splenctomy.

Key words: spherocytosis, cholecystectomy, splenctomy, splenic sequestration, reticulocytes, icterus

DIABETI INSIPID TEK FËMIJËT

Manika Kreka¹, Arsen Zia², Sidorela Bego²

¹Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë

²Studentë-Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë

Hyrje: Diabeti insipid është një sindromë e çrregullimit të metabolizmit të ujit i cili bën pjesë në grupin e sëmundjeve të trashëguara ose të fituara të poliurisë dhe polidipsisë, situatë në të cilën veshkat kalojnë sasi të mëdha të ujit pavarësisht gjëndjes së hidratimit të trupit. Diabeti insipid përcaktohet si eliminimi i një volumi të shtuar të urinës (>3 L/24 ore) apo përqëndrim < 300 mOsm/kg. Njihen dy forma madhorë të Diabetit Insipid: 1. Diabet insipid qendror (neurogen), i karakterizuar nga pakësimi i sekretimit të HAD-it ose argininë-vazopresinë. 2. Diabeti insipid nefrogjenik me sekrecion normal të hormonit antidiuretik, por në këtë rast veshkat kanë afinitet të ulët ndaj HAD-it. Diabeti insipid është një patologji që nuk haset shpesh në Shqipëri, megjithatë edhe për këtë arsye duhet të njihet e menaxhohet sipas protokolleve të njohura ndërkombëtarisht.

Qëllimi i këtij studimi është të vlerësojë shpeshësinë dhe shpërndarjen e rasteve të prekura dhe të paraqitura me diabet insipid në një periudhë kohore 2018-2019, sipas grupmoshave pediatrike, seksit dhe vendbanimit.

Materiali dhe metoda: Studimi i paraqitur në këtë punim është një studim vëzhgues transversal. U shqyrtuan të dhënta e kartelave klinike në sektorin e statistikave.

Nga të dhënat e marra lidhur me këtë patologji ,në këtë studim janë përfshirë 20 pacientë me diabet insipid, të cilët kanë qënë të shtruar në Qendrën Spitalore Universitare “Nënë Tereza” Tiranë, në Shërbimin e Endokrinologjisë Pediatri, gjatë periudhës 2018-2019. Në studim janë përfshirë rastet vetëm me shtrimin e tyre të parë gjatë kësaj periudhe dhe janë përjashtuar shtrimet e përsëritura për shkak të kronicitetit të kësaj patologjie.

Rezultatet: Nga analiza e të dhënave rezultoi se seksi mashkullon mbizotëron me 70% në rastet e paraqitura ne ambientet e Spitalit Pediatrik, QSUT në krahasim me seksin femër. Tirana është qyteti që shfaq prevalence më të lartë për këtë patologji për vitin 2018, ndërsa për vitin 2019 (Janar-Gusht) predominojnë rrethe të tjera. Shenjat dhe simptomat qe predominojnë janë:

urinimi i pavullnetshëm gjatë natës dhe dehidratimi (65% meshkuj kundrejt 75% femra) si edhe dështimi në rritje (35% meshkuj dhe 24% femra)

Rekomandime: Sfidë kryesore për infermierët përbën menaxhimi i dehidrimit, administrimi i rreptë i likideve, elektrolitëve dhe i desmopresinës.

Fjalë kyçe: diabet insipid, diabet insipid central, HAD, desmopresinë

INSIPIDUS DIABETES IN CHILDREN

Manika Kreka¹, Arsen Zia², Sidorela Bego²

¹Faculty of Medical Technical Sciences, University of Medicine, Tirana

²Students in Master of Science Program - Faculty of Medical Technical Sciences, University of Medicine

Background: Insipidus Diabetes is a syndrome consisting in a disorder of water metabolism. It belongs to an inherited or acquired condition of polyuria and polydipsia, a situation in which passes through more amount of water from the kidneys, nevertheless the status of body hydration. Insipid diabetes is characterized from the urine elimination (>3 L/24 hr) or a urine concentration < 300 mOsm/kg. There are two major forms of Insipid Diabetes: 1. Central Insipid Diabetes (neurogenic), characterized from the decrease secretion of ADH (antidiuretic hormone secretion). Nephrogenic diabetes insipidus (NDI) where hormone secretion is normal, but in this case the defect make the kidneys unable to properly respond to ADH. Insipid Diabetes is a rare disease in Albania and in the world, but may be, for this rarity also, is needed more knowledge in order to be managed properly, according to international protocols worldwide.

Aim of this study is to evaluate the frequency and the distribution of patients suffered from this disease hospitalized in UHCT "Mother Teresa" during the period of time 2018-2019 according to group-age, sex and birthplace.

Materials and methods: This is a modest observational transversal study. The patients charts are collected and reviewed. There were seen 20 patients,

hospitalised in the UHCt “Mother Teresa” , in Endocrinology Service. There were reported only the new cases (excluded patients coming after being diagnosed before)

Results: From the statistical analysis results that this pathology affects more males than females (70% vs 30%), which is seen in other studies too. The highest prevalence in 2018 is observed in patients coming from Tirana, but during 2019 (January-August) the majority of patients come from other districts. The more often signs and symptoms seen are: unconscious enuresis and dehydration (65% in males and 75% in females) and failure to thrive (35% in males and 24% in females)

Recommendations: The dehydration management is a main challenge for nurses in particular (close management of parenteral solutions, electrolytes and other medications)

Key words: insipidus diabetes, ADH, neurogenic, nephrogenic

STATUSI PSIKOSOCIAL I FEMIJEVE DHE FAMILJEVE TE TYRE NEN DIALIZE PERITONEALE

Diamant Shtiza, Enkelejda Shkurti

Universiteti i Mjeksisë, Tirana, Albania

Qellimi: Objektiv i ketij studimi ka qene te investigoje karakteristikat psikosociale te Insuficiences renale kronike (CKD) te femijeve nen Dialize Peritoneales.

Metodat: Ky studim ka vleresuar 38 femije > 2 vjeç (rangu 2.1–18) dhe femijeve te tyre Te dhenat lidhur me semundjen dhe parametrat sociodemografike u grumbulluan. U plotesuan te dhenat lidhur me pyetsorin pediatrik te Cilesise se Jetes (PedsQL) dhe prinderit e tyre pyetesorin e shendetit te pergjithshem (GHQ-12).

Rezultatet: Prinderit rankuan cilesine e jetes te lidhur me shendetin te femijeve te tyre (QoL) duke shtuar performance fizike dhe ekspresive me te ulet se vete pacientet. Pjesa me e madhe e siguruesve te kujdesit shendetsor kane nje nivel mesatar te indeksit total te barres ne shkallen e siguruesve te kujdesit shendetsor dhe nivele te larta ne shkallen e nevojave per mbeshtetje dhe suport te supozuar aksesit sesa ne suportin e pritshmerise (BSSS). Ne pyetsorin e prinderve GHQ-12, 51.2 % e tyre kane rezultate > 2 pike, gje qe tregon incidence e mundshme te performances mentale atipike.

Konkluzionet: Suporti financiar per familjet e pacienteve eshte i domosdoshem.. Prinderit qe e mundesojne kujdesin paresor mjekesor per femijet e tyre iu nevojitet sidomos support emocional dhe ndihme ne vete-realizim. Nje pjese e madhe e tyre mund te kete te demtuar funksionin psikosocial. Ka nje nevoje te forte per te ofruar kujdes psikosomatik per prinderit e tyre. Mosbarazite ne ndergjegjesimin e veprimeve te femijeve ne mjedise te ndryshme nga vete pacientet dhe femijet e tyre mund te coje ne shqetesime shtese brenda familjes.

Fjale kyçe: Femijet, Dializa Peritoneale, Cilesia e jetes e lidhur me shendetin.

PSYCHOSOCIAL STATUS OF CHILDREN AND THEIR FAMILIES UNDER PERITONEAL DIALYSIS

Diamant Shtiza, Enkelejda Shkurti

University of Medicine, Tirana, Albania

Aim: The objective of this study was to investigate psychosocial characteristics of chronic kidney disease (CKD) in children under peritoneal dialysis.

Methods: The study evaluated 38 children > 2 (range 2.1–18) years of age and their parents. Data regarding the disease and socio-demographic parameters were gathered. Patients fulfilled the Paediatric Quality of Life Inventory (PedsQL) and their parents General Health Questionnaire (GHQ-12).

Results: Parents rated their children's general health-related quality of life (QoL) in addition to their physical and expressive performance lower than the patients themselves. The mainstream of primary caregivers had a medium level of the total burden index in the Caregiver's burden scale and higher rates in the scales need for sustain and supposed accessible support than in the expected support (BSSS). In the GHQ-12, 51.2 % of parents had scores >2 points, which pointed out the possible incidence of atypical mental performance.

Conclusions: Financial support for patients' families is indispensable. Parents who afford primary care to children on PD necessitate, especially, emotional support and help in self-fulfillment. A great part of them may have harmed psychological function. There is the strong need to offer constant psychosomatic care for the parents. Disparities in awareness of the children's actions in different areas by the patients themselves and their parents may take to additional troubles within families.

Keywords: Children, Peritoneal dialysis, Health-related quality of life, children, caregivers

HEMOTRANSFUZIONI NË PACIENTËT KIRURGJIKALË

Zyli. A¹; Nake. A¹; Kolpepaj. R¹, Koliçi. E¹, Begoviq. Xh², A. Çerekja¹,
Çina. T¹

¹Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë

²Banka e Gjakut, QSUT

Hyrje: Hemotrasfuzioni është pjesë e rëndësishme e kujdesit shëndetësor modern. Përdorimi i tij shpëton jetë dhe përmirëson shëndetin, por mund të shkaktojë edhe reaksione.

Qellimi: Përdorimi, evidentimi i efekteve anësore të hemotrasfuzionit, shpërndarja sipas gjinisë, si dhe evidentimi i dhënies së konsensusit në dy klinika kirurgjikale në QSUT.

Materiali dhe Metodat: Studimi është retrospektiv. Janë shqyrtuar kartelat e pacientëve në dy klinika kirurgjikale në QSUT, për një periudhë dy vjeçare.

Rezultatet: Janë shqyrtuar kartelat e 654 pacientëve që kanë marrë hemotrasfuzion, 388 (59.3%) janë meshkuj dhe 266 (40.7%) janë femra. Në klinikën e 3 janë transfuzionuar mesatarisht 1.81 ± 1.27 njësi gjak për pacient, ndërsa në klinikën e parë 1.73 ± 1.26 njësi gjak për pacient. Vlera mesatare e Hb parandërrhyjes në Klinikën 3 është 9.08 ± 2.68 g/dl dhe Klinikën 1 është 8.93 ± 3.22 g/dl, ndërsa vlera mesatare e Hb pas ndërhyrjes në Klinikën 3 është 9.19 ± 2.23 g/dl, Klinikën 1 është 9.79 ± 2.26 g/dl ($P < 0.05$). Vlerat e hemoglobinës pas ndërhyrjes kirurgjikale kanë diferencë statistikore ndërmjet klinikave. 80.5% e pacientëve në klinikën 3 dhe 61.8 % e pacientëve të Klinikës 1 që kanë kryer ndërhyrje kirurgjikale kanë dhënë konsensusin për hemotransfuzionin. Gjate marrjes së hemotrasfuzionit janë evidentuar reaksione në kartelat mjekësore vetëm 2% të rasteve në klinikën 3 dhe 0.7% të rasteve në klinikën 1.

Përfundimet: Në studimin tonë nuk gjetëm asnjë të dhënë lidhur me kohën e fillimit dhe mbarimit të reaksioneve. Të dhënat klinike duhet të përfshijnë të dhëna më të detajuara në lidhje me transfuzionin, informimin e pacientëve për konsensusin.

Fjalë kyçe: Transfuzion gjaku, efekte anësore, konsensus.

HEMOTRANSFUSION IN SURGICAL PATIENTS

Zyli. A¹; Nake. A¹; Kolpepaj. R¹, Koliçi. E¹; Begović. Xh²; A. Çerekja¹,
Çina. T¹

¹Faculty of Medical Technical Sciences, University of Medicine

²Blood Bank, QSUT

Introduction: Hemotransfusion is an important part of modern healthcare. Using it saves lives and improves health, but it can also cause reactions.

Purpose: To use, identify the side effects of hemotransfusion, sex distribution, and providing of consensus for hemotransfusion in two surgical clinics at TUHC.

Material and Methods: The study is retrospective. Patient records were reviewed at two surgical clinics at the TUHC for a two-year period.

Results: 654 patients receiving hemotransfusion were reviewed, 388 (59.3%) were male and 266 (40.7%) were female. At third Clinic, an average of 1.81 ± 1.27 units of blood were transfused per patient, while in the first Clinic, 1.73 ± 1.26 units of blood per patient were transfused. The mean value of Hb before the intervention in third clinic: 9.08 ± 2.68 g/dl, in the first clinic: 8.93 ± 3.22 g/dl, while the mean value of Hb post intervention in the third clinic: 9.19 ± 2.23 g/dl, in the first clinic: 9.79 ± 2.26 g/dl ($P < 0.05$). Values of hemoglobin after surgery had a statistical difference between the clinics. 80.5% of patients in the third clinic and 61.8% of patients in the first clinic, who underwent surgical intervention, provided consensus on hemotransfusion. At the time of receiving hemotransfusion, only in 2% of the hemotransfusions in the third clinic and in 0.7% of the hemotransfusions in the first clinic were reported in medical files.

Conclusions: In our study we did not find data regarding the timing of the beginning and end of reactions of hemotransfusions. Clinical data should include more detailed data on transfusion and patient information on consensus.

Keywords: Blood transfusion, side effects, consensus.

FASCEITI NEKROTIZANT , DIAGNOZA DIFERENCIALE ME ERIZIPELËN, STUDIM RASTI KLINIK I ERIZIPELËS TË GJURIT DHE TË KËMBËS SË MAJTË TEK NJË E MOSHUAR

Besmira Zama¹, Tritan Kalo²

¹Laboratori Mikrobiologjik Klinik, QSUT
Universiteti i Shkodrës, Fakulteti i Shkencave Natyrore, Shkodër
²Departamenti i Semundjeve Infektive, QSUT

Qëllimi i studimit të rastit klinik është të përshkruajë dhe të vlerësojë një diagnozë diferenciale të erizipelës me fasceitin nekrotizant në Shqipëri. Paciente 77 vjeçe, femër, me histori klinike për Diabet Mellitus tipi II, Hipertension Arterial, Kardiopati të tjera shoqeruese dhe kokso-artroze sinister paraqitet në Departamentin e Sëmundjeve Infektive gjatë një periudhe prej 72 orësh me ethe, temperaturë (38,6 gradë), edemë, dhimbje të gjurit, këmbës dhe kërcirit të majtë, skuqje, paaftësi në lëvizje që prej 3-4 ditësh. Pa histori traume të asaj zone, kafshime nga kafshë apo pickime nga insekte të ndryshme. Djali i saj tregon për pickime nga mushkonjat gjatë sezonit të verës, por nuk ka pasur komplikacione me zona eritematoze apo vezikula, përveç pruritis të vazhdueshme. Gjatë ekzaminimit: Frekuenca kardiake 104 rrahje/minutë, presioni i gjakut: 135/87mmHg, pa rigiditet nukal ose limfadenopati cervikale, inguinale ose axilare, me paraqitje edematoze të gjurit, kërcirit dhe këmbës së majtë, eritematoze, pa elemente buloze ose vezikula sero-hemoragjike dhe kufij të qartë. Të dhëna laboratorike normale, Doppler Ultrasound normal, kulturë mikrobiologjike normale.

Fasceiti nekrotizant është një infeksion i rrallë bakterial dhe shumë pak i raportuar në Shqipëri krahasuar me erizipelën. Fasceiti nekrotizant shoqërohet me toksicitet të rëndë sistemik dhe mosfunksionim multiorganor dhe vdekshmëri akute shumë të lartë në moshat e 3-ta krahasuar me erisipelën që prek moshat të ndryshme. Fasceiti nekrotizant kërkon një domosdoshmëri për një kombinim të trajtimit me kirurgji, terapisë me antibiotikë dhe terapise hiperbarike në rast domosdoshmerie. Erisipela mund të trajtohet vetëm me antibiotikë dhe kombinimet e barnave të tjera, pa qenë domosdoshmëri për ndërhyrje kirurgjikale.

Fjalët Kyçe: Erisipela; Fasceiti Nekrotizues; NF; Infeksion Bakterial.

NECROTIZING FASCITIIS, DIFFERENTIAL DIAGNOSE WITH ERYSIPELAS, CASE STUDY WITH ERYSIPELAS OF THE RIGHT KNEE IN AN ELDERLY FEMALE

Besmira Zama¹ , Tritan Kalo²

¹Laboratory of Microbiology, University Hospital Center “Mother Teresa
University of Shkodra, Faculty of Natural Science, Shkoder

²Service of Infectious Diseases, University Hospital Center “Mother Teresa,
Tirana, Albania

The purpose of this clinical case study is to describe and make a general differential diagnose of Erysipelas with Necrotizing Fasciitis (NF). NF is a rapidly progressive bacterial infection of the fascia, with secondary necrosis of the subcutaneous tissues which moves along fascial plane. Erysipelas is a bacterial superficial infection of the skin that typically involves the lymphatic system. A 77 years old Female with Diabetes Mellitus type 2, Cardiopathy and Coxarthrosis presented to the department of Infective Disease during a period of 72 hours of chilling, fever (37.6 °C - 38.5 °C), swollen, rash and pain of the left knee, redness and tenderness, with walking difficulties for 3 days. No history of trauma, no history of insect bites but her son tells for bites from mosquitoes during the summer, no complications except scratching. During examination pulse 104 b/m, blood pression 135/87 mmHg, no nuchal rigidity or lymphadenopathy, the left knee edematous with erythema, feels warm to touch, no bullous elements, initials laboratory showed normal laboratory findings and Doppler ultrasound normal. NF is a rare bacterial infection and very little reported in Albania compared with erysipelas. NF is accompanied by severe systemic toxicity and multiorgan dysfunction and very high acute mortality in the elderly ages, erysipelas no. NF has a necessity of a combination of treatment with surgery plus antibiotics therapy. Erysipelas can be treated only with antibiotics therapy and other medications may be given to reduce symptoms; no surgery needed as NF.

Keywords: Erysipelas; Necrotizing Fasciitis; NF, Bacterial Infection.

DIABETI GESTACIONAL, MËNYRA DHE KOHA MË E PËRSHTATSHME PËR LINDJEN

Elvana Toska¹, Maksim Gjoni¹, Aurora Bajraktari²

¹Reparti i Patologjisë së barrës, SUOGJ “Mbretëresha Geraldinë”
Tiranë

²Infermiere e Qendrës së Teknologjisë dhe Informacionit, SUOGJ
“Mbretëresha Geraldinë” Tiranë

Diabeti Gestacional (GDM) është një gjendje në të cilën gruaja statzëne paraqet nivele të larta të sheqerit në gjak gjatë barrës. GDM është një sfidë mjekësore dhe obstetrikale, e cila kërkon menaxhimin e secilit rast ne veçanti. **Qëllimi** i këtij studimi është te përcaktohet koha dhe mënyra më e përshtatshme e lindjes ne pacientet me Diabet Gestacional.

Metoda: Ky është një studim retrospektiv, i bërë në SUOGJ “Mbretëresha Geraldinë”, nga Janar 2012 deri në Dhjetor 2018. U moren ne studim 60 paciente të cilat u diagnostikuan me GDM, midis 18-40 javë, shtatëzani unike. U përjashtuan barrat gemelare dhe pacientet me diabet anterior. Në të gjitha rastet diagnoza është bërë me anë të testit të glukozës. Gjithashtu studiuam kur ata u diagnostikuan për herë të parë, trajtimin që kishin, moshën e barrës ne kohën e lindjes, si dhe rezultatin e hershëm maternal dhe neonatal.

Rezultatet: Numri i pacientëve me GDM, në tre vitet e fundit, ishte rritur më shumë se 50%. Obeziteti, moshja e nënës > 35 vjeç dhe lindjet e mëparshme me fëmijë makrosom, ishin faktorët kryesorë të riskut. Ne 60% te rasteve nuk shfaqin asnje faktor risku. Dieta dhe terapia me insulinë ishin trajtimi kryesor. Komplikacionet kryesore amtare ishin: HTA gestacional 8 raste, Preeklampsi 3 raste, Laceracione vaginale dhe sfinkterale 2raste, Komplikacione fetale IUGR 12 raste, makrosomia 24 raste, hiperglicemia 6 raste, fetomorto inutero 2 raste, dystocia e shpatullave 3 raste, Lindja e parakohshme 13 raste, 38-39 javë: 42 raste, 39-40 jave: 5 raste. Mënyra e lindjes ishte 9 raste në mënyrë vaginale dhe 51 raste me seksio cezarea. Ecuria amtare ishte e sigurtë për të gjitha pacientet, ndërsa neonatët shfaqën hiperglicemi në 12 raste, detres respirator 8 raste, paralizë brachiale 3 raste, ekzitus per premaruritët te thelle 2 raste. Diteqëndrimi mesatar ne terapinë intensive neonatore ishte > 10 ditë.

Konkluzionet: Koha e lindjes në GDM është një vendim i rëndësishëm, i cili duhet të marre në konsideratë faktorët biomjekësore, psikologjik, shoqëror dhe

mjedisor që veprojnë në secilen paciente. Të gjithë këta faktorë mund të ndikojnë potencialisht në vendimmarrjen obstetrikale. Në studimin tonë rezultoi se, lindja në 38-39 javë në GDM e pakomplikuara është zgjidhja më e mirë si për nënën ashtu edhe për fetusin. IUGR, Preeklampsia, makrosomia, glicemia e pakontrolluar prirën të rrisin raportin cezarian. Ulja e makrosomisë duhet të jetë qëllimi i studimeve të mëtejshme, për të parandaluar komplikacionet e fetusit dhe nënës, si dhe raportin e lindjes cezariene.

Fjalë kyçe: Diabeti, makrosomia, pregestacional, pre-eklampsia, seksio cezarea.

GESTATIONAL DIABETES MELLITUS, MODE AND TIMING OF DELIVERY

Elvana Toska¹, Maksim Gjoni¹, Aurora Bajraktari²

¹High risk pregnancy department, University Hospital “Queen Geraldine” Tirana

²Nurse of technology and information center, University Hospital “Queen Geraldine” Tirana

Gestational diabetes is a condition in which a woman without diabetes develops high blood sugar levels during pregnancy. Gestational diabetes mellitus (GDM) is a medical as well as obstetric challenge, which needs person-centered management. The intention of this study is to find the appropriate time and mode of delivery for these patients.

Methods: This is a retrospective study, done in Mother Theresa Hospital, from 2012 to 2018. We selected 60 patients who were diagnosed with GDM, between 18-40 weeks, single pregnancy. In all cases the diagnosis was made by Glucose test between 18-24 weeks pregnancy. We also studied when they first diagnosed, the treatment they had, when and how they delivered as well as the early maternal and neonatal outcome.

Results: We concluded that the number of GDM patients, in the last three years, was increasing by more than 50%. Obesity, maternal age >35 years and macrosom babies delivered before, were the main risk factors. As well as 60%

of them didn't have any risk factor. Diet and Insulin therapy were the main treatment. Main maternal complications were gestational HTA 8 cases, Preeclampsia 3, Vaginal and sfincteral laceration 2 cases, Fetal complications IUGR 12 cases, macrosomia 24 cases, hyperglycemia 6 cases, fetomorto in utero 2 cases, shoulder dystocia 3 cases, Premature birth 13 cases, 38-39 gestational weeks: 42 cases, 39-40 gestational weeks: 5 cases. The way of delivery was 9 vaginally and 51 by cesarean section. The early maternal outcome was safe for all mothers, instead the neonates manifested hiperglicemia in 12 cases, respiratory distress 8 cases, brachial paralysis 3 case, 2 ekzitus due to early preterm labor. The day hospital in the intensive unit for these babies was >10 days.

Conclusion: The timing of delivery in GDM is an important decision, which should be taken keeping in mind the biomedical, psychological, social, and environmental factors operating in the particular person. GDM, however, is not a homogenous entity. Each woman with GDM faces unique challenges. These factors influence postpartum health as well. All these factors may potentially impact obstetric decision-making. In our study results that, delivery at 38-39 weeks when uncomplicated GDM, is the better choice for both mother and fetus. IUGR, Preeclampsia, macrosomia, uncontrolled glicemia tend to increase the cesarean ratio. Decreasing macrosomia must be the goal of further studies, to prevent fetal and maternal complications as well as the ratio of cesarean delivery.

Key words: Diabetes, macrosomia, pregestational, pre-eclampsia, caesarean section.

VLERËSIMI I SIMPTOMAVE TË STRESIT, ANKTHIT DHE DEPRESIONIT TEK PRINDËRIT E FËMIJËVE ME AUTIZËM DHE PRINDËRIT E FËMIJËVE KLINIKISHT TË SHËNDOSHË

Venetike Merkaj¹, Brizida Rafetllari¹, Fjorda Dragoti²

¹Universiteti i Mjekësisë,

Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Tiranë

²Qendra Kombëtare e Mirërritjes Zhvillimit dhe Rehabilitimit të Fëmijëve, Tiranë.

Hyrje: Shumë studime kanë treguar se prindërit e fëmijëve me autizëm, krahasuar me prindërit e fëmijëve klinikisht të shëndetshëm shfaqin nivel më të lartë të simptomave të stresit, depresionit dhe ankthit. Nënata e fëmijëve autikë kanë nivele më të larta të simptomave të stresit, depresionit dhe ankthit, krahasuar me baballarët e fëmijëve autikë. Studimi i Estes, Munson dhe Dawson (2009) gjeti nivele të larta të stresit prindëror dhe shqetësimeve psikologjike tek nënata e fëmijëve me çregullimin e spektrit autik, në krahasim me grupin e nënave me fëmijë me probleme të tjera zhvillimi. Nënata raportojnë nivel më të lartë të stresit dhe më tepër simptoma të depresionit se baballarë.

Qëllimi i studimit: Krahasimi i simptomave të stresit, ankthit dhe depresionit tek grupi i prindërve të fëmijëve klinikisht të shëndetshëm prindërve të fëmijëve me autizëm, të moshës 3-10 vjeç.

Metodologjia: Studimi është sasior, në studim kanë marrë pjesë 160 prindër të fëmijëve klinikisht të shëndetshëm dhe 160 prindër të fëmijëve me autizëm, të moshës 3-10 vjeç. Pyetësorët e përdorur në studim për të vlerësuar simptomat e stresit, ankthit dhe depresionit tek grupi i kontrollit dhe grupi eksperimental janë (1) Shkalla e Stresit, Ankthit, Depresionit (DASS 42).

Rezultate: Studimi tregoi se niveli i simptomave të stresit tek prindërit e fëmijëve autik krahasura me prindërit e fëmijëve klinikisht të shëndetshëm, është më i lartë krahasuar me nivelin e simptomave të ankthit dhe depresionit. Niveli i simptomave të stresit në PFA (M=40.2 SD=16.0) është më i madh krahasuar me nivelin e stresit të PFKSH (M=12.1 SD=19.7) me ndryshim statistikisht të rëndësishëm ndërmjet tyre ($t=7.2$, $p<0.01$). Gjithashtu edhe niveli i simptomave të ankthit (M=13.4 SD=14.9), dhe simptomave të depresionit (M=29.4 SD=17.3), tek PFA është më dukshëm më i lartë se ankthi

($M=4.8$ $SD=13.6$) dhe depresioni ($M=5.0$ $SD=13.4$) në kontrolle me ndryshim statistikisht të rëndësishëm ndërmjet tyre, $p<0.01$. Vërehet se nënat e fëmijëve autik kanë nivele më të larta të simptomave të Stresit ($M=23.3$ $SD=9.1$) Ankthi ($M=8.6$ $SD=8.9$) dhe Depresionit ($M=17.8$ $SD=9.8$) krahasuar me baballarët e fëmijëve autik me ndryshim statistikisht të rëndësishëm ndërmjet tyre. Ndryshim statistikisht i rëndësishëm vërehet dhe në shkallën totale të DASS nënat e kanë mesataren $M=49.8$ ndërsa baballarët e kanë mesataren $M=33.1$, $t=3.02$ $p<0.01$.

Rekomandime: (1) Ndërgjegjësim të profesionistëve të shëndetësisë, të cilët punojnë me prindërit dhe fëmijët me autizëm mbi stresin prindëror, dhe pasojat e stresit mbi mirëqënien psikologjike të prindërve. (2) Mbështetje psiko-sociale, me qëllim minimizimin e shqetësimeve emocionale si: stres, ankth, depresion dhe pasojave që vijnë prej tyre duke ofruar trajnime, këshillim në grup, dhe këshillim individual, si dhe referime tek profesionistë të shëndetit mendor për prindërit e fëmijëve me autizëm. (3) Trajnime mbi teknikat e përballimit të stresit, ankthit dhe depresionit për profesionistët, të cilët punojnë me prindër të fëmijëve me autizëm, si infermierë, punonjës social, psikologë etj.

Fjalë kyçe: prindërit e fëmijëve me autizëm, sresi, depresioni, këshillim.

ASSESSMENT OF SYMPTOMS OF STRESS, ANXIETY, AND DEPRESSION IN PARENTS OF CHILDREN WITH AUTISM AND PARENTS OF CLINICALLY HEALTHY CHILDREN

Venetike Merkaj¹, Brizida Rafetllari¹, Fjorda Dragoti^{1,2}

¹University of Medicine, Faculty of Medical Technical Sciences, UMT,
Tirana

² Child Development and Rehabilitation National Center, Tirana.

Introduction: Many studies have shown that parents of children with autism have higher levels of symptoms of stress, depression, and anxiety compared to parents of clinically healthy children. Mothers of autistic children have higher levels of stress, depression, and anxiety symptoms compared to fathers of autistic children with statistically significant differences between them. The study of Estes, Munson, and Dawson (2009) found high levels of parental stress and psychological distress in mothers of children with autism spectrum disorder compared to group of mothers with children with other developmental problems Mothers report higher levels of stress and more symptoms of depression than fathers.

Aim of study: assessment of symptoms of stress, anxiety, and depression in parents of children with autism and parents of clinically healthy children.

Methodology: The study is quantitative; 160 parents of clinically healthy children and 160 parents of children with autism, aged 3-10 years, participated in the study. The questionnaires used in the study to assess symptoms of stress, anxiety, and depression in the control and experimental groups are (1) Stress, Anxiety, Depression Scale (DASS 42).

Results: The study showed that the level of stress symptoms in parents of autistic children compared to the parents of clinically healthy children is higher compared to the level of anxiety and depression symptoms. The level of stress symptoms in PFA (M = 40.2 SD = 16.0) was greater than the level of stress in PFA (M = 12.1 SD = 19.7) with statistically significant difference between them ($t = 7.2, p < 0.01$). Also, the level of anxiety symptoms (M = 13.4 SD = 14.9), and depression symptoms (M = 29.4 SD = 17.3), at PFA is significantly higher than anxiety (M = 4.8 SD = 13.6) and depression (M = 5.0 SD = 13.4) in controls with statistically significant difference between them,

$p < 0.01$. It is found that mothers of autistic children have higher levels of stress symptoms ($M = 23.3$ $SD = 9.1$) Anxiety ($M = 8.6$ $SD = 8.9$) and Depression ($M = 17.8$ $SD = 9.8$) compared to fathers of autistic children with statistically significant difference between them. Statistically significant difference was observed and in the total DASS scale mothers had mean $M = 49.8$ while fathers had mean $M = 33.1$, $t = 3.02$ $p < 0.01$.

Recommendations: (1) Awareness of health professionals who work with parents and children with autism on parental stress, and the consequences of stress on parents' psychological well-being. (2) Psychosocial support, with the aim of minimizing emotional distress such as stress, anxiety, depression, and the consequences they provide by providing training, group counseling, and individual counseling, as well as referrals to mental health professionals for parents. children with autism. (3) Training on stress, anxiety and depression techniques for professionals working with parents of autistic children, such as nurses, social workers, psychologists, etc.

Key words: Parents of children with autism, stress, depression, counseling

PERCEPTIMI I SËMUNDJEVE RENALE NË POPULLATËN SHQIPTARE

Nereida Spahia¹, Merita Rroji¹, Olta Qurku², Erind Cafi³, Miklona Buzi¹, Alma Idrizi¹, Myftar Barbullushi¹

¹Sherbimi i Nefrologjise QSUT;

²Spitali Rajonal Gjirokastrë;

³Spitali Kukes

Prevalenca globale e sëmundjes renale kronike shënon shifra alarmante, që arrijnë në 11- 13 %, me predominim të stadi të III-të. Në Shqipëri llogaritet një incidencë e sëmundjes renale kronike rreth 350 raste të reja në vit dhe prevalence 1200 pacientë në stad terminal, që trajtohen me terapi renale zëvendësuese. Diabeti mellitus dhe hipertensioni, si shkaqe të sëmundjes renale kronike (me përkatësisht 25% dhe 23% të rasteve) shfaqin një trend në rritje, të ngjashëm me atë të vendeve të rajonit dhe atyre Europiane. Informimi dhe ndërgjegjësimi i popullatës mbi sëmundjet renale ka një impakt të rëndësishëm në parandalimin, zbulimin, ndërhyrjen në kohë dhe trajtimin afatgjatë të tyre.

Qëllimi i studimit: Vlerësimi i shkallës së njohjes dhe ndërgjegjësimit të popullatës Shqiptare mbi sëmundjet renale, me qëllim afatgjatë ndërtimin e një strategjie informuese, që do të targetojë pikat më të nxehta (mangesitë) dhe aktorët.

Materiali dhe metodat: Në studim u përfshinë subjekte pa patologji të njohur renale (sëmundja renale ishte kriter përjashtues), nga zona të ndryshme të Shqipërisë, përfshirë zonat urbane dhe rurale. Për vlerësim u përdor një pyetsor i thjeshtë me 13 pyetje, nga të cilat 5 të përgjithshme dhe 8 specifike. Pas marrjes së konsensusit nga subjektet ky pyetsor u aplikua nga një investigues i trajnuar.

Rezultatet: Në studim u përfshinë 224 subjekte, me moshe mesatare 43 ± 11.5 vjeç, nga të cilët 58% femra, 91% nga zonat urbane, 59.8% me arsim të lartë, 12.5% të papunë, 31.2% e subjekteve kishin një të afërm me sëmundje të veshkave. 8 % e subjekteve referonin se nuk kishin kryer asnjëherë analizë urine gjatë jetës së tyre. Vetëm 52.6 % pohuan një lidhje mes diabetit dhe sëmundjeve të veshkave, ndërkohe që 29.5% të subjekteve referonin se nuk ka asnjë, ndërsa 17.8% nuk kishin informacion. 75.8% e subjekteve referonin se

ka lidhje mes HTA dhe sëmundjeve të veshkave, por lidhja shkak pasojë pohohej si e ndërsjelle nga vetëm 47% e këtyre subjekteve. Semundjet renale të cituara si më të shpeshtat ishin kalkuloza dhe infeksionet, të cilësuara përkatësisht nga 40% dhe 36% e subjekteve, ndërkohe që 52% e subjekteve referonin se sëmundjet e veshkave janë gjithmonë të dhimbshme.

Lidhur me pyetsorin e përdorur vetëm 13.4% e subjekteve kishin informacion plotësisht të saktë.

Shkalla e njohjes dhe perceptimit u gjet me diferencë sinjifikante në subjektet që kishin, krahasuar me ata që nuk kishin të afërm me sëmundje renale ($p=0,01$). Nuk u gjet asnjë diferencë sinjifikante në shkallën e njohjes sipas edukimit, gjinisë, moshës, vendbanimit apo gjendjes së punësimit.

Konkluzioni: Popullata Shqiptare duhet ndërgjegjsuar mbi sëmundjet e veshkave me fokus në lidhjen me diabetin dhe HTA, ndërkohe që diabeti aktualisht po kthehet në epidemi globale dhe HTA është shkak dhe pasojë e semundjeve renale. Popullata duhet ndërgjegjësuar që patologjitë renale shkojnë shumë përtej kalkulozes dhe infeksioneve të thjeshta urinare.

Fjalë kyçe: Sëmundja renale kronike, ndërgjegjësimi, popullata

PERCEPTION OF KIDNEY DISEASES BY THE ALBANIAN POPULATION

Nereida Spahia¹, Merita Rroji¹, Olta Qurku², Erind Cafi³, Miklona Buzi¹, Alma Idrizi¹, Myftar Barbullushi¹

¹Nephrology Service QSUT;

²Regional Hospital Gjirokaster;

³Kukes Hospital

Background: Global prevalence of chronic kidney disease (CKD) is rapidly increasing reaching alarming levels of 11-13% of the adult population, with predominance of stage III CKD. Incidence of CKD in Albania is 350 newly diagnosed patients per year, with a prevalence of 1200 patients in end-stage

kidney disease on renal replacement therapy. Diabetes mellitus and hypertension are increasingly being the most prevalent causes of CKD (with 25% and 23% respectively), resembling regional and European countries. Increase of the population awareness about kidney disease has an important impact in prevention, diagnosing, and long-term treatment.

Aim of the study: Evaluation of awareness and level of knowledge of Albanian population about kidney disease, with the long-term aim of building an informing strategy, using the right actors and targeting the weakest points.

Materials and methods: Study involved subjects without any known renal pathology, living in different areas of Albania, including urban and rural ones. A simple questionnaire consisting of 13 questions (5 general and 8 specific) was used for the evaluation. This questionnaire was applied by a trained investigator, after receiving the consent of the subjects included.

Results: The study included 224 subjects with mean age 43 ± 11.5 years old, of which 58% female, 91% living in urban areas, 59.8% with an university degree, 12.5% unemployed. 31.2% of subjects reported having a family member diagnosed at some point with a kind of kidney disease, while 8% never had a spot urine test. Only 52.6% of study subjects acknowledged the link between diabetes and kidney diseases, while 29.5% denied such a link and 17.8% had no information on the matter. Interestingly 75.8% of subjects acknowledged a link between hypertension and kidney diseases, but the reciprocal causative link was confirmed only by 47% of this group. The most cited renal diseases were kidney stones and infections, claimed respectively by 40% and 36% of subjects. Only 13.4% of subjects gave completely right answers. Interestingly the level of perception and knowledge was significantly better in subjects that had a family member diagnosed with kidney disease, comparing to those who didn't ($p=0,01$). We found no significant difference in knowledge level between groups according to education, gender, age, living area or employment status.

Conclusion: Albanian population needs to be informed about kidney diseases, focusing in link with diabetes and hypertension, nowadays that diabetes is becoming a global epidemic and hypertension is a cause and a result of kidney diseases. The population should be aware that renal pathologies go far beyond renal stones and simple urinary infections.

Key words: CKD, awareness, population

UDHEZIMET E REJA MBI MAMOGRAFINE

Altina Xhaferi

Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, UMT

Hyrje: Mamografia është testi më i mirë për evidentimin e kancerit të gjirit. Por mamografia ka kufizimet e saj. Ajo nuk është 100% e sigurtë në dedektimin e kancerit të gjirit. Mjekët rekomandojnë kryerjen e mamografisë në gratë e moshës 40 vjeç dhe vazhdimin e saj në mënyrë periodike çdo 1 vit.

Metodologjia: vlera dhe rëndësia e ekzaminimit të mamografisë varet nga shëndeti i përgjithshëm i gruas. Dedektimi i shpejtë i kancerit të gjirit nuk do të thotë se pacientja mund të jetojë më gjatë pasi ajo mund të ketë probleme të tjera shëndetësore kërcënuese për jetën e saj si p.sh patologji kardiake, insuficiencë renale apo patologji pulmonare.

Rezultatet: Mjekët rekomandojnë fillimin e mamografisë në moshën 40 vjeçare duke ndihmuar kështu në dedektimin e hershëm të kancerit të gjirit. Rezultatet e marra nga studime të randomizuara në gratë e moshës 40- 50 vjeç kanë treguar se mamografitë screening kanë ulur vdekjet nga kanceri i gjirit në masën 15- 29 %. Por mamografia screening nuk është perfekte. Një studim tjetër ka treguar se megjithëse shumë gra janë diagnostikuar me kancer gjiri në faza fillestare numri i tumoreve të avancuar të gjirit nuk është reduktuar.

Konkluzion. Gruaja dhe mjeku i saj duhet të diskutojnë përfitimet, risqet dhe kufizimet e mamografisë dhe të përcaktojnë vetë se cila është më e mira për gruan. Shume i rëndësishem është dhe roli i vetëekzaminimit të gjirit. Çelësi është gjetja e ekuilibrit mes përfitimeve të ekzaminimit screening dhe kufizimeve e risqeve dhe më pas të arrihet në përfundimin se sa shpesh duhet realizuar ekzaminimi i mamografisë.

Fjalë kyçe: Mamografi, screening, kanceri i gjirit

NEW GUIDELINES ON MAMMOGRAPHY

Altina Xhaferi

Faculty of Medical Technical Sciences, UMT

Introduction: Mammograms are the best breast cancer screening tests we have at this time. But mammograms have their limits. For example, they aren't 100% accurate in showing if a woman has breast cancer. Doctors offer mammograms to women beginning at age 40 and continuing annually.

Methodology: The value of a screening mammogram depends on a woman's overall health. Finding breast cancer early may not help her live longer if she has other serious or life-threatening health problems, such as serious heart disease, or severe kidney, liver, or lung disease.

Results: Doctors supports screening beginning at age 40 because screening mammograms can detect breast abnormalities early in women in their 40s. Findings from randomized trials of women in their 40s and 50s have demonstrated that screening mammograms decrease breast cancer deaths by 15 to 29 percent. But mammogram screening isn't perfect. Another study concluded that despite more women being diagnosed with early breast cancer due to mammogram screening, the number of women diagnosed with advanced breast cancer hasn't decreased. The study suggested that some women with early breast cancer were diagnosed with cancer that may never have affected their health.

Conclusion: Women and their doctors must discuss the benefits, risks and limitations of mammograms and decide together what is best. The role of self breast examination is also very important. Balancing the benefits of screening with the limitations and risks is a key part of deciding when to begin mammograms and how often to repeat them. Changes to mammogram guidelines might or might not be necessary in the future, as researchers continue studying this topic.

Keyword; Mamography, screening, breast cancer

SHKAQET DHE MENAXHIMI I DHIMBJEVE TE GJIRIT NE PRAKTIKEN TONE TE PERDITSHME

Albana Shahini

Spitali Amerikan nr 1 Tirane

Hyrje: Dhimbja e gjirit është shumë e shpeshte ne praktiken e perditshme. Femrat qe ne adoleshence fillojne te perjetojne te pakten nje here nje episod te dhimbjes se gjirit gjate jetes se tyre. Bazuar ne strukturen e gjirit te tyre dhe nje njohje te mire te hormoneve dhe faktorit te rritjes te zhvillimit dhe funksionit te gjirit eshte celesi ne vleresimin racional dhe sistemik dhe ne trajtimin e duhur te pacienteve. Semundjet e gjirit veçanerisht ato beninje jane prezent ne kohen e ekzaminimit ne shumicen e pacienteve. Lezionet me te shpeshta jane ndryshimet fibrocistike, fibroza periduktale, hamartomat, lipomat, phyllodes dhe neurofibromatomat, por ne studimin tone nje rast u diagnostikua gjithashtu me kancer gjiri.

Methoda: Ne Spitalin Amerikan nr 1 ne Departmentin e Imazherise se Avancuar shumica e pacienteve femra (vajza dhe gra) prezantohen per dhimbje gjiri, kane kryer ekzaminimet. Ne total 480 paciente u paraqiten me dhimbje gjiri per te pakten nje here ne Spitalin Amerikan nga 1 Janari 2015 deri ne 31 Janar 2017. Te dhenat sociale dhe dermografike u mblodhen per te gjitha pacientet. Te gjithë pacientet qe u paraqiten u vleresuan per te percaktuar efikasitetin e punes. Pervec kesaj te gjithë pacientet te cilet u ankuan per prezencen e nje mase te gjirit por u gjeten gjithashtu me prezencen e dhimbjes u vleresuan ne te njejtën menyre.

Resultatet: 85% e pacienteve (408 nga 480) u prezantuan me dhimbje gjiri ciklike sipas modelit te ciklit hormonal. 46 paciente te cilet u ankuan per nje “mase” te dhimbshme te gjirit ne te vertete rezultuan vetem me dhimbje gjiri. Prej 480 pacienteve me dhimbje gjiri, 3 (<1%) rezultuan me kancer gjiri. 42% pacienteve rezultuan me semundje tumorale beninje, me e shpeshta ishin fibroademoma dhe cystet. 428 paciente ishin nen moshen 40 vjec. Asnje kancer gjiri u zbulua nen moshen 40 vjec por 34% prej tyre kishin te pakten nje lesion beninj. 34 paciente ishin midis 40-49 vjec. 21 paciente ishin 50 vjeç ose me te medhenj dhe 3 paciente rezultuan me kancer gjiri. Shumica e

pacienteve kryen vizitat per dhimbjet e gjirit dhe 85% kryen (mamogram dhe /ose ekografi), bazuar ne moshen e pacienteve, 2% kryen biopsi, dhe 18% teste laboratorike. Vetem 2 prej tyre kryen resonance te gjirit. **Konkluzione:** Dhimbja e gjirit është një shqetësim i shpeshtë në pacientet ambulatore të spitalit tonë në praktikën e përditshme. Në pacientet me moshë të paktën 40 vjeç mammografia duhet të kryhet të paktën një herë në dy vjet dhe nën moshën 40 vjeç ekografia duhet të kryhet të paktën një herë në vit nëse ankohen për dhimbje gjiri. Imazheria Diagnostike dhe testet laboratore nuk janë shumë ndihmëse në rastin e dhimbjes së gjirit. Anti-inflamatorët janë trajtimi i zgjedhur për të lehtësuar dhimbjen e gjirit të kombinuar shpesh me antibiotikë dhe vitaminoterapi.

Fjalë kyçe: dhimbje gjiri, kancer gjiri, pacientet ambulatore, mammografia.

CAUSES AND MANAGEMENT OF BREAST PAIN IN OUR DAILY PRACTICE

Albana Shahini

Spitali Amerikan nr 1 Tirane

Introduction: Breast pain is very common in our daily practice. Female since their teenage start to experience at least once time an episode of breast pain during the life. Based on the structure of their breast and a good understanding of hormonal and growth factor of breast development and function is key to the rational and systemic evaluation and treatment of patients. Breast diseases especially the benign ones are present at the time of examination in the majority of patients. The more common lesion are fibrocystic changes, periductal fibrosis, hamartomas, lipomas, phyllodes and neurofibromatomas but in our study one of them was diagnosed with breast cancer also.

Methods: In American Hospital nr 1 at the Imaging Department the majority

of female patients (girls and women) und presented for breast pain, underwent the examinations. A total of 480 consecutive patients were presented with breast pain at least once at the American Hospital from January 1, 2015 to January 31, 2017. Social and demographic data were collected on all patients. All patients who presented with a complaint of breast pain were evaluated to determine the efficacy of their workup. Additionally, all patients who complained of a breast mass but were found to have pain with no mass were evaluated in a similar fashion.

Results: 85% of patients (408 of 480) presented with a complaint of breast pain in a hormonal cycle model. In addition, 46 patients who complained of a painful breast “mass” really were found to have only breast pain. Of the 480 patients with breast pain, 3 (<1%) were found to have breast cancer. Of the 42% patients found to have breast benign tumors, most were fibroademoma and cysts. 428 patients were under the age of 40 years. No breast cancer patient was under age 40 but 34% of them have at least a benign lesion. 34 patients were between 40-49 years. 21 patients were 50 years or older and 3 were found to have breast cancer. Most patients underwent workup for their breast pain with 85% undergoing breast imaging (mammogram and/or ultrasound), based on the age of patients, 2% undergoing a biopsy, and 18% having blood drawn for laboratory tests. Only 2 of them underwent Breast MRI.

Conclusions: Breast pain is a very common complaint in every day outpatients seen in our Hospital. In patients at least 40 years mammography should be performed at least once in every two year and under 40 years old ultrasound should be performed at least once a year if they complain breast pain. Diagnostic imaging and laboratory tests do not appear beneficial in patients with breast pain. Anti-inflammatory drugs are the treatment of choice to release breast pain combined with antibiotics and vitamin therapy.

Key words: breast pain, cancer, outpatient, mammography.

KOMUNKIMI I EFEKSHËM GJATË EKZAMINIMIT TË PACIENTIT PEDIATRIK

Altina Xhaferi

Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, UMT

Hyrje: Komunikimi efektiv në departamentin e radiologjisë është shumë i rëndësishëm për një ekzaminim të sigurtë të kënaqshëm dhe produktiv si dhe një komponent i rëndësishëm në procedurat e realizuara mbi pacientin.

Metodologjia: Një element shumë i rëndësishëm në komunikimin efektiv gjatë ekzaminimeve të pacientit pediatrik është njohja me audiencën, pra njohja e të gjithë individëve në dhomën e ekzaminimit dhe roli që secili prej tyre luan në ekzaminim. Ndryshe nga një ekzaminim në një pacient adult, pacienti pediatrik është i shoqëruar edhe nga prindi apo kujdestari I itj.

Rezultatet: Në themel të ekzaminimit qëndron dialogu mes teknikut radiolog, prindit dhe fëmijës. Përfshirja e duhur e tyre është tregues i nivelit të lartë të kujdesit si dhe minimizon boshllëqet e kuptimit të informacionit. Përdorimi i një gjuhe të qartë, të thjeshtë dhe elementare mund të jetë një nga pikat ku tekniku duhet të mbështetet gjatë komunikimit. Tekniku radiolog duhet ti shpjegojë fëmijës se çfarë do të ndodhë dhe kështu ai do ta ketë më të lehtë të kuptojë rëndësinë e ekzaminimit.

Konkluzione: Fëmijët nuk janë thjesht adult të vegjël. Megjithatë ekzaminimi pediatrik nuk duhet marrë me frikë. Disa element praktikë mund të forcojnë shumë komunikimin efektiv dhe kujdesin ndaj pacientit duke rezultuar kështu në një eksperiencë të sigurtë dhe pa stres për të gjithë pjesëtarët.

Fjalë kyçe: komunikim, pediatrik, prindër, teknik radiolog

EFFECTIVE COMMUNICATION DURING PEDIATRIC EXAMINATION

Altina Xhaferi

Faculty of Medical Technical Sciences, UMT

Introduction: Effective communication in the imaging department is vital for safe, pleasant, and productive examination and a fundamental component of all procedures and patient encounters.

Methodology: A fundamental consideration for effective communications in a pediatric examination is audience awareness, knowing who is present and what role they play in examination. Unlike a typical adult examination, 2 distinct parties with different prospective are in the room- the parent and the young children.

Results: in the base of examination is the dialogue between technologist, parent and child. Engaging both appropriate demonstrate a higher level of care and minimizes gaps in understanding. Clear, elemental easily understood terms should be used to give instructions. The technologist should explain what will happen so the child is prepared as well as explain why is important to do certain things.

Conclusion: Children are not just small adults and each of will respond uniquely to imaging examinations. However, there is no reason to approach a pediatric examination with apprehension. A few practical considerations can bolster effective communication and patient care, resulting in less stressful, more satisfying experience for all

Keyword: Communication, pediatric, parent, technologist

NJË KËNDVËSHTRIM MBI DISA NGA ARSYET E EMIGRIMIT TË INFERMIERËVE SHQIPTARË

Anila Cake¹, Joana Mihani², Alketa Hoxha^{1,2}, Ergys Ramosaço¹, Afrim
Avdaj³, Gentian Stroni¹ Artan Simaku⁴

¹ Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë, Tiranë,
Shqipëri

²Fakulteti Mjekësisë, Universiteti i Mjekësisë, Tiranë, Shqipëri

³ Spitali Rajonal i Prizrenit, Kosovë

⁴Instituti i Shëndetit Publik, Tiranë, Shqipëri

Hyrje: Emigrimi i infermierëve, veçanërisht nga vendet me të ardhura të ulta drejt vendeve me të ardhura më të larta, është bërë një çështje e interesit global. Ky fenomen është përhapur edhe në Shqipëri vitet e fundit. Pyetja që shtrohet shpesh është nëse kjo vjen si një pamundësi për ushtrimin e profesionit në Shqipëri apo lidhet me një dëshirë për rritje profesionale.

Qëllimi: Ky studim synon të eksplorojë disa nga arsyet e emigrimit të infermierëve shqiptarë. Për të kuptuar më mirë arsyet e këtij "eksodi profesional" do të përqendrohemi në grupet e profesionistëve të kujdesit infermior që preferojnë të punojnë jashtë vendit dhe cilat janë motivimet për planifikimin e së ardhmes së tyre jashtë sistemit shëndetësor shqiptar. Ky studim mund të arrijë në disa sugjerime për të përmirësuar sistemin tonë shëndetësor, në mënyrë që ai të jetë një mjedis pune më tërheqës dhe motivues.

Materiali dhe metoda: Në këtë studim u përfshinë një grup prej 117 profesionistesh që kanë përfunduar studimet në Shqipëri dhe kanë nisur procedurën për tu larguar dhe për të punuar jashtë vendit. Përzgjedhja ishte e rastësishme. Studimi u realizua nëpërmjet një pyetësori standard me 20 pyetje, të kombinuara nga dy studime të lidhura me faktoret që ndikojnë në emigrimin e infermierëve. Të dhënat u analizuan përmes programit statistikor SPSS 21. Diferenca statistikisht të rëndësishme u morën për $p < 0.05$.

Rezultatet: Në studim morën pjesë 117 punonjës shëndetësorë, nga të cilët shumica e tyre 87 (74.4%) ishin femra dhe 30 (25.6%) meshkuj, me ndryshim sinjifikant ndërmjet tyre, ($p < 0.01$). Moshë mesatare e pjesëmarrësve ishte 27.3 (± 5.6) vjeç me rang 21 vjeç deri në 50 vjeç. Mbizoterojnë punonjësit e grupmoshës 21-30 vjeç me 90 (76.9%) të totalit të rasteve ($p < 0.01$) dhe ata

me < 1 vit experiencë pune, 72 (61.5%), ($p < 0.01$). Shumica e punonjësve janë infermierë që kanë punuar në repartin e sëmundjeve të brendshme dhe të repartit të patologjive të ndryshme, 76 (65%), ($p < 0.01$). Gjysma e punonjësve 57 (50%) referojnë që rrallëherë drejtuesit dhe koordinatorët janë mbështetës dhe reagojnë ndaj kërkesave të tyre, ($p < 0.01$). Shumica e punonjësve 85 (73.9%) referojnë që shpeshherë përgjegjësitë dhe disavantazhet në punë ndikojnë në vendimet e tyre për të emigruar ($p < 0.01$). Më shumë se gjysma e punonjesve , 62 (53%) ka përmendur “Kushtet me të mira të punës” si arsye për të ushtruar profesionin në emigracion, me ndryshim sinjifikant, ($p < 0.01$).

Diskutime: Ky studim pasqyron nevojën për të përmirësuar kushtet e punës, pagën dhe mardheniet midis drejtuesve dhe profesionistëve të kujdesit shëndetësor në Shqipëri.

Konkluzione: Sistemi shëndetësor shqiptar ka nevojë për një ndryshim cilësor në krijimin e një mjedisi profesional motivues e bashkëpunues, si një pike thelbësore në motivimin e infermierëve për të ushtruar profesionin në vendin tonë. Arritja e objektivave të një shërbimi shëndetësor cilësor do përmirësonte jo vetëm bazën e ushtrimit të profesionit në Shqipëri, por do të ndikonte pozitivisht në cilesinë reciproke marrëdhënies profesionist – pacient dhe në rezultate terapeutike më të larta.

Fjalë kyçe: Arsyet , emigracion, profesionistët shëndetësor, Shqipëri

SOME CONSIDERATIONS FOR THE REASONS OF EMIGRATION OF ALBANIAN NURSES

Anila Cake¹, Joana Mihani², Alketa Hoxha^{1,2}, Ergys Ramosaço¹, Afrim Avdaj³, Gentian Stroni¹ Artan Simaku⁴

¹ Faculty of Medical Sciences, University of Medicine, Tirana, Albania

² Faculty of Medicine, University of Medicine, Tirana, Albania

³ Prizren Regional Hospital, Prizren, Kosovo

⁴ Public Health Institute, Tirana, Albania

Introduction: Emigration of nurses, especially from low-income countries to higher income countries, has become a matter of global interest. This phenomenon is spreading rapidly among Albanian nurses too. A common question is whether this comes as lack of possibility for working in Albania or relates to a desire for professional growth.

Purpose: This study aims to explore some of the reasons for the emigration of Albanian nurses. For a better understand of the reasons for this "professional exodus" we will focus on the the groups of nursing care professionals who prefer to work abroad and what are the motivations for planning their future outside the Albanian health system. According to this we would like to give some suggestions to improve our health system in order it to be a more attractive and motivating working environment.

Material and method: This study included a group of 117 professionals who have completed studies in Albania and have begun proceeding to leave to work abroad. The selection of participants was random. The study was conducted through a standard questionnaire with 20 questions, combined by two studies related to factors affecting the emigration of nurses. The data was analyzed using the statistical program SPSS 21. Statistical significance was assigned for $p < 0.05$.

Results: The study included 117 health professionals. 87 participants (74.4%) were females and 30 (25.6%) males, with significant difference ($p < 0.01$). The average age of the participants was 27.3 (± 5.6) years, ranging from 21 years to 50 years. The majority of participants belong to the age group 21-30 years with 90 cases (76.9%) and this is statistically significant compared with other age groups ($p < 0.01$). More than half of participants 72 (61.5%) have less than

1 year of experience working. This is statistically significant compared with other groups ($p < 0.01$). Nurses who have worked in the internal disease and other pathologic wards, 76 (65%), ($p < 0.01$), are the majority of professionals who are planning to leave our health system. Half of the health professionals 57 (50%) suggest that managers and coordinators have lack of collaboration in relation to their work demands ($p < 0.01$). 85 (73.9%) often say that their responsibilities and work disadvantages affect their decision to emigrate ($p < 0.01$). More than half of the them 62 (53%) mentioned "good working conditions" as being a key factor in emigration, ($p < 0.01$).

Discussion: This study reflects the need to improve working conditions, pay and relationships between managers and healthcare professionals in Albania.

Conclusions: The Albanian health system needs a qualitative change in creating a motivating and cooperative professional environment as an essential point in motivating nurses to work in our country. A quality health care service will make a significant impact on choosing Albania as a place for professional career and it will be a positive impact on a better communication and collaborating relationship of the nursing team with the patient and will give better therapeutic results.

Key words: Some considerations immigration, health professional, Albania

KARAKTERISTIKAT DHE MENAXHIMI I INSUFICENCËS RENALE AKUTE

Albana Gjyzari, Xhuliano Rruga

Universiteti i Mjekësisë, Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Tiranë

Qëllimi: Vlerësimi i spektrit të insuficencës renale akute (IRA) dhe faktorëve që ndikojnë në prognozën e saj.

Metoda: Studim retrospektiv, i cili përfshiu të gjitha rastet e shtrimeve në shërbimin e nefrologjisë në Qendrën Spitalore Universitare Nënë Tereza, nga Janari 2019 deri Qershor 2019. Të dhënat demografike të pacientëve, diagnozat bashkëshoqëruese u mblodhën.

Rezultatet: 63 pacientë të shtruar me diagnozën IRA kishin moshë mesatare ≥ 65 vjeç (38%), meshkuj (65%). Sëmundje bashkëshoqëruese kishin 48 (76%) e pacientëve: Diabetes Mellitus (9), HTA (22), Pielonefrit Akut (2), Insuficiencë kardiake (8), Neoplasi (2), Tromboflebit (1), Leptospirosis (1), Pre-eclampsia (1), Hepatitis kronik (2). Sipas klasifikimit Acute Kidney Injury Network (AKIN): 8 (12%) stadi I; 17 (27%) stadi II; 38 (60%) stadi III.

Kujdesi infermieror konsistoi në: parandalimin e infeksionit, kontrollin hidroelektrolitik, kontrollin e diurezës dhe ekuilibrin acido-bazik.

Konkluzion: Studimi ynë tregoi qartë spektrin e dëmtimit renal akut i cili dominohej nga alterime të rënda. Strategjitë për ngadalësimin e progresionit janë të rëndësishme në këtë rast.

Fjalë kyçe: Insuficiencë Renale Akute (IRA), kujdes infermieror.

ACUTE KIDNEY INJURY: CHARACTERISTICS AND MANAGEMENT

Albana Gjyzari, Xhuliano Rruga

University of Medicine, Faculty of Medical Technical Sciences, Tirane

Objective: In-depth identification of problems occurring in clinical medicine due to the fact that acute renal insufficiency is associated with a high morbidity and mortality.

Methods: Retrospective study, which includes all cases that have come to the Nephrology Service at UHC (University Hospital center) Nënë Tereza, starting from January 2010 to June 2010. Data related to the demographic characteristics of patients, year of follow-up, diagnosis and major symptoms described, data obtained from morbid and vitae history were collected.

Results: The 63 participants were aged ≥ 65 years (38%), men (65%), and classified as intra-renal injury (59%). Of 63 patients with AKI, 48 had joint disease with Diabetes Mellitus (9), HTA (22), Acute Pielonephritis (2), Cardiac Insufficiency (8), Neoplasia (2), Thrombophlebitis (1), Leptospirosis (1), Pre-eclampsia (1), Chronic hepatitis (2). According the classification of Stages for Acute Kidney Injury by AKIN (Acute Kidney Injury Network): 8 stage I; 17 stage II; 38 stage III. Nursing interventions were: promotion against infection, control of infection, hydroelectrolitic control, urinary elimination control, acid-base control and electrolytic control.

Conclusion: Our study clearly evidences the spectrum of renal dysfunction dominated by severe alteration of renal function and strategies for slowing progression are important in this case.

Key Words: Acute Kidney Injury (AKI), Nursing interventions.

HIPOTIROIDIZMI NË SINDROMIN DOWN

**E. Koliçi, B. Kalari, R.Kolpepaj, E. Thoma, K. Poshi, L. Zikaj,
A Zyli, A. Isaku, A. Nake**

Universiteti i Mjekësisë, Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Tiranë

Hyrje. Personat me sindromin Down (SD) kanë një risk të shtuar për të zhvilluar patologji të tiroides, kryesisht me natyrë autoimune, në krahasim me individët normal. Në botë prevalenca e hipotiroidizmit varion nga 3 deri 54 % të adultët me SD dhe 25-33% të fëmijët me SD. Fëmijët me SD kanë një risk më të lartë për tiroidit autoimun dhe shkaku kryesor i hipotiroidizmit të fituar është tiroiditi autoimun.

Qellimi: Rëndësia e screening të hershëm si dhe vlerësimi i funksionit të tiroides dhe për identifikimin e patologjive të tiroides në individët me SD, duke u përqëndruar kryesisht në prevalencën e hipotiroidizmit si patologjia më e shpeshtë,

Metodika : Në studim morën pjesë 50 individë të diagnostikuar me SD. Për secilin individ u kryen ekzaminime laboratorike (TSH, antitropa anti TPO dhe anti Tg dhe fT4 u realizua vetëm me ndryshime të vlerave të TSH.

Rezultati : Nga personat në studim në 20 raste (45.5%) u panë vlera të larta të TSH. Nga këta persona 4 raste (16%) ishin të njohur për hipotirozë ndërsa 16 raste (80%) u diagnostikuan për herë të parë. Në personat me hipotirozë 16% të rasteve rezultuan me antitropa positive. Ndër këta raste 57 % ishin me anti TPO positive (>40), 29% me Ac anti Tiroglobulinë positive (>70), dhe 14 % të rasteve i kishin pozitiv të dy antitropat.

Konkluzioni: Prevalenca e hipotirozës në SD rezultoi e lartë dhe 80% e tyre rezultuan hipotiroza për herë të parë. Në 20 % rezultuan me hipotirozë autoimune. Ky studim nxjerr në pah rëndësinë e screening neonatal për patologji të tiroides si dhe kontrollin periodik të femijeve me SD.

Fjalë kyçe: hipotiroidizëm, Sindromi Down, autoimunitet

HYPOTHYROIDISM IN DOWN SYNDROME

E. Koliçi , B. Kalari , R. Kolpepaj , E. Thoma, K. Poshi, L. Zikaj,
A. Zyli, A. Isaku A. Nake

University of Medicine, Medical Faculty of Technical Sciences, Tirana,
Albania

Introduction. People with Down syndrome (SD) have an increased risk of developing thyroid pathology, mainly of an autoimmune nature, compared to normal individuals. In the world, the prevalence of hypothyroidism ranges from 3 to 54% of adults with SD and 25-33% of children with SD. Children with SD have a higher risk for autoimmune thyroiditis and the main cause of acquired hypothyroidism is autoimmune thyroiditis.

Aims: The importance of early screening as well as evaluation of thyroid function and for the identification of thyroid pathologies in individuals with SD, focusing mainly on the prevalence of hypothyroidism as the most common pathology.

Methods. The study involved 50 individuals diagnosed with SD. Laboratory examinations were performed for each individual TSH, anti TPO and anti Tg antibodies and fT4 was performed only with changes in TSH values.

Results. High levels of TSH were seen in 20 cases (45.5%). Of these 4 cases (16%) were known to be hypothyroid while 16 cases (80%) were diagnosed for the first time. In persons with hypothyroidism, 16% of cases resulted in positive antibodies. Among these cases 57% have anti TPO positive (> 40), 29% were with Ac anti Thyroglobulin positive (> 70), and 14% of cases had both antibodies positive.

Conclusion: The prevalence of hypothyroidism in SD was high, and 80% of them resulted in hypothyroidism for the first time. 20% resulted in autoimmune hypothyroidism. This study highlights the importance of neonatal screening for thyroid pathology as well as periodic screening of children with SD,

Keywords: hypothyroidism, Down syndrome, autoimmunity

KUJDESI PALIATIV DHE ROLI I INFERMIERIT

Stela Muça

Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë

Kujdesi paliativ në kohën e sotme është thelbësor në kujdesin infermieror, për shkak të rritjes së numrit të pacientëve që vuajnë nga një sëmundje jetë kërcënuese, apo të pacientëve që kërkojnë kujdes në stadet e fundit të jetës së tyre. Infermierët luajnë një rol të rëndësishëm në kujdesin e pacientëve me sëmundje kërcënuese për jetën, dhe familjarëve të tyre. Prandaj, duhet të kenë njohuri dhe aftësi specifike për të siguruar një kujdes paliativ cilësor. Infermierët janë ndër profesionistët e shëndetësisë që shpenzojnë më shumë kohë pranë pacientit krahasuar me profesionistët e tjerë të shëndetit. Për këtë arsye, mundësitë janë shumë të mëdha që një infermier të ofroj kujdes për një pacient, në kohën e diagnostikimit me një sëmundje jetë kërcënuese, gjatë fazës së trajtimit kur sëmundja përkeqësohet, dhe / ose në fund të jetës. Kujtoni gjithmone, se ofrimi i përkujdesjes në kujdes paliativ nuk do të thotë vetëm "të bësh për", por mbi të gjitha "të jesh me".

Një studim i fundit i literaturës tregoi se, njohuri të duhura rreth kujdesit paliativ, shoqërohen me rritjen e aftësisë së infermierëve në komunikim, empati, menaxhimin e dhimbjes apo të simptomave të tjera që pacientët me një sëmundje jetë kërcënuese ndeshen. Shumica e studimeve të mëparshme theksojnë se, edukimi I infermierëve në kujdes paliativ është thelbësor për të përmirësuar njohuritë dhe praktikën e infermierëve. Prandaj, është e domosdoshme që infermierët e ardhshëm të jenë të përgatitur me njohuri dhe aftësi për të siguruar kujdes paliativ për pacientët me sëmundje jetë kërcënuese.

Aktualisht, në Fakultetin e Shkencave Mjekësore Teknike, lënda e kujdesit paliativ është e implementuar në kurrikulën e programeve të studimit master profesional dhe shkencor, gjithashtu prej vitit të kaluar pranë këtij fakulteti është mundësuar hapja e një programi të ri studimi master profesional në kujdes paliativ me qëllim përgatitjen e infermierëve të specializuar me njohuri specifike në kujdes paliativ. Gjithashtu, pjesëmarrja e stafit infermieror në programet e edukimit në vazhdim, (seminare, trajnime, konferenca) ndihmon në rritjen e njohurive mbi kujdesin paliativ.

Fjalët kyçe: infermier, kujdes paliativ, pacientë, sëmundje jetë kërcënuese.

PALLIATIVE CARE AND THE NURSE ROLE

Stela Muça

Faculty of Technical Medical Sciences, University of Medicine Tirana

Palliative care is nowadays essential in nursing care, due to the increasing number of patients who require attention in final stages of their life. Nurses play a major role in caring for seriously ill patients and their families. Nurses need to acquire specific knowledge and abilities to provide quality palliative care. Because, chances are very good that a nurse may care for patients at the time of a life-limiting diagnosis, during the treatment phase, when the disease exacerbates, and/or at the end of life. No other healthcare professional spends more time assessing and managing care than the nurse does. Remember that your care does not mean only “doing for” but also “being with.”

A recent literature survey showed that better knowledge about palliative care is associated with a more positive attitude by nurses and with communication skills, empathy, and pain management. Most of the previous studies agree that education in palliative care is essential to improve nurses’ knowledge and practice.

Therefore, it is imperative that future nurses be prepared with the knowledge and skills to provide palliative care to the seriously ill.

Currently, in the Faculty of Technical Medical Sciences, the subject of palliative care is implemented in the curriculum of professional and scientific master study programs, also, from last year at this faculty has been possible to open a new professional master study program in palliative care, with the aim of preparing nurses with specific knowledge in palliative care. Also, the participation of nursing staff in continuing education programs (seminars, trainings, conferences) helps to increase knowledge on palliative care.

Key words: nurse, palliative care, patients, knowledge, disease.

TRAJTIMI I OSTEOPROZËS DUKE MATUR DHE KORRIGJUAR PARAMETRAT E DXA (DENSITETI I KOCKËS), 25(OH)VITAMIN D₃ DHE KALCIUMIT NJËKOHËSISHT

Inva Peçulaj^{1,2}, Fatos Hoxha^{2,3}

¹Poliklinika e specialiteteve nr.3

²Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë.

³Poliklinika “Zonja e Këshillit të Mirë”

Qëllimi: Qëllimi i këtij studimi është të shohim se sa është përmirësuar gjendja e pacientëve me osteoporozë gjatë një viti mjekim duke matur përveç DXA (densiteti i kockës) edhe 25(OH)Vitamin D₃ dhe Kalciumin në gjak dhe duke i korrigjuar vlerat me mjekim.

Metoda: Për këtë rast studimi janë marrë 100 paciente femra nga mosha 50-70 vjeç me osteoporozë, gjatë vitit 2018-2019. Rezultatet e DXA (densiteti i kockës), nivelit të 25(OH)D₃ dhe Kalciumit në gjak gjatë vitit 2018 janë krahasuar me rezultatet e po këtyre analizave pas mjekimit në vitin 2019.

Rezultatet: pacientët që kishin korrigjuar nivelin e kalciumit dhe 25(OH)D₃ paralelisht me mjekimin përkatës të osteoporozës, kishin një përmirësim shumë të mirë densitetit të kockës. Rreth 70% e tyre ishin me rritje të nivelit të DXA, 20% ishin me nivel të njëjtë dhe 10% me rënie të nivelit të DXA. Gjithashtu 85% e po këtyre pacientëve kishin rritje të nivelit 25(OH)D₃ në gjak dhe 15% u jle të saj. Kurse kalciumi rezultoi me 62% rritje të vlerës, 6% të pandryshuar dhe 32% me nivel më të ulur në gjak. Në 60% të këtyre rasteve kemi përmirësim të të tre parametrave njëkohësisht.

Konkluzione: Përfshirja në skemën e mjekimit dhe korrigjimi i nivelit të kalciumit dhe 25(OH)D₃ tek pacientet me osteoporozë ka dhënë rezultate pozitive në përmirësimin dhe rritjen e densitetit të kockës (DXA).

Fjalë kyçe: 25(OH)Vitamin D₃, densitet i kockës (DXA), kalciumi, osteoporozë

OSTEOPOROSIS TREATMENT BY MEASURING AND CORRECTING THE PARAMETERS OF BONES DENSITY, 25(OH)VITAMIND₃ AND CALCIUM AS WELL

Inva Peçulaj^{1,2}, Fatos Hoxha^{2,3}

¹Health Specialities Clinic number 3

²Faculty of Medical Technical Sciences, UMT

³Clinic “Our Lady of Good Health”

Aim: The aim of this study is to notice the improvement of the patients’ health suffering from osteoporosis during a year under medication by measuring the parameters of the bones density 25(OH) vitamin D₃ and calcium in blood and by correcting the data level through medication.

Methodology: In this research there have been studied 100 female patients medical files, between the age 50-70 suffering from chronic osteoporosis during the year 2018-2019. The results of DXA (bones density), the level of 25(OH)D₃ and calcium in blood from the year 2018 have been used and compared to the equivalent data after medication in 2019.

Results: During this survey, it was noticed that patients that had corrected the calcium level and 25(OH)D₃ at the same time with the appropriate medication for osteoporosis had a real improvement of the bone density. About 70% of them had an increasing level of bone density, 20% of them had the same density and 10% of them had a decreasing level of DXA. Moreover 85% of these patients had an increasing level of 25(OH)D₃ in blood and 15% of them had a decreasing of it. The Calcium level results were that 65% of these patients had an increasing level of it, 6% of them remained unchanged and 32% of them had a lower level of it in their blood). 60% of the patients had improvements of the three parameters level.

Conclusions: The involvement of patients suffering from osteoporosis in the medical scheme and the correction of calcium and 25(OH)D₃ level have had positive results in improvement and increasement of the bone density level (DXA).

Key words: 25(OH)Vitamin D₃, bone density level (DXA), calcium level, osteoporosis.

PËRDORIMI I DROGAVE NDËRMJET STUDENTËVE TË FSHMT

Esmeralda Thoma¹; Enkeleda Shkurti¹; Sonila Bitri²; Admir Nake¹;
Marikond Toska

¹Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë
Tiranë.

²Spitali Amerikan

Hyrje: Përdorimi i drogave në ditët e sotme është një problem mjaft i madh. Vdekjet nga mbidozimet e drogave të ndryshme po kthehen në epidemi në shumë shtete të botës. Përveç kësaj, ky fenomen haset më së shumti në moshat e reja. Edhe në vendin tonë, përdorimi i drogave ka pësuar një rritje eksponenciale.

Qëllimi: Qëllimi i këtij studimi është të tregojë shpeshësinë e përdorimit të drogave të ndryshme ndërmjet studentëve të FSHMT të Universitetit të Mjekësisë, Tiranë.

Materiali dhe metoda: Studentëve të FSHMT ju është kërkuar për të plotësuar një pyetësor. Ky pyetësor ju është shpërndarë studentëve në mënyrë rastësore. Studentëve u kërkohej t'ju përgjigjeshin pyetjeve, duke ruajtur në mënyrë absolute anonimat.

Rezultatet: Në këtë studim morën pjesë 440 studentë, të nivelit të parë dhe të dytë të studimeve. 100 % e studentëve në studim e plotësuan pyetësorin. 80.2% e studentëve të marrë në pyetje, ishin femra. 170 raste ishin të moshës 19 vjeç, ndryshim ky statistikisht i rëndësishëm krahasuar me moshat e tjera. 88% e studentëve referojnë që nuk konsumojnë THC, 93.2% nuk konsumojnë kokainë, 97.4 % nuk konsumojnë amfetamina dhe vetëm 0.7% e studentëve pranojnë që konsumojnë opiate.

Përfundime: Megjithëse përdorimi i drogave të ndryshme sipas këtij studimi nuk rezulton të jetë në nivele të larta, sërisht është shumë i rëndësishëm edukimi i brezave të rinj në mosha sa më të hershme, për të mësuar rreth efekteve të rënda negative që vijnë nga konsumimi i drogave ilegale.

Fjalët kyçe: droga, student, pyetësor

DRUG USE AMONG STUDENTS OF TECHNICAL MEDICAL SCIENCES OF TIRANA

Esmeralda Thoma¹; Enkeleda Shkurti¹; Sonila Bitri²; Admir Nake¹; Marikond Toska

¹Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë Tiranë.

²Spitali Amerikan 2

Introduction: Drug use among youth is now a great problem worldwide. Death from drug overdoses are becoming an epidemic in many countries. Despite this, this phenomenon is most prominently among youth. Even in our country, drug use has seen an exponential increase.

Aim: The aim of this study is to show the prevalence of drug use among the students of Faculty of Technical Medical Sciences of University of Medicine of Tirana.

Material and methods: students of this faculty were asked to fulfill a questionnaire. They were selected randomly. They had to answer to the questions anonymously.

Results: 440 students were enrolled in this study. They were in Bachelor and in Master degree program. 100 % of students accomplished the questionnaire. 80.2 % of students were female. 170 students were 19 years old at that moment. This finding is statistically significant in correlation with other ages. 88 % of students referred that that did not use THC, 93.2% did not use cocaine, 97.4 did not use amphetamines, 0.7 % used to use opiates.

Conclusions: Although drug use among our students did not resulted high, it is still necessary to educate children and adolescents about negative health effects that come from illegal drug use.

Key words: drug, students, questionnaire.

INFORMACIONI SHENDETSOR TEK ADOLESHENTET SHQIPTARE

Enkelejda Shkurti, Diamant Shtiza, Esmeralda Thoma

Universiteti i Mjeksisë, Tirane

Objektivat: Pritshmeria ndaj alkoolit janë zhvilluar përmes ekspozimit ndaj mesazheve shëndetsore kuptimi i të cilave mund të influencohet nga informacioni shëndetsor. Ky studim eksploron lidhjet midis informacionit shëndetsor, pritshmerisë së alkoolit dhe sjelljeve të përdorimit të alkoolit tek adoleshentët.

Metodat: Ne studjuam sjelljet e përdorimit të alkoolit në gjashtë muajt e fundit tek 400 të rinj të moshës 14-19 vjeç në dy klinika mjeksore. Ne vlerësuam lidhjet bivariate midis informacionit shëndetsor, pritshmerive dhe kater dimensioneve të përdorimit të alkoolit dhe testuam informacionin shëndetsor sin je moderator të lidhjes midis pritshmerive dhe përdorimit.

Rezultatet: Prej 400 të rinjve, 45% e tyre raportoi përdorim të alkoolit në gjashtë muajt e fundit. Shpërndarja sipas gjinisë ishte 76.75% femra dhe 23.25% meshkuj. U vu re një korrelacion pozitiv midis moshës dhe mendimit për informacionin shëndetsor $P = 0.002$. U krye testi i Pavaresisë për lidhjen midis moshës dhe menaxhimit shëndetsor dhe rezultoi një lidhje shumë sinjifikante ku vlera e chi square = 21.194 dhe $P=0.002$.

Sjelljet e përdorimit ishin pozitivisht të asociuara me njohuri të larta shëndetsore dhe pritshmeri të mëdha. Modeli ynë i moderimit sugjeroi se informacioni shëndetsor modern lidhjen midis pritshmerisë dhe përdorimit, ku kjo lidhje është në mënyrë sinjifikante më e fortë të adoleshentët me informacion shëndetsor me të madh.

Konkluzionet: Gjetjet e studimit sugjerojnë që informacioni shëndetsor mund të influencojë pritshmeritë e alkoolit dhe sjelljet rreth tij. Informacioni shëndetsor mund të konsiderohet në mënyrë eksplicite në dizajnimin e mesazheve të parandalimit të alkoolit.

Fjalë Kyçe: Adoleshenca, Pritshmeritë e alkoolit, Përdorimi i alkoolit, Informacioni shëndetsor.

HEALTH LITERACY IN ALBANIAN ADOLESCENTS

Enkelejda Shkurti, Diamant Shtiza, Esmeralda Thoma

University of Medicine, Tirana, Albania

Objective: Alcohol expectancies are developed, in part, through exposure to health messages, the understanding of which may be influenced by health literacy. This study explores the relationships among health literacy, alcohol expectancies, and alcohol use behaviors in teens.

Methods: We studied alcohol use behaviors in the past six months in youths aged 14-19 recruited from two adolescent medicine clinics. We assessed covariate-adjusted bivariate relationships between HL, expectancies, and four measures of alcohol use and tested health literacy as a moderator of the relationship between expectancies and use.

Results: Of the 293 study teens, 45 percent reported use of alcohol in the past six months. Use behaviors were positively associated with higher health literacy and positive expectancies. Our moderation model suggested that health literacy moderates the relationship between expectancies and use, with the expectancy/use relationship being significantly stronger in higher literacy teens.

Conclusion: Findings suggest that health literacy can influence alcohol expectancies and behaviors. Health literacy should be explicitly considered in the design of alcohol prevention messages.

Keywords: Adolescence; Alcohol expectancies; Alcohol use; Health literacy

SINDROMA DOWN DHE NDËRHYRJA LOGOPEDIKE

Brikela Zotaj, Jonida Trupja

Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike,
Universiteti i Mjekësisë Tiranë

Hyrje: Down syndrome (SD) është një gjendje në të cilën individi lind me një kopje shtesë në kromozomin 21. Ky mutacion shkakton vonesa në zhvillim si në atë fizik dhe mendor.

Qëllimi: Qëllimi i këtij punimi case report është paraqitja e karakteristikave të zhvillimit gjuhësor të një fëmije me SD si dhe të pasqyrojës mënyrën sesi është punuar në terapinë logopedike, se cilat janë rezultatet e arritura duke theksuar nevojën e ndërhyrjes logopedike të këta individë.

Metodologjia: Është punuar duke ndjekur protokollin e terapisë miofunktionale orofaciale për riedukimin e muskulaturës buko-faciale si dhe është përdorur metoda “Small steps” që udhëzon mënyrat facilituese të procesit të të mësuarit të fëmijët me SD. Po ashtu një pikë e rëndësishme në ndërhyrjen logopedike është edhe bashkëpunimi me prindin, i cili zbaton rekomandimet e marra nga terapisti.

Rezultatet: Pas një periudhe kohe prej 6 muajsh u arritën rezultate të mira në pjesën e ushqyerjes dhe artikulimit, fëmija arriti të formojë fjali të shkurtra, të kuptonte pyetjet dhe të ndërvepronte në mënyrë funksionale në përditshmërinë e tij.

Përfundime: Ndërhyrja logopedike është tepër e rëndësishme në rehabilitimin e fëmijëve me SD dhe gjithmonë e më tepër në lojë për një ndërhyrje të hershme që në momentin që fëmija lind duke parandaluar shumë problematika që fëmija është i predispozuar në të ardhmen.

Rezultatet më të mira u vërejtën në aspektin e fushës së gjuhës së kuptuar, në ushqyerje, por ka akoma shumë vështirësi në artikulimin për shkak të vështirësive anatomike që fëmija paraqet dhe gjithashtu edhe kohës në të cilën fëmija ka filluar terapinë, që është relativisht e vonë.

Fjalët kyçe: Down Syndrome, terapia logopedike, ndërhyrja e hershme.

DOWN SYNDROME AND THE SPEECH THERAPI INTERVENTION

Brikela Zotaj, Jonida Trupja

Faculty of Medical Technical Sciences, UMT

Introduction: Down syndrome is a condition in which the individual is born with an extra copy on chromosome 21. This mutation causes developmental delays in both the physical and mental.

Purpose: The purpose of this paper is to present the language development characteristics of a child with SD and to reflect on the way that speech therapy has been worked out, what are the results achieved and why is important the speech therapy in these individuals.

Methodology: We followed the protocol of orofacial myofunctional therapy for the rehabilitation of the buco-facial musculature as well as the "Small steps" method that guides the ways of facilitating the learning process in children with SD.

Also, an important point in speech therapy intervention is the cooperation with the parent who implements the recommendations received by the therapist.

Results: After a period of 6 months were achieved good results in nutrition and articulation, the child managed to form short sentences, to understand the questions and to interact functionally in his daily life.

Conclusions: Speech therapy intervention is extremely important in the rehabilitation of children with SD and increasingly we lobby for an early intervention as soon as the baby is born preventing many problems that the child is predisposed to in the future. The best results were observed in terms of the field of language understood in nutrition but there are still many difficulties in articulating due to the anatomical difficulties the child presents and also the time at which the child has started therapy that is relatively late.

Key words: Down Syndrome, speech therapy, early intervention.

ROLI I REHABILITIMIT NË NEUROPLASTICITET

Andromeda Keci, Klejda Tani, Joana Xhema

Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike,
Universiteti i Mjekësisë Tiranë

Qëllimi. Verifikimi nëse terapia fizike, teknikat neurostimuluese, fitnesi aerobik dhe video lojrat mund të nxitin neuroplasticitetin që të mundësojë riorganizim kortikal, rikuperim motor tek pacientët, përmirësim të funksioneve konjitive dhe transferimin e njohurive hapsinore në ambientin e jetës së përditshme.

Metoda. Janë rishikuar artikuj shkencorë të fokusuar tek roli i dhimbjes, roli i terapisë fizike, teknikave neurostimuluese si dhe video lojrave në riorganizimin kortikal. Artikujt në lidhje me rolin e dhimbjes kanë marrë nën studim subjekte të prekur me dhimbje për të observuar rolin e saj në riorganizim kortikal. Studimet në lidhje me terapinë fizike dhe teknikat neurostimuluese pas aksidentit cerebrovaskular konsistojnë në përfshirjen e këtyre subjekteve të cilët i nënshtrohen neurostimulimeve të ndryshme. Gjithashtu në lidhje me konjicionin dhe video-lojrat, subjektet në studim i nënshtroheshin këtyre ndërhyrjeve për përfitime konjitive.

Rezultatet. Nga të gjithë artikujt e rishikuar janë parë rezultate efektive të teknikave neurostimuluese, fitnesit aerobik dhe video lojrave në riorganizimin kortikal duke e përmirësuar plasticitetin neural në drejtim të rikuperimit motor, përmirësimit të funksioneve ekzekutive dhe transferimit të njohurive hapsinore.

Konkluzioni. Rehabilitimi përmes trajnimit lokomotor dhe teknikave neurostimuluese, përmirëson mobilitetetin tek individët pas aksidentit cerebrovaskular përmes riorganizimit kortikal. Po ashtu nëpërmjet fitnesit aerobik dhe video lojrave përmirësohen funksionet konjitive. Në këtë mënyrë, rehabilitimi dedikuar promovimit të mirëqenies dhe shëndetit nxit ndryshime përfituese neuroplastike në tru duke korresponduar në këtë mënyrë me përmirësim funksional.

Fjalë kyçe: Riorganizim kortikal, plasticitet neural, fitnes aerobik, video lojra, rehabilitim.

ROLE OF REHABILITATION IN NEURAL PLASTICITY

Andromeda Keci, Klejda Tani, Joana Xhema

Faculty of Medical Technical Sciences, UMT

Aim. Verifying if physical therapy, neurostimulation techniques, aerobic fitness and video games can induce neural plasticity making it possible for cortical reorganization, motor recovery in patients, improvement of cognitive functions and transfer of spatial knowledge in the everyday living environment.

Methods. There have been revised scientific articles respectively focused on the role of pain, the role of physical therapy, neurostimulation techniques and video games in cortical reorganization. Articles related to the role of pain have taken in the study subjects with pain, to observe its role in cortical reorganization. Studies related to physical therapy and neurostimulation techniques after cerebrovascular accident consisted of the involvement of these subjects which exposed to different neurostimulations. Also, related to cognition and video games subjects exposed to these interventions for cognitive benefits.

Results. From all articles reviewed there have been effective results of neurostimulation techniques, aerobic fitness and video games in cortical reorganization inducing neural plasticity ($p < 0.05$) toward motor recovery, improvement of executive functions and transfer of spatial knowledge.

Conclusion. Rehabilitation through locomotor training and neurostimulation techniques, improves mobility in subjects after a cerebrovascular accident due to cortical reorganization. Also, through aerobic fitness and video games, there have been improvements in cognitive functions. This way, rehabilitation dedicated to the promotion of well-being and health urges beneficial neuroplastic changes in brain corresponding in functional improvement.

Key words. Cortical reorganization, neural plasticity, aerobic fitness, video games, rehabilitation.

REHABILITIMI I SKOLIOZËS. EVIDENTIMI I EFIKASITETIT TË DISA METODAVE NË TRAJTIMIN E SKOLIOZËS

Joana Xhema, Klejda Tani, Andromeda Keci

Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike,
Universiteti i Mjekësisë Tiranë

Qëllimi: Evidentimi i efikasiteti i disa prej metodave të terapisë fizike në përmisimin radiografik dhe rikuperimin klinik përmes përforsimit të muskujve të trungut, uljes së dhimbjes dhe rikuperimit të funksionit pulmonar. Po ashtu të vlerësohej roli i këtyre ndërhyrjeve jo vetëm në përmisimin e këndit të Cobb-it por edhe të ndikimit të tyre në paaftësinë e individit, cilësinë e jetës si dhe në çështjet psikologjike dhe estetike.

Metoda: Janë rishikuar artikuj shkencorë të fokusuar kryesisht në rolin e disa terapisë të cilat bazohen në koceptimin motor dhe kinestetik, metoda të cilat kanë si teknik prioritare korigjuese frymëmarrjen këndore rrotulluese, sisteme ushtrimesh që përdorin aparate speciale, të dizajnuara për të përmirësuar forcën fizike, fleksibilitetin dhe sjelljen dhe për të rritur ndërgjegjësimin mendor. Artikuj të tjerë kanë përfshirë metoda të tjera jo-kirurgjikale për parandalimin e progresionit të lakesës skoliozike dhe të tjerë kanë përfshirë teknika më të fundit të cilat janë përqafuar nga të gjithë profesionistët e terapisë fizike.

Rezultatet: Jo në të gjithë artikujt e rishikuar janë parë rezultate pozitive të metodave të përdorura dhe për këtë fakt ka ndikuar harku kohor i rehabilitimit dhe gjinia e subjekteve. Megjithatë disa prej teknikave kanë treguar rezultate efektive në përmisimin e këndit të Cobb-it, përmisimin e muskujve të trungut, uljen e dhimbjes dhe funksionit pulmonar duke ndikuar ndjeshëm në elementet radiologjike dhe klinike.

Konkluzione: Rezultatet evidentojnë faktin se metoda më efiqase për trajtimin e pacientëve me skoliozë është metoda Schroth e cila jep rezultate të sigurta dhe afatgjate në kohë si dhe mundëson trajtimin global të pacientit dhe mund të themi nga rezultatet e rishikuara se terapia më pak efiqase është korseterapia e cila mund të konsiderohet më shumë një terapi shoqëruese dytësore dhe jo një terapi primare për trajtimin e skoliozës.

Fjalë kyçe: Skolioza, këndi Cobb, metoda Schoth, korseterapia, përforsim.

EVIDENCING THE EFFECTIVENESS OF SOME METHODS IN SCOLIOSIS TREATMENT

Joana Xhema, Klejda Tani, Andromeda Keci

Faculty of Medical Technical Sciences, UMT

Purpose: The purpose of this paper was to find out the efficacy of some of the methods of physical therapy in radiographic imaging and clinical recovery by strengthening stump muscles, reducing pain and recovering pulmonary function. It was also worth mentioning the role of these interventions not only in the Cobb angle but also in their impact on the individual's inability, quality of life, as well as psychological and aesthetic issues.

Method: Scientific articles focused mainly on the role of some therapies based on motor and kinesthetic motions, methods that have as priority corrective rotational breathing technique, which is used based on the curve model, exercise systems using special apparatus, designed to improve physical strength, flexibility and behavior, and enhance mental awareness. Other articles have included other non-surgical methods for preventing scoliosis curve progression and others incorporating the latest techniques that are embraced by all physical therapy professionals.

Results: Not all revised articles have seen positive results of the methods used and this has been influenced by the time span of rehabilitation and gender of subjects. However, some of the techniques have shown effective results in improving the angle of Cobb, improving static stump muscles, reducing pain and pulmonary function by significantly affecting radiological and clinical elements.

Conclusions: The findings highlight the fact that the most effective method for treating scoliosis patients is the Schroth method which provides safe and long-term results over time as well as allows for global patient treatment and

can be said from the reviewed results that less effective therapy is korseterapia which can be considered more a secondary accompanying therapy rather than a primary therapy for treating scoliosis.

Keywords: Scoliosis, Cobb angle, Schoth method, brace, muscular amplification.

DALLIMI I STRESIT NGA INFERMIERËT DHE NIVELI I STRESIT TEK PACIENTËT DEPRESIVE TË HOSPITALIZUAR

Sonila Nika, Majlinda Zahaj, Evis Alushi, Vasilika Prifti

Universiteti "Ismail Qemali", Fakulteti i Shëndetit Publik,
Departamenti i Infermierisë

Hyrje: Depresioni është shpesh komplikacion i sëmundjeve kronike tek pacientët në spital. Dallimi i depresionit tek këta pacientë kronikë është një hap i rëndësishëm në kujdesin infermior për tu trajtuar dhe për të trajtuar dhe sëmundjen bazë. Trajnimi i infermierëve për të dalluar depresionin tek pacientët është hap kryesor në përmirësimin e kujdesit shëndetsor për pacientët kronikë.

Qëllimi: Vlerësimi i njohurive infermiore për diagnostikimin dhe asistencën mbi stresin tek pacientët depresivë në Spitalin Rajonal të Vlorës, në mënyrë që të rriten njohuritë dhe sensibilizimi mbi këtë aspekt të shëndetit mendor.

Metoda dhe materialet: Ky studim është kros seksional, i kryer në spitalin e Vlorës në Janar - Qershor 2013. U përdorën dy mostra rastësore pacientësh dhe infermierësh nga spitali rajonal, ku tek pacientët u vlerësua depresioni spitalor dhe tek infermierët u vlerësuan njohuritë në njohjen e depresionit. Mbledhja e të dhënave u realizua nëpërmjet intervistave të strukturara tek pacientët e spitalit dhe pyetsorëve të vetadministruar tek personeli infermior. Si pacientët dhe infermierët morën pjesë vullnetarisht në këtë studim. Programi i përdorur ishte SPSS versioni 17.0 Chicago II.

Rezultatet: 40% e pacientëve kishin probleme si frika (70%), lodhja (90%) pakesim gjumi dhe oreksi (37.6%). Pacientët që ndihen keq dhe të trishtuar, e kanë më të theksuar ndjenjën e frikës ($p < .01$), e kanë humbur interesin për gjëra të ndryshme ($p < .01$), nuk kanë oreks të mirë ($p < .01$), kanë ndjenjë më të theksuar se jeta nuk ia vlen më ($p < .01$), dhe janë më të irrituar se zakonisht ($p < .01$), krahasuar me pacientët që nuk ndihen keq dhe nuk ndihen të trishtuar. Pacientët që ndiejnë se jeta e tyre nuk ia vlen më kanë probleme me gjumin ($p < .01$), kanë më të theksuar ndjenjën e panikut ($p < .01$), ndihen më të trishtuar ($p < .01$), kanë oreks më të dobët ($p < .01$), ndihen më të frikësuar ($p < .01$), dhe më të irrituar se zakonisht ($p < .01$). 50% e pacientëve kanë patur mbështetje nga stafi. 80.67% e pacientëve që janë mbështetur nga stafi janë ndier më mirë, 66.7 % e tyre duan më shumë mbështetje. 41% e infermierëve

e kishin dalluar që pacientët e tyre manifestonin simptoma depresive dhe 45.6% e tyre kanë ofruar mbështetje psikologjike, 44.6 % mendojnë se kjo mbështetje ka ndikuar në daljen më shpejt nga spitali. Infermierët kanë asistuar psikologjikisht 70% të pacientëve të konsideruar me depresion.

Konkluzion: Infermierët kanë shumë mangësi në dallimin e depresionit tek pacientët e shtruar në spital, kështu që implementimi i një programi specifik në lidhje më trajnimin e tyre për depresionin dhe kujdesin në të është i domosdoshëm për të ndryshuar këtë kujdes. Ka lidhje statistikore midis pacientëve dhe nivelit të stresit, gjendjes emocionale të infermierëve dhe njohjes së depresionit ose stresit tek pacientët; koha që harxhon infermieri me pacientët ndikon që të njohin depresionin. Mbështetja psikologjike për pacientët luan rol sinjifikant në ndjenjat e pacientit dhe relaksimit gjatë qëndrimit në spital.

Fjalët kyçe: pacientë depresivë, asistenca infermierore, dallimi i stresit, lidhja depresion-stres.

THE NURSES' RECOGNITION OF STRESS AND THE LEVEL OF STRESS IN HOSPITALIZED PATIENTS

Sonila Nika, Majlinda Zahaj, Evis Alushi, Vasilika Prifti

University "Ismail Qemali", Faculty of Public Health,
Department of Nursing

Introduction: Depression is generally a complication of the hospitalized patients with chronic diseases. Recognizing the depression in these patients is an important step in nursing care, in order to treat the depression and to treat the main disease that causes the depression. The training of the nurses to recognize the depression in hospitalized patients is very important to improve the nursing care in these chronic patients.

The aim of the study: The goal of this study was to evaluate the nurses' knowledge in recognizing and assisting the patient in depression in the Regional Hospital of Vlore, in order to improve the knowledge and the awareness on this aspect of mental health care.

Methods and materials: This is a cross sectional study conducted in the hospital of Vlore during the period of January-June 2013. We used two randomly selected patients and nurses groups; in nurses we evaluated their knowledge on depression and the factors that affected them, and in patients we evaluated the level of hospital depression. The collection of the data was performed through the structured interviews for the patients and the self administered questionnaires for the nurses. The patients and nurses participated voluntarily in this study. The data was analyzed using SPSS 17.0 Chicago II version.

Results: 40% of the patients manifested problems such as fear (70%), tiredness (90%), sleep and anorexia (37.6%). Patients that felt bad and sad were more afraid ($p < .01$), had lost interest on different things ($p < .01$), had poor appetite ($p < .01$), felt that their life was not worth any more ($p < .01$), and were more irritated than normally ($p < .01$), compared to the patients who did not feel as bad and sad. Patients that felt that their life was not worth any more had trouble with their sleep ($p < .01$), their feeling of panic was more enhanced ($p < .01$), felt sadder ($p < .01$), had poorer appetite ($p < .01$), were more afraid ($p < .01$), and were more irritated than normally ($p < .01$). 50% of the patients had support from the staff. 80.67% of the patients who had support from the staff felt better, 66.7 % wanted more support from the staff. 41% of the nurses recognized that their patients manifested depression symptoms and only 45.6% offered psychological support, 44.6 % think that this support had an effect in earlier discharge from the hospital. Nurses assisted in the psychological aspect only 70% of the patients they considered to be in depression.

Conclusion: Hospitalized patients manifested depressive symptoms. The nurses lacked the knowledge to properly recognize the depression in hospitalized patients, so implementation of a specific program in their training for depression and caring for the patients who manifest depression signs is necessary. There is a statistical significance between the patients and the stress level, the emotional condition of the nurses and the time spent on the patient with depression recognition. The psychological support offered for the patients plays a significant role in patients' feelings and relax during the hospital stay.

Key words: depressive patients, nursing assistance, stress recognition, relation depression-stress.

PUNA , DHUNA DHE SIGURIA E SHENDETIT NE PUNE NE SPITALIN RAJONAL VLORE

Denada Selfo

Fakulteti i Shëndetit Publik Vlorë, Departamenti i Infermierisë

Hyrje: Shëndeti është gjendja e mirëqenies së plotë fizike, mendore dhe shoqërore dhe jo thjesht mungesa e sëmundjeve apo e pa fuqisë fizike të organizmit. Puna dhe shëndeti janë të lidhura ngushtë me njëra tjetrën. Ekziston dhe fakti që puna mund ta dëmtojë shëndetin. Punonjësit e spitaleve, veçanërisht personeli infermior janë të ekspozuar ndaj një seri rreziqesh, si agjentet fizike, kimike, posturat trupore, dhuna. Efektet e dhunës mund të jenë fizike ose psikologjike.

Qëllimi i studimit: vlerësimi i nivelit të dhunës në spitalin Rajonal të Vlorës, si dhe njohuritë që kanë infermierët në lidhje me punën, shëndetin dhe sigurinë e tyre.

Metoda: Ky është një studim deskriptiv – analitik realizuar në Spitalin Rajonal të Vlorës në periudhën nëntor 2017- prill 2018. Për mbledhjen e të dhënave është përdorur një pyetësor i vetadministruar që u plotësua nga infermierët e dy reparteve: infermieret e repartit të kirurgjisë dhe të urgjencës.

Rezultatet: Vihet re se në repartin e urgjencës infermierët janë më të predispozuar për të qënë pjesë e akteve të dhunshme fizike. Të dy repartet kanë një shkallë të lartë të dhunës verbale gjatë punës së infermierëve. Dhuna verbale në krahasim me dhunën fizike është në përqindje më të lartë. Infermierët në të dy pavionet pohojnë se janë të informuar për faktin se ekzistojnë procedura për të denoncuar dhunën.

Fjalë kyce: Vendi i punës, infermierët, dhuna, marrëdhëniet infermier-pacient, lëndimet, siguria, shëndeti.

WORK, VIOLENCE AND HEALTH SAFETY AT WORK IN HOSPITAL REGIONAL VLORE

Denada Selfo

Faculty of Public Health of Vlora, Nursing Department

Introduction: Health is a state of complete physical, mental and social and not merely the absence of disease or physical strength without the body. Work and health are closely related to each other. There is the fact that work can damage health. Hospital employees, especially nursing staff, are exposed to a number of risks, such as physical agents, chemicals, body postures, violence. The effects of violence can be physical or psychological.

The purpose of the study: to assess the level of violence in Vlora Regional Hospital, as well as the knowledge that nurses have about the job, their health and safety.

Methods: This is a descriptive analytical study conducted in Vlora Regional Hospital in the period November 2017- April 2018. Data collection is using a self-administered questionnaire was completed by the two departments nurses, nurse of surgery department and urgency.

Results: Noted that in the emergency ward nurses are more likely to be part of violent physical acts. Both pavilions have a high rate of verbal violence in the nursing work. Verbal violence is higher than physical violence. Nurses in both pavilions claim to be informed that procedures exist to denounce violence.

Keywords: Workplace, nurses, violence, nurse-patient relationships, injuries, safety, health.

EFIKASITETI I FIZIOTERAPISË NË TRAJTIMIN E KAPSULITIT ADEZIV

Enkeleda Sinaj, Mira Kapaj

Fakulteti i Shkencave Mjekesore Teknike

Dhimbja e supit është ankesa e tretë më e zakonshme muskuloskeletale. Ndër çrregullimet e kufjes rotatore më të shpeshta listohet supi i ngrirë, i quajtur ndryshe frozen shoulder ose kapsuliti adeziv i paraqitur me një prevalence prej 2–5% në popullatën e përgjithshme.

Qëllimi i studimit është të evidentojë efikasitetin e fizioterapisë në përmirësimin klinik të kapsulitit adeziv idiopatik.

Metodologjia: Në këtë rishikim literature janë marrë në shqyrtim 22 studime me një përfshirje prej 1330 subjektesh, të fokusuar në mënyrat e trajtimit si: mobilizime, ushtrime, injeksione me kortikosteroid, përdorimi i modaliteteve, acupuncturës dhe metoda kirurgjikale.

Rezultate: Nga grupet e trajtuara janë parë rezultate të dukshme nëpërmjet trajtimit me mobilizime pasive dhe aktive, ushtrime dhe injeksione. Acupunctura dha një rezultat të kënaqshëm në përmirësimin e dhimbjes. Gjithashtu artroskopia në rastet kur simptomat i kishin rezistuar trajtimit konservativ rezultoi një alternative e sigurt dhe me rezultate afatgjata.

Konkluzionet: Kapsuliti adeziv është një patologji e cila nuk ka një trajtim standard. Ky rishikim tregoi se kombinimi i disa prej metodave fizioterapeutike është një mënyrë e mirë për trajtimin e simptomave të pacientit dhe uljen e dhimbjes.

Fjalë kyçe: dhimbje supi, lëvizja artikulare, ushtrime, funksionaliteti.

THE EFFICACY OF PHYSIOTHERAPY IN THE TREATMENT OF ADHESIVE CAPSULITIS

Enkeleda Sinaj, Mira Kapaj

Faculty of Medical Technical Sciences, University of Medicine in Tirana

Shoulder pain is the third most common musculoskeletal complaint. Among the most common rotary headache disorders are frozen shoulder, otherwise called frozen shoulder or adhesive capsulitis presented with a prevalence of 2–5% in the general population.

The purpose of the study is to identify the efficacy of physiotherapy in the clinical improvement of idiopathic adhesive capsulitis.

Methodology: In this literature review 22 studies with a total of 1330 subjects were considered, focusing on treatment modalities such as mobilization, exercise, corticosteroid injections, use of modalities, acupuncture and surgical methods.

Results: The treated groups saw significant results through treatment with passive and active mobilization, exercise, and injections. Acupuncture gave a satisfactory result in improving pain. Arthroscopy also proved to be a safe alternative with long-term results in cases where symptoms had resisted conservative treatment.

Conclusions: Adhesive capsulitis is a pathology that does not have a standard treatment. This review showed that combining some of the physiotherapeutic methods is a good way to treat the patient's symptoms and reduce pain.

Keywords: shoulder pain, articular movement, exercises, functionality.

EFEKTIVITETI I FIZIOTERAPISË TE PACIENTËT ME PARALIZË OBSTETRIKE TË PLEKSUSIT BRAKIAL

Irma Dedej¹, Erisa Mane^{2,3}

¹Fizioterapist

²MSHMS, Specialiste e Shërbimit Parësor

³UMT, FSHMT

Hyrje: Paraliza Obstetrike e Pleksusit brakial është një nga pasojat më të mëdha të lindjeve traumatike. Klinika e pacientit është sipas lezionit të dëmtuar, i cili përcakton dhe llojin e paralizës. Fizioterapia përfshin metoda dhe teknika të ndryshme dhe ndikon në përmirësimin e funksionalitetit të pacientit.

Objektivat: Qëllimi kryesor i këtij studimi është të evidentojë efektet e metodave fizioterapeutike në menaxhimin e pacientëve me Paralizë Obstetrike të Pleksusit Brakial. Objektivat specifike që arritëm të realizojmë me anë të këtij studimi janë:

- Të vlerësojë rolin e ushtrimeve, metodës Bobath, Vojta, CIMT, Kinesiotape te pacientët me POPB në përmirësimin e funksionalitetit
- Te krahasojë metodat e lartpërmendura dhe të vlerësojë studimet e marra në shqyrtim në bazë të metodologjisë, rezultateve dhe vlefshmërisë

Metodologjia: Ky studim është i tipit metaanalitik , rishikim literature i njëzetë studimeve sasiorë analitikë të 20 viteve të fundit. Të gjitha studimet e kanë fokusin kryesor në përdorimin e metodave fizioterapeutike në pacientët me Paralizë Obstetrike te Pleksusit Brakial. Metodologjia e studimeve varion në RCT, retrospective, observues, krahasues dhe rast-studimi duke përfshirë në total 853 pacientë. Të dhënat u morën në websitet mjekësore. Vlerësimi metodologjik u realizua me shkallën PEDro e cila tregon vlefshmërinë e çdo studimi.

Rezultatet: Literatura e përdorur në këtë studim pohoi se trajtimi konservativ fizioterapeutik dhe terapitë alternative si CIMT dhe Kinesiotape japin një kontribut efektiv në rehabilitimin dhe rikuperimin e fëmijëve me OBPP. 35% e studimeve kanë përdorur kinezioterapinë, 15% kinesiotape, 10% Bobath dhe Vojta, 15% terapinë CIMT dhe pjesa tjetër, 5 studime kanë në fokus matje dhe vlerësime. Studimet më të arritura janë ato eksperimentale me grup kontrolli dhe me nr te lartë pacientësh. Impakti pozitiv i terapive varet nga momenti i

fillimit të terapisë, kohëzgjatja, intensiteti dhe frekuenca e seancave. Sipas PEDro, 2 janë studime të vlerësuara me 7 pikë, 11 studime, përkatësisht 55% kanë nivel mesatar dhe 35%, 7 studime janë me më pak se 4 pikë.

Konkluzionet: Pas analizimit dhe diskutimit të literaturës së përzgjedhur, dalim në konkluzionin se metoda më e përdorur është Kinezioterapia, testet më të shpeshta janë Shkalla Mallet dhe AMS. Kërkimet shkencore rreth kësaj teme janë të limituara, kështu që sugjerohet rritja e hulumtimeve nga stafi mjekësor dhe autorë të ndryshëm.

Fjalë kyçe: paraliza obstetrikale brakiale, fizioterapi, CIMT, kinesiotape, kinezioterapi, Bobath, Vojta

EFFECTIVENESS OF PHYSIOTHERAPY IN OBSTETRIC BRACHIAL PLEXUS PALSY

Irma Dedej¹, Erisa Mane^{2,3}

¹Physiotherapist

²Ministry of Health and Social Protection, Healthcare Specialist

³UMT, FSHMT

Introduction: The Obstetric Brachial Plexus Palsy is one of the greatest consequences of traumatic birth. The patient's clinic is according to the damaged lesion, which determines the type of paralysis. Physiotherapy involves various methods and techniques and contributes to improving patient functionality.

Objectives: The main purpose of this study is to identify the effects of physiotherapeutic methods in the management of patients with Obstetrical Brachial Plexus Palsy. The specific objectives that were achieved through this study are:

- To evaluate the role of exercises, Bobath method, Vojta, CIMT, Kinesiotape in patients with OBPP in improving functionality

- To compare the abovementioned methods and evaluate the studies under consideration on the basis of methodology, results and validity of the studies

Method: This study is a metaanalysis, literature review of twenty quantitative analytical studies of the last 20 years. All studies have a major focus on the use of physiotherapeutic methods in patients with Obstetrical Brachial Plexus Palsy. The study methodology varies in RCT, retrospective, observe, comparative and case study including a total of 853 patients. Datas are extracted from medical websites. The evaluation is realized with the PEDro scale which shows the validity of each study.

Results: The literature used in this study claimed that conservative physiotherapeutic treatment and alternative therapies such as CIMT and Kinesiotape made an effective contribution to the rehabilitation and recovery of children with OBPP. 35% of studies have used kinesiotherapy, 15% kinesiotape, 10% Bobath and Vojta, 15% CIMT therapy and the rest, 5 studies focus on measurements and evaluations. The most accomplished studies are the experimental ones with a control group and a high number of patients. The positive impact of therapies depends on the starting time of the therapy, duration, intensity and frequency of the sessions. According to PEDro, 2 are 7-point studies, 11 studies, respectively 55% have medium level and 35%, 7 studies are less than 4 points.

Conclusions: After analyzing and discussing the selected literature, we conclude that the most commonly used method is Kinesiotherapy, the most frequent tests are Mallet and AMS. Scientific research on this topic is limited, so it is suggested to increase research by different medical staff and authors.

Key words: obstetrical brachial plexus palsy, physiotherapy, CIMT, kinesiotape, kinesiotherapy, Bobath, Vojta

ROLI I INFERMIERIT TE BLOKUT OPERATOR NE NEUROENDOSKOPI

Manjola Pjetri¹, Irena Kola², Dava Dedaj³

Shërbimi neurokirurgji, QSU “Nënë Tereza” Tiranë

Qëllimi: Të evidentojë rolin e instrumentares në neuroendoskopi.

Metoda: Është një studim retrospektiv i kryer në bllokun operator të neurokirurgjisë, janë marrë në studim pacientët e trajtuar me endoskopi në vitin 2015, lloji i endoskopit të përdorur dhe menyra e sterilizimit.

Rezultatet: Neuroendoskopi përdoret në trajtimin e hidrocefalive dhe tumoreve ventrikulare, tumoret e hypofizes dhe si ndihmës në kirurgjinë mikroskopike. Janë analizuar pacientët e operuar me endoskopi në vitin 2015. Janë kryer 115 intervente (nga 1060 në total) me neuroendoskop, (ventriculocisternostomi, kirurgji hypofize, marrje biopsie). Sterilizimi i endoskopit dhe instrumentave është kryer në autoklav (tharje dhe sterilizim) dhe ruajtjes në ambiente formaldehide. Vetëm në tre raste është raportuar infeksion i rrugës operatore.

Konkluzione: Neuroendoskopia është një procedurë ku neurokirurgu përdor të dyja duart, prandaj roli i instrumentares në këtë manipulim është i rëndësishëm për mbarëvajtjen e operacionit. Roli i infermieres konsiston në: informimin mbi procedurën kirurgjikale, përgatitjen e tavolinës operatore me instrumentat e nevojshme, përgatitjen e kujdesshme të neuroendoskopit, asistencën e vazhdueshme gjatë gjithë procedurës kirurgjikale, cmontimin, larje - tharjen, vendosjen e kujdesshme dhe dezinfektimin e sigurt të pjesëve përbërëse të endoskopit dhe instrumentave. Manipulimi, instrumentimi, përdorimi dhe kujdesi për pastrimin, larjen dhe sterilizimin janë detyrë thelbësore e infermieres së bllokut operator. Edukimi në vazhdim i infermierëve të bllokut operator është mënyra e duhur në minimizimin e komplikacioneve kirurgjikale.

Fjalë kyçe: neuroendoskopi, infermier instrumentar, kirurgji, endoscop.

THE SURGICAL NURSE'S ROLE IN NEUROENDOSCOPIC PROCEDURES

Manjola Pjetri¹, Irena Kola², Dava Dedaj³

¹Service of neurosurgery, University Hospital "Mother Theresa" Tirana, Albania

Objective: Neuroendoscopy is used in the treatment of hydrocephalies, ventricular tumors, sellar region tumors and as a complementary in microsurgery. The aim of this retrospective study is to identify surgical nurse's role during a neuroendoscopic procedure.

Methods: A retrospective study of the cases treated with endoscopy was performed, during 2015 in the operating room based on the type of the procedure and sterilization.

Results: In the analysis were taken 115 cases treated with endoscopy during 2015. The main endoscopic procedures done were: ventriculocisternostomy, endoscopic transsphenoidal surgery for pituitary adenoma and biopsy. Sterilization of the endoscope and instruments was done with autoclave and storage in the formaldehyde environment. Infections of the operative site were reported in 3 cases.

Conclusions: Neuroendoscopy is a procedure where the neurosurgeon uses both hands therefore scrub nurses play an active role in supporting the neurosurgeon and in patient's safety. The surgical nurse's role here is: assisting the surgeon with selecting and passing instruments while also maintaining patient safety, patient informing about the procedure, monitoring during the surgery to ensure everything remains sterile, disassemble and safe cleaning and sterilization of the endoscope and the other instruments. These are essential duties for the surgical nurse. Infections highlight the important impact of staff training, on minimizing surgical procedures complications and quality assurance.

Key words: neuroendoscopy, surgical nurse, surgery, endoscope.

VLERËSIMI NUTRICIONAL DHE OBEZITETI NË STUDENTËT E FSHMT, ALDENT

Mirva Hoxha, Geisi Belishta

Universiteti Aldent

Sipas OBSH, incidenca e obezitetit është trefishuar që nga viti 1975. Në vitin 2016, 39% e adultëve rezultojnë mbi peshë dhe 13% obezë. 41 milionë fëmijë nën 5 vjeç rezultojnë obezë ose mbi peshë. Mbipesha dhe obeziteti përkufizohen si akumulim abnormal ose i tepërt i indit dhjamor i cili mund të dëmtojë shëndetin dhe cilësinë e jetës. Një ndër shkaktarët primarë të obezitetit është mënyra e të ushqyerit. Konsumimi përtej normave të karbohidrateve (sheqernave) dhe yndyrnave të saturuara janë disa nga shkaktarët kryesorë të mbipeshës dhe obezitetit së bashku me jetesën sedentare.

Qëllimi: Depistimi i nutricionit dhe obezitetit nëpërmjet cross-sectional study në FSHMT, Universiteti Aldent.

Materialet dhe metoda: U studiuuan 100 studentë nga FSHMT të përzgjedhur në mënyrë rastësore. U bënë matjet antropometrike. Të dhënat u përpiluan në SPSS.

Rezultatet: 69.3% e të anketuarve rezultojnë femra dhe 30.7% meshkuj. Moshë mesatare e të anketuarve është 20.01 vjeç. Moshë mesatare e femrave është 20.07 vjeç, dhe e meshkujve është 19.89 vjeç. 4.5% e të anketuarve janë nën peshë, 4.5% janë obezë, 18.3% janë mbi peshë. Ka një lidhje midis cirkumferencës së belit dhe BMI prej 0.01. 10.2% e femrave dhe 11.4% e të anketuarve meshkuj e kanë cirkumferencën e belit > 90 cm, shenjë e një sëmundjeje metabolike. Ekziston një lidhje e fortë midis mënyrës së ushqyerit me BMI. Ekziston një lidhje e fortë midis trashëgimisë me BMI prej 0.01 Pearson dhe Spearman. Nuk ka lidhje midis konsumimit të alkoolit dhe BMI.

Konkluzione: Nga të dhënat e mbledhura rezultoi se në FSHMT 72.7% e të anketuarve janë të shëndetshëm dhe 27.3% janë mbi peshë ose obezë. Mënyra e të ushqyerit dhe trashëgimia influencojnë shumë në BMI.

Fjalë kyçe: Obeziteti, Mbipesha, BMI, Kequshqyerja, Sëmundje Metabolike

NUTRITIONAL ASSESSMENT AND OBESITY TO THE STUDENTS OF MEDICAL SCIENCE AND TECHNICAL FACULTY, ALDENT

Mirva Hoxha, Geisi Belishta

Aldent University

Purpose: Depistation of nutritions and obesity through cross-sectional study at MSTF of the Aldent University.

Background: Based on WHO survey, incidence of obesity was threefolded since 1975. In 2016, 39% of the adults resulted overweight and 13% obese. 41 milion children younger than 5 years old resulted obese or overweight. Overweight and obesity are defined as abnormal or excessive accumulation of adipose tissue which could damage the health and quality of the life of the human.

One of the primary causes of the obesity is the way of nourishment. The consumption of the food beyond the normal amount of carbohydrates and saturated fats and sedentary life, as well, are some of the primary causation factors for overweight and obesity.

Supported studies used: There were studied 100 students of MSTF randomly selected. Anthropometric measurments were done. All the data were compiled by SPSS.

Results: 69.3% of the surveyees resulted girls and 30.7% boys. Average age of the surveyees was 20.01 years old. Average age of girls was 20.07 years old and of the boys was 19.89 years old. 4.5% of the surveyees were underweight and 4.5% were obese. 72.7% of the surveyees were healthy and 18.3% were overweight. There were a logical relation between belly circumference and BMI of 0.01 10.2% of the girls and 11.4% of the boys surveyed had their belly circumference > 90, which is a sign of a metabolic disease. There were a strong logical link between the way of nourishment and BMI. There were a strong logical link between inheritance and BMI of 0.01 Pearson and Spearman. There were not any logical link between alcoholic drinks consumption and BMI.

Conclusions: From all data gathered were concluded that at MSDF, 72.7% of the surveyees were healthy and 27.3% were overweight or obese. Nourishment and inheritance strongly influenced to BMI.

Key words: Obesity, Overweight, BMI, Malnutrition, Metabolic disease

PREVALENCA E INTOKSIKACIONEVE NË MOSHAT PEDIATRIKE, TË HOSPITALIZUAR NË REPARTIN E PEDIATRISË, NE SPITALIN E VLORËS

Evis Allushi

Fakulteti i Shëndetit, Universiteti “Ismail Qemali”, Shqipëri

Hyrje: Në jetën tonë të përditshme ne përdorim një sërë lëndësh kimike, të cilat shpesh herë bëhen burim për intoksikacione tek të rriturit dhe tek fëmijët. Mbajtja në kushte të pakujdesshme apo përdorimi pa kriter i tyre mund të krijojnë kushte për helmimin e fëmijëve. Helmime të tilla aksidentale vërehen më shpesh tek fëmijët deri në 5 vjeç, sidomos tek ata të moshës 1-3 vjeç, që porsa fillojnë të njihen me botën që i rrethon. Helmimet te fëmijët në shumicën e rasteve zhvillohen në gjendje të rëndë, aq sa në disa raste edhe duke bërë një mjekim racional, i helmuari shërohet me vështirësi ose përfundon në vdekje.

Qëllimi: Vlerësimi i shpeshtësisë dhe shpërndarjes së intoksikacioneve sipas vendbanimit, gjinise, moshës në repartin pediatrik.

Materiali dhe metoda: Është një studim deskriptiv i realizuar në periudhën janar-dhjetor 2015-2017 në Spitalin Rajonal të rrethit të Vlorës në repartin e pediatriisë. U shqyrtuan të gjitha kartelat klinike të fëmijëve të hospitalizuar me këtë diagnozë dhe shpërndarja e tyre përgjatë gjithë muajve të vitit, shkaktarët, përqindja e rasteve sipas secilit shkaktar.

Rezultatet: Për periudhën e marrë në studim totali i rasteve të paraqitura arrin ne 463. Lëndët ndaj të cilave janë ekspozuar fëmijët janë medikamentet 8 raste, mercuri 1 rast, alkooli 7 raste, benzina 3 raste, detergjentët 3 raste, pesticidet 3 raste, acetoni 3 raste. Vendin e parë e zënë intoksikacionet ushqimore me 34 raste. Moshat më të prekura janë 4-14 vjeç dhe rastet më të shumta janë në muajt gusht – shtator.

Konkluzione: Nga të dhënat e studimit duket qartë se intoksikacionet përbëjnë një shqetësim mjaft të madh për moshat pediatrike në periudhën gusht-shtator. Shkaku alimentar përbën numrin më të madh të rasteve të paraqitura, i ndjekur nga intoksikacionet medikamentoze. Gjithashtu duke iu referuar faktorit moshë, numri i fëmijëve 0-1 vjeç është shumë i ulët dhe përsa u përket moshave 1-4 vjeç shohim një numër të lartë rastesh.

THE PREVALENCE OF INTOXICATIONS IN PEDIATRIC AGES IN PEDIATRIC REPART OF VLORA HOSPITAL

Evis Allushi

Faculty of Public Health, University of Vlora "Ismail Qemali", Albania

Introduction: In our daily life we use a lot of chemical substances, that in general they become an intoxication recourse in adults, but mostly in pediatric ages. Their maintain in bad conditions or bad use of them may result in intoxication of pediatric ages. This accidentally intoxication is most frequently in children of 5 years old, but especially in children from 1-3 years old. Intoxication in children can be a very severe situation, in which they can even dies.

The Aim: The evaluation of frequency and distribution of intoxications referring to their place of living, age, gender in pediatric ward of Vlora hospital.

The material and the method: This is a description study realized from January up to December 2015-2017 in pediatric ward of Vlora hospital. Were used all the clinical records of the hospitalized children with this diagnose.

The results: The total number: 463 cases. The causes and the number of the children respectively for each case are: medications 8 cases, mercury 1 case, alcohol 7 cases, benzen 3 cases, detergents 3 cases, pesticides 3 cases, acetone 3 cases. At the top are the alimentary intoxications with 34 cases. The most frequently ages are from 4 up to 14 years old, the most frequent period: during August and September.

Conclusions: Intoxications are a great issue for pediatric ages. The alimentary cause is most often in these ages, and after this are the intoxications FROM medications. Also, referring to the age factor: the number of the children from 0-1 years old is very low, and a very high number of cases for the children 1-4 years old.

NDRYSHIMET ELEKTROLITIKE NË SERUM GJATË TUR (TRANSURETRAL) PROSTATE

Haxhire Gani^{1,2}, Vjollca Shpata², Greta Gani¹, Majlinda Naço¹, Herion Dredha¹, Valbona Muça¹

¹ Qendra Spitalore Universitare “Nënë Tereza”, Tiranë

² Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, UMT

Qëllimi i këtij studimi është të vlerësojë ndryshimet elektrolitike në serum si edhe faktorët që ndikojnë në këto ndryshime. Të sëmuret janë intervenuar nën anestezi spinale. Anestezia spinale është realizuar në hapësirën L2-L3 me age G25 ose G26, sol Marcaine 5%-2.5 ml (12.5 mg) + Morfine 30 ug.

Materiali dhe metoda: Në studim janë përfshirë 120 pacientë të moshës 50-80 vjeçare që i janë nënshtruar TUR Prostate. Janë matur preoperator dhe postoperator nivelet e Kalemisë (K) dhe Natremisë (Na). Gjithashtu është vlerësuar pesha e prostatës, kohëzgjatja e interventit, sasia e solucionit të përdorur: Sol.Glukoze 5%. Pacientët janë ndarë në 3 grupe: Grupi 1 (G1) kohëzgjatja e interventit < 30 minuta, grupi 2 (G2) me kohëzgjatje të interventit 30-60 minuta dhe grupi 3 (G3) kohëzgjatja e interventit > 60 minuta. Vlera e $p < 0.05$ është vlerësuar statistikisht sinjifikante.

Rezultatet: Nga 120 pacientë 10 i përkisnin G1 dhe 90 i përkisnin G2, 20 i përkisnin G3. Të gjithë pacientët G2 e G3 kishin ulje të nivelit të Na postoperator në raport me atë preoperator, si edhe rritje të nivelit të K. por pavarësisht nga rënia jo tek të gjithë pacientët ishte statistikisht sinjifikante. Rënie sinjifikante të Na u vërejt te pacientët në G3 ($P=0.01$). Kohëzgjatja e interventit rezultoi në lidhje me peshën e prostatës. Sa më e madhe prostata aq më shumë zgjati interventi, por edhe në varësi të përvojës së kirurgut. Në varësi të kohëzgjatjes së interventit ishte edhe konsumimi i sol. Glucose 5%, e cila në G1 ishte 6 ± 2 litra, Na: 140 ± 8 , K: 4.4 ± 0.6 , G2: 10 ± 5 litra, Na: 137 ± 10 , K: 5.1 ± 0.7 , ndërsa në G3 ishte 40 ± 15 litra, Na: 127 ± 10 , K: 5.2 ± 1 .

Konkluzione: Gjatë TUR Prostate ndodh hiponatremia dhe hiperkalemia e cila është në përpjestim të drejtë me kohëzgjatjen e interventit, madhësinë e prostatës si dhe me sasinë e solucionit Glucose 5% të përdorur gjatë interventit.

ELECTROLITE CHANGES IN THE SERUM DURING TUR (TRANSURETRAL) PROSTATE

Haxhire Gani^{1,2}, Vjollca Shpata², Greta Gani¹, Majlinda Naço¹, Herion Dredha¹, Valbona Muça¹

¹ University Hospital Center “Mother Theresa” in Tirana

² Faculty of Medical Technical Sciences, University of Medicine in Tirana

The purpose of this study is to evaluate the electrolyte changes in the serum as well as what causes them. Patients have undergone surgery with spinal anaesthesia, in space L2-L2 with G25 or G26 needle. Sol Marcaine 5%-2.5 ml (12.5mg) + Morphine 30 ug has been used.

Material and method: The study analyzes 120 patients aged 50-80 years old which have undergone TUR Prostate surgery. Potassium (K) and Natrium (Na) levels have been measures pre and post-surgery. Furthermore, the weight of the prostate, duration of the intervention, the amount of Solution Glucose 5% used have been evaluated. Patients have been categorized in three groups according to the duration of the intervention: G1<30 min, 30<G2<60 min, G3>60min. P value <0.05 is statistically significant.

Results: From a total of 120 patients, 10 belonged to G1, 90 to G2 and 20 to G3. We noticed that all patients from G2 and G3 had a decrease in post-surgery Na levels compared to the pre-surgery levels, especially in G3 with p value-0.01, an increase of K levels, not statistically significant. The duration of the intervention was dependent also on the prostate weight, the heavier the prostate, the longer the intervention took. Consume of sol. Glucose 5% was also dependent on the duration of the intervention. In G1. 6±2 Liters, Na: 140±8, K: 4.4±0.6, G2: 10±5 liters, Na:137±10, K: 5.1±0.7, while in G3: 40±15 liters, Na: 127±10, K: 5.2±1.

Conclusions: During TUR Prostate hyponatremia and hyperkalemia occur, which are more excessive the longer the intervention lasts, the bigger the prostate is, and the more Sol. Glucose 5% is used. An interesting finding of the study was that besides the size of the prostate, the level of experience of the surgeon had a vital impact on the duration of the intervention and the amount of Sol. Glucose 5% consumed, as well as on the Na and K levels.

HIV/AIDS TEK ADULTET NE SHQIPERI, KLASIFIKIMI SIPAS STADIT IMUN

Igli Bracellari, A Harxhi, E Meta, E Goxha, N Como

Sherbimi Infektiv, Klinika Ambulatore HIV/AIDS , QSUT

Hyrje: Infeksioni HIV i njohur si problem mbare boteror si per numrin e larte te personave te infektuar dhe problemet e shumta shendetesore dhe sociale te lidhura me te. Prej mese 20 vitesh eshte aktualitet dhe ne Shqiperi. Immunodefienca e lidhur me HIV-in karakterizohet nga larmi e madhe simptomash klinike, dhe prezantimi ne stade te ndryshme te te saj. Momenti i diagnostikimit eshte mjaft i rendesishem persa i perket ecurise dhe prognozes se semundjes.

Qellimi: Paraqitje e rasteve HIV+ ne kliniken ambulatore te HIV/AIDS sipas stadi immun te prezantuar ne fillim.

Materiali: Jane studiuar 855 paciente HIV+, te kartelizuar prane kesaj klinike nga viti 2007 – 2019.

Metoda: U analizuan rastet sipas grupmoshes, gjinise, dhe stadi immun bazuar ne te dhenat e Limf CD4+ ne momentin e paraqitjes duke bere korrelacionin sipas stadifikimit te AIDS ne CDC.

Rezultatet: Bazuar ne aspektin epidemiologjik: 71.7% meshkuj, femra 28.3% femra. Sipas grup moshes 20-29 vjec 10.3%, 30 – 39 vjec 25.4%, 40 – 49 vjec 28.8%, 50 – 59 vjec 21.8%, mbi 60 vjec 13.7%. Bazuar ne Limf CD4+: Ne vlera te limf CD4+ < 200 qel/mm³ ishin 39.64% te rasteve, me Limf CD4+ ndermjet 200 – 500 qel/mm³ 39.58%, Limf CD4+ > 500 qel/mm³.

Perfundime: Meshkuj rezultuan ne raport me te larte se femra 2.5:1. Grupmosha me e prekur ishin 40-49 vjec me 52.5%. Ne 79.22 % te rasteve jane paraqitur ne stad immun me Limf CD4+ < 500 qel/mm³

Rekomandime: Identifikimi dhe trajtimi i HIV-it ne stade te hershme te tij eshte i rendesishem per ecurine e mire, jetegjatesine dhe transmetueshmerine e ulet te tij.

HIV/AIDS IN ALBANIAN ADULTS, AND CLASSIFICATION BASED ON IMMUN STAGE

Igli Bracellari, A Harxhi, E Meta, E Goxha, A Bracellari, N Como

Infectious Disease, HIV / AIDS Outpatient Clinic, UHC

Introduction: HIV infection is recognized as a worldwide problem, both for the high number of infected people, as well as health and social problems associated with it. For over 20 years it has been a reality in Albania. HIV-associated immunodeficiency is characterized by the wide variety of clinical symptoms, and its presentation in various stages. The moment of diagnosis is very important in terms of progress and prognosis of the disease.

Purpose: To report HIV + cases to the outpatient clinic according to the immune stage presented at the outset.

Material: We studied 855 HIV + patients, cartelized at this clinic from 2007 - 2019.

Method: We analyzed cases by gender, age group and immune status based on lymphocytes CD4 + at the time of presentation making correlation according to AIDS staging, based on CDC classification.

Results: Epidemiological aspects based on gender were: 71.7% male, female 28.3% female. By ages: 20-29 years old 10.3%, 30-39 years old 25.4%, 40-49 years old 28.8%, 50-59 years old 21.8%, over 60 years 13.7% cases. Based on number of Lymphocytes CD4 +: Lymph CD4 + < 200 cells / mm³ were 39.64% of cases, with Lymph CD4 + between 200 - 500 cells / mm³ 39.58%, CD4 + lymph > 500 cells / mm³.

Conclusions: Males were higher than females in ratio 2.5: 1. The most affected age groups were 40-49 years old with 28.8%. 79.22% of cases are immunologically present with lymph CD4 + <500 cells / mm³

Recommendations: Identification and treatment of HIV in its early stages is important for its good performance, life expectancy and low transmissibility.

FEMIJET E LINDUR PARA KOHE DHE FAKTORET PREDISPOZUES

Saemira Durmishi, Emirjona Kicaj, Jorgjia Bucaj, Rudina Cercizi

Fakulteti i Shëndetit Publik, Universiteti “Ismail Qemali” Vlorë

Hyrje: Ekzistojne faktore te ndryshem dhe te shumte pse nje femije mund te lind para kohe dhe me peshe te vogel. Karakteristikë themelore e foshnjes së parakohshme është pazhvillueshmëria e përgjithshme e organeve dhe sistemeve, të cilat janë të rëndësishme për jetën.

Lindjet premature përcaktohen nga dalja e produktit të konceptimit me peshë 500 deri 2500 gram, shenjat fizike të papjekurisë, dhe mosha e shtatzënisë më pak se 37 javë.

Qëllimi: Te vleresohen femijet e lindur pre-term, dallimi i shkaqeve dhe duke u fokusuar te faktorët që ndikojnë në keto lindje.

Metodologjia: Jane perdorur te dhenat e kartelave ne kartoteken e maternitetit te Vlores, si dhe statistikat prane ketij spitali per vitin 2018.

Rezultatet: Gjate vitit 2018 ne maternitetin e Spitalit Rajonal Vlore jane kryer gjithsej 1040 lindje. Nga keto 998 jane lindje ne term dhe 52 prej tyre jane lindje pre-term. Referuar shifrave 95 % jane lindje ne term (39-40 jave) dhe vetem 5 % jane lindje preterm, (me pak se 37 jave) nga keto 36 gra pra 72% rezultojne nga qyteti dhe 16 prej tyre, respektivisht 28 % nga zonat rurale. Diagnoza me e shpeshte eshte membrana te plasura ne 98 % te rasteve dhe vetem 2% si pasoje e komplikacioneve amtare e shfaqur kryesisht ne javet 34-37. Femije te lindur meshkuj kundrejt femrave kemi 62% kundrejt 38 %

Konkluzione: Neonati preterm paraqet një risk të lartë dhe kërkon një vlerësim të kujdesshëm nga ana infermierore për kapacitetin respirator, circulator, metabolik, neurologjik, viziv dhe auditiv.

Fjalët kyçe: prematurë, kujdesi infermieror, peshe e ulet.

PRE-TERM BIRTHS AND PREDISPOSING FACTORS

Saemira Durmishi, Emirjona Kicaj, Jorgjia Bucaj, Rudina Cercizi

Faculty of Public Health, University“Ismael Qemali” Vlorë

Introduction: There are various factors why a child may be born prematurely and with low weight. The basic characteristic of premature infant is general under development of organs and systems, which are important for life. Preterm birth is determined by the exit of product of conception and fetus weight 500 to 2500 gram, physical signs of immaturity, gestational age less than 37 weeks.

Aim: The aim of the study was the valuation of babies born pre-term and identification of the causes, focusing on factors affecting these births.

Methodology: Data were collected from registers of maternity and statistics at the Vlora Regional Hospital, as well as statistics at this hospital for the year 2018.

Results: During 2018 in the Maternity of Vlora Regional Hospital were a total of 1040 women admitted to birth. Of these 998 have committed in the term birth and 52 of them have given preterm birth. According to the statistics 95% are births on time (39-40 weeks) and 5% were preterm births, out of these 36 women, 72% of them are from the city and 16 of them respectively 28% from rural areas. From the results the most frequent diagnosis is burst membrane at 98% and only 2% as a result of native complications occurring mainly in weeks 34-37. 62% of children born were male versus 38% who were female.

Conclusions: The preterm newly born presents a high risk and requires a careful assessment by nurses for the respiratory, circulator metabolic, visual, auditory neurologic capacity.

Keywords: Premature babies, nursing, birth.

ABUZIMI I FËMIJËVE DHE ROLI I PUNONJËSVE TË SHËNDETËSISË

Paola Saro

Fakulteti i Shkencave të Natyrës dhe Shkencave Humane, Departamenti i
Infermierisë
Universiteti Fan S. Noli

Keqtrajtimi i fëmijëve është një problem mbarebotëror, që ka një ndikim serioz mbi shëndetin fizik dhe mendor, mirëqënien dhe zhvillimin gjatë gjithë jetës së tyre dhe në përgjithësi mbi gjithë shoqërinë ku rriten këta fëmijë.

Keqtrajtimi i fëmijës përfshin të gjitha format e abuzimit fizik, emocional, seksual, braktisjen ose neglizhencën e shfrytëzimit të cilet sjellin dëmtim aktual ose të mundshëm mbi shëndetin, mbijetesën, zhvillimin ose dinjitetin e fëmijës në kontekstin e një marrëdhënie përgjegjësie, besimi ose pushteti.

Zbulimi i hershëm i të gjitha formave të keqtrajtimit të fëmijës është shumë i rëndësishëm. Profesionistët që punojnë me fëmijët duhet të jenë të mirëinformuar e të gatshëm të ndajnë shqetësimet mbi këto çështje.

Keqtrajtimi i fëmijëve në përgjithësi është i vështirë të identifikohet.

-Por cilët janë treguesit e çdo lloj forme të abuzimit?

-Si i identifikon punonjësi shëndetësor këto shenja?

-Si trajtohen rastet kur fëmija pranon dhunën e ushtruar mbi ta?

Dhuna kundër fëmijëve në kulturën shqiptare shihet si një mjet për disiplinimin e tyre. Përdorimi i formave të lehta dhe të moderuara të dhunës trupore dhe psikologjike është mjaft i përhapur. Shumë fëmijë u nënshtrohen formave të ashpra dhe degraduese të dhunës dhe të poshtërimit si: rrahja, incesti, abuzimi seksual, braktisja, shitja e fëmijëve për shfrytëzim, krime nderi e deri tek abortet selektive.

Fjalë kyçe: dhunë, neglizhencë, abuzim, punonjës shëndetësor

CHILD MALTREATMENT AND ROLE OF THE HEALTH WORKERS

Paola Saro

Faculty of Nature and Humane Sciences, Nursing Department
University Fan S. Noli

Child maltreatment is a global problem that has a serious impact on physical and mental health, well-being and development throughout their lives and in general across the entire society where these children grow. Child maltreatment includes all forms of physical, emotional, sexual abuse, abandonment or neglect of exploitation that result in actual or potential harm to the health, survival, development or dignity of the child in the context of a relationship of responsibility, belief or power.

Early detection of all forms of child maltreatment is very important. Professionals working with children should be well-informed and willing to share concerns over these issues. Child maltreatment in general is difficult to identify.

-But who are the indicators of any form of abuse?

-How does the health worker identify these signs?

-How are the cases when the child accepts the violence exerted on them?

Violence against children in Albanian culture is seen as a tool for their discipline. The use of light and moderate forms of bodily and psychological violence is widespread. Many children are subject to harsh and degrading forms of violence and humiliation such as beating, incest, sexual abuse, abandonment, sale of children for exploitation, honor crimes, and selective abortions.

Key words: violence, neglect, abuse, health worker

HIGJENA E DUARVE, BARRIERAT PËR REALIZMIN ADEKUAT TË SAJ

¹Emirjona Këçaj, ¹Rudina Cercizaj, ¹Saemira Durmishi,
Eni Bitri, ²Emiljana Coraj, ²Dritan Coraj

¹Fakulteti i Shëndetit Publik, Universiteti “Ismail Qemali” Vlorë

²Sherbimi Shëndetësor Parësor Vlorë

Hyrje: Higjena e duhur e duarve është mënyra e vetme e rëndësishme, më e thjeshtë dhe më pak e shtrenjtë për të reduktuar përhapjen e mikroorganizmave patogen gjatë përkujdesjeve infermierore.

Qëllimi i studimit: Identifikimi i faktorëve dhe barrierave që ndikojnë në realizmin korrekt të higjenës së duarve prej personelit infermieror.

Metodologjia e studimit: Ky studim është një studim deskriptiv i realizuar gjatë periudhës kohore Mars – Qershor 2019. Në këtë studim u përfshinë 60 infermierë të punësuar në Spitalet rajonal Vlorë dhe Fier. Të dhënat e këtij studimi u morën nëpërmjet një pyetësoi të bazuar në “Barriers and Levels to hand hygiene questionnaire”.

Rezultatet: Moshë mesatare e infermierëve të përfshirë në studim ishte 37.6 vjeç. 55% e pjesëmarrësve ishin femra dhe 45% meshkuj. Si burim informacioni për rolin e higjenës së duarve 86.7% e infermierëve referuan informacionin e marrë në shkollë. Infermierët referuan se higjena e duarve është pjesë e rëndësishme e praktikës profesionale. Studimi nxori në pah se personeli infermieror i kushton rëndësi higjenës së duarve.

Konkluzion: Si faktor që ndikojnë negativisht në realizmin e higjenës së duarve janë: mungesa e faciliteteve në ambjentet spitalore, mungesa e inkurajimit pozitiv nga vetë kolegët. Personeli infermieror me eksperiencë më të madhe në punë ka qëndrim shumë më tepër pozitiv në drejtim të rolit të higjenës së duarve, pavarësisht barrierave të ndryshme që mund të hasen gjatë ofrimit të përkujdesjeve infermierore. Njohuritë e personelit infermieror në drejtim të parandalimit të transmetimit të infeksioneve rezultuan të mira.

Fjalë kyçe: higjena e duarve, barriera, infermierë, njohuri

HAND HYGIEN, BARRIERS TO HAND HYGIENE

**¹Emirjona Kiçaj, ¹Rudina Cercizaj, ¹Saemira Durmishi,
Eni Bitri, ²Emiljana Coraj, ²Dritan Coraj**

¹Faculty of Public Health, University “Ismail Qemali” Vlorë

²Primary health care

Introduction: proper hand hygiene is the only important, simplest and least expensive way to reduce the spread of pathogenic microorganisms during nursing care.

Aim of the study: Identification of factors and barriers that affect the correct realization of hand hygiene by nursing staff.

Methodology of the study: This study is a descriptive study conducted during the period March - June 2019. This study included 60 nurses employed in Vlora and Fier Regional Hospitals. Data from this study were obtained through a questionnaire based on Barriers and Levels to hand hygiene questionare.

Results: The mean age of the nurses included in the study was 37.6 years. 55% of the participants were female and 45% were male. As a source of information on the role of hand hygiene 86.7% of nurses referred to information obtained at school. The nurses referred that hand hygiene is an important part of professional practice. The study revealed that nursing staff attaches importance to hand hygiene.

Conclusion: The factors that have a negative impact on the realization of hand hygiene are: lack of facilities in hospital facilities, lack of positive encouragement from colleagues themselves. More experienced nursing staff have a much more positive attitude towards the role of hand hygiene despite the various barriers that may be encountered when providing nursing care. Nurses' knowledge of preventing the transmission of infections proved to be good.

Key words: hand hygiene, barriers, nurses, knowledge

**MELANOMA, SHKAQET, FAKTORËT E RREZIKUT,
PARANDALIMI I SAJ,
MASAT MBROJTËSE KUNDËR KANCERIT TË LËKURËS**

Glodiana Sinanaj¹, Brunilda Miftari³, Denada Selfo², Rozeta Luci²

¹ Qendra Kërkimore Shkencore për Shëndetin Publik, Fakulteti i Shëndetit Publik, Universiteti i Vlorës "Ismail Qemali"

² Departamenti i Infermierisë, Fakulteti i Shëndetit Publik, Universiteti i Vlorës "Ismail Qemali"

³ Qendra Spitalore Universitare "NënëTereza", Tiranë, Shqipëri.

Melanoma është lloji më pak i zakonshëm i kancerit të lëkurës. Sipas Organizatës Botërore të Shëndetësisë, ka rreth 132,000 raste të reja të melanomës në mbarë botën çdo vit. Kanceri i lëkurës është një problem i madh i Shëndetit Publik për shkak të ndikimit në masë të madhe në cilësinë e jetës dhe mund të shndërrohet edhe në vdekjeprurës. Një përmbledhje e studimeve të bëra mbi kancerin e lëkurës është e rëndësishme për vetë rezultatet e raportuara në të gjithë botën. Qëllimi është të rishikojmë studimet e kërkimit mbi kancerin e lëkurës të kryera, duke u përqëndruar në shkaqet, faktorët e rrezikut për melanomën, parandalimi i saj si dhe sygjërimet e studimeve për masat mbrojtëse kundër kancerit të lëkurës. Kërkimi sistematik elektronik për artikujt e botuar pa një afat kohor përfshinte bibliotekat në internet të Medline me Artikuj të plotë dhe Medscape, Ovid PubMed duke diskutuar objektivat e studimit. Janë identifikuar gjithsej 11 studime që plotësojnë kriteret e përfshirjes. Kategorizimi u bë për llojin e kancerit përfshirë numrin e botimeve, autorin e parë dhe vitin e botimit të artikullit, metodën dhe rezultatet kryesore. Shumica e studimeve ofruan më shumë të dhëna për llojin e kancerit të shfaqur nga ekspozimi në diell, sjelljet e sigurta në diell dhe vetë-ekzaminimi i lëkurës duke përdorur një ndërhyrje psiko-edukative të bazuar në teori, por pak informacione pati për melanomën dhe lidhjen e saj me faktorët e rrezikut. Gjithashtu, ka pak studime për zbulimin e hershëm. Më shumë studime të kancerit të lëkurës janë të nevojshme në një popullatë të madhe për të forcuar gjetjet dhe për të hartuar strategji parandaluese.

Fjalë Kyçe: Rishikim Literature, kancer i lëkurës, faktorët e rrezikut, sygjerimet e studimeve.

**MELANOMA, CAUSES, RISK FACTORS, ITS PREVENTION,
STUDY SUGGESTIONS FOR PROTECTIVE MEASURES AGAINST
SKIN CANCER**

Glodiana Sinanaj¹, Brunilda Miftari³, Denada Selfo², Rozeta Luci²

¹Scientific Research Center for Public Health, Faculty of Public Health,
University of Vlora "Ismail Qemali", Albania

²Department of Nursing, Faculty of Public Health, University of Vlora
"Ismail Qemali", Albania

³University Hospital Center "Mother Theresa ", Tirana, Albania

Melanoma is the least common type of skin cancer. According to the World Health Organization, there are about 132,000 new cases of melanoma worldwide each year. Skin cancer is a major public health problem due to its large impact on quality of life and can even be deadly. A review of studies on skin cancer is important for the results reported worldwide. The aim is to review research studies on skin cancer performed, focusing on the causes, risk factors for melanoma, its prevention as well as suggestions for studies on protective measures against skin cancer. Systematic electronic search for articles published without a timeline included Medline full-length Articles and Medscape online libraries, Ovid PubMed discussing study objectives. A total of 11 studies meeting the inclusion criteria were identified. Categorization was made for the type of cancer including number of publications, first author and year of publication of the article, method and main results. Most studies provided more data on the type of cancer displayed by sun exposure, safe sun behaviors, and skin self-examination using a theory-based psychosocial intervention, but little information was available on melanoma and its connectivity with risk factors. Also, there are few studies on early detection. More skin cancer studies are needed in a large population to strengthen the findings and devise preventive strategies.

Key Words: literature review, skin cancer, risk factors, study suggestions.

ANAFILAKSIA: EPIDEMIOLOGJIA, PATOGJENEZA, MANIFESTIMET KLINIKE, DIAGNOZA DHE MENAXHIMI

Erina Lazri¹, Irena Kola²

¹Shërbimi i Alergologjisë dhe Imunologjisë Klinike, QSUT

²Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike

Qëllimi: Rishikimi i literaturës mbi anafilaksinë duke bërë të mundur përditësimin e të dhënave mbi epidemiologjinë, patogjenezën, manifestimet klinike, diagnozën dhe menaxhimin e saj.

Përkufizimi: Anafilaksia është një reaksion i hipersensibilitetit sistemik ose të gjeneralizuar, i rëndë dhe kërcënues për jetën.

Epidemiologji: Prevalenca e anafilaksisë në popullatën e përgjithshme vlerësohet rreth (2-6)%, dhe është në rritje të vazhdueshme, sidomos në moshat e reja.

Patogjeneza: Shumica e reaksioneve të anafilaksisë janë të ndërmjetësuar me mekanizma imunologjike IgE-vartëse, ku si pasojë e aktivizimit të mastociteve dhe bazofileve kemi çlirimin e mediatorëve inflamatorë, si: histamina, leukotrienet, triptaza dhe prostaglandinat. Anafilaksia shpesh ndërmjetësohet me mekanizëm jo-imunologjik. Shkaktarët më të shpeshtë janë: aspirina, anti inflamatorët jo steroid, opiatet dhe lëndët e kontrastit që përdoren në radiologji.

Në rastet kur shkaku nuk njihet kemi të bëjmë me anafilaksi idiopatike.

Manifestimet klinike: Manifestimet klinike të anafilaksisë janë të shumëllojshme, në varësi të sistemeve të organeve të prekura, megjithatë simptomat kutane janë më të shpeshta.

Diagnoza: Diagnoza bazohet kryesisht në manifestimet klinike.

Menaxhimi: Administrimi intramuskular i adrenalines në pjesën laterale të kofshës është linja e parë e trajtimit, edhe kur diagnozy është e pasigurtë.

Menaxhimi afatgjatë përfshin: konsultën me mjekun specialist alergolog, shmangien e agjentit shkaktar, edukimin e pacientit mbi manifestimet klinike të anafilaksisë dhe udhëzimin mbi përdorimin e adrenalines auto-injektor.

Konkluzionet

Prevalenca e anafilaksisë është në rritje të vazhdueshme, veçanërisht në moshat e reja.

Manifestimet klinike të anafilaksisë janë të larmishme në varësi të organeve të prekura, megjithatë manifestimet kutane kanë frekuencë më të lartë. Diagnoza vendoset kryesisht nga manifestimet klinike. Administrimi i menjëhershëm intramuskular (në pjesën laterale të kofshës) i adrenalinës është linja e parë terapeutike, edhe kur diagnoza nuk është e sigurtë.

ANAPHYLAXIS: EPIDEMIOLOGY, PATHOGENESIS, CLINICAL MANIFESTATIONS, DIAGNOSIS AND MANAGEMENT

Erina Lazri¹, Irena Kola²

¹Clinical Immunology and Allergy Unit, Mother Teresa Hospital, Tirana

²Faculty of Technical Medical Sciences

The purpose: Literature review to make an update of epidemiology, pathogenesis, clinical manifestations, diagnosis and management data of anaphylaxis.

Definition: Anaphylaxis is a serious generalised allergic reaction that is rapid in onset and may cause death.

Epidemiology: The prevalence of anaphylaxis is estimated to be (2-6) %, and appears to be rising, particularly in the younger age group.

Pathogenesis: The most episodes of anaphylaxis are mediated through an immunologic mechanism involving immunoglobulin E (IgE), which leads to mast cell and basophil activation and the subsequent release of inflammatory mediators such as histamine, leukotrienes, tryptase and prostaglandins. Anaphylactic reactions often result from non-immunologic mediated mechanisms and the most causes are: aspirin, non-steroidal anti-inflammatory drugs (NSAIDs), opiates and radiocontrast agents. In some other cases, the cause of anaphylactic reactions is unknown (idiopathic anaphylaxis).

Clinical manifestations: Clinical manifestations of anaphylaxis vary widely according to the organ system affected, however the most common clinical manifestations are cutaneous symptoms.

Diagnosis: The diagnosis is based primarily on clinical signs and symptoms.

Management: Immediate intramuscular administration of epinephrine into the lateral thigh is first-line therapy, even if the diagnosis is uncertain. Intramuscular administration into the lateral thigh is recommended. The long-term management include: specialist assessment, avoidance measures, patient education about clinical manifestations and the description of an epinephrine auto-injector.

Conclusions:

The prevalence of anaphylaxis is steadily increasing, especially at younger ages. Clinical manifestations of anaphylaxis vary widely according to the organ system affected, however the most common clinical manifestations are cutaneous symptoms.

The diagnosis is based primarily on clinical signs and symptoms. Immediate intramuscular administration of epinephrine into the lateral thigh is first-line therapy, even if the diagnosis is uncertain.

REVISTA “MJEKËSIA DHE INFERMIERIA BASHKËKOHORE”

Revista “Mjekësia dhe Infermiera Bashkëkohore” është një revistë shkencore zyrtare e publikuar nga Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Universiteti i Mjekësisë, Tiranë. Revista “Mjekësia dhe Infermiera Bashkëkohore” është një revistë shkencore e miratuar me Vendim Nr. 153, datë 08.10.2010 të Komisionit të Vlerësimit të Titujve Akademikë, Ministria e Arsimit dhe Shkencës.

Në këtë revistë publikohen artikuj origjinalë shkencorë, review, studime rasti dhe artikuj panoramikë në fushën e mjekësisë, infermierisë dhe shkencave teknike mjekësore.

Gjatë viteve 2011-2016 janë publikuar 17 numra të saj me titullin “Mjekësia Bashkëkohore”

Gjatë vitit 2018 është publikuar një numër i saj. Gjatë vitit 2019 është publikuar një numër i revistës dhe një suplement i saj.

Instruksione për autorët

Llojet e artikujve

Revista: Mjekësia Bashkëkohore do të publikojë këto lloje artikujsh:

- 1) Artikuj origjinalë shkencorë
- 2) Artikuj review
- 3) Studime rasti

Formati i standardit të rekomanduar do të jetë si më poshtë:

1. **Artikujt origjinalë shkencorë** duhet të kenë si standard një minimum prej 1500 fjalësh (duke përfshirë abstraktin, tabelat/figurat, referencat), një maksimum prej 4 tabelash/figurash, një abstrakt të strukturuar në anglisht dhe shqip me jo më shumë se 250 fjalë dhe deri në 30 referenca maksimumi.

Artikujt origjinalë shkencorë janë dorëshkrime të plota që mbulojnë aspekte dhe disiplina të ndryshme të shkencave mjekësore që konsistojnë

në studime të randomizuara, studime kohort, rast-kontroll, transversale dhe studime të tjera observuese.

Çdo dorëshkrim duhet të përcaktojë qartësisht objektivin ose hipotezën; metodat (duke përfshirë vendndodhjen, datën, pacientët ose pjesëmarrësit në studim, kriteret e përfshirjes dhe të përjashtimit, burimin e të dhënave dhe si janë zgjedhur pjesëmarrësit në studim); rezultatet kryesore të studimit dhe diskutimet, ku vendosen rezultatet në kontekst të literaturës së publikuar duke adresuar limitet e studimit, si dhe konkluzionet.

2. Artikujt review do të kalojnë nëpër të njëjtin proces editorial si dhe artikujt originalë shkencorë. Artikujt review zakonisht duhet të përfshijnë si standard të paktën 1500 fjalë (duke përjashtuar abstraktin, tabelat/figurat dhe referencat), deri në 30 referenca dhe një maksimum prej 4 tabelash/figurash.

Abstrakti për artikujt review duhet të jetë i pastrukturuar dhe të përmbajë jo më pak se 250 fjalë. Artikujt review duhet të sigurojnë një raportim të qartë dhe bashkëkohor të çështjes në fushën e përfshirë në studim. Ato duhet të përmbajnë një informacion të gjerë të zhvillimeve të reja (në 3 deri 5 vitet e fundit). Artikujt review duhet të stimulojnë të menduarit dhe leximin e mëtejshëm duke treguar burimet e tjera të informacionit, duke përfshirë dhe informacionin e bazuar në literaturën bashkëkohore.

Përgatitja e dorëshkrimit

Dorëshkrimi duhet të organizohet sipas paraqitjes së mëposhtme:

Titulli, abstrakti burimi i fondeve, konflikti i interesit, kontributet e autorëve, teksti (Hyrja, Metodat, Rezultatet, Diskutimi), referencat, tabelat, figurat.

Faqja e titullit

Faqja e titullit duhet të përfshijë informacionin e mëposhtëm:

- Titulli i artikullit (konçiz dhe i kuptueshëm);
- Emrat e plotë të autorëve;
- Emrat e departamenteve, institucioneve ku ata punojnë;
- Adresa e e mailit të autorit korrespondent.

Abstrakt

Abstrakti për artikujt e plotë (origjinalë shkencorë) duhet të përmbajë jo më shumë se 250 fjalë në katër nënpika (Qëllimi, Metodat, Rezultatet dhe Konkluzioni). Abstrakti duhet të ndiqet nga 3- 5 fjalë kyçe.

Teksti

- **Hyrja** – Në seksionin e hyrjes autorët duhet të prezantojnë shkurtimisht problemin, duke theksuar në mënyrë të veçantë nivelin e njohurive rreth problemit në fillim të investigimit. Në fund të hyrjes autorët duhet të sigurojnë një përshkrim të shkurtër të qëllimit të studimit, objektivat specifike dhe hipotezën e studimit.
- **Metodat:** Në seksionin e metodave duhet të jepen detaje në lidhje me materialin, mostrën, metodat dhe pajisjet e përdorura në studim. Zgjedhja e pjesëmarrësve në studime observuese ose eksperimentale duhet shprehur qartësisht duke përfshirë dhe kriteret e përjashtimit dhe një përshkrim të popullatës në studim. Periudha e kërkimit dhe institucioni ku është zhvilluar studimi duhet të përmendet në mënyrë evidente. Metodot duhet të jepen me detaje të mjaftueshme që të lejohet riprodhimi i rezultateve. Të jepen referenca të metodave të përdorura duke përfshirë metodat statistikore, të përshkruhen metodat e reja apo të modifikuara, të jepen arsyet e përdorimit të tyre.
- **Rezultatet:** Në këtë seksion autori duhet të përshkruajë gjetjet kryesore të studimit, si dhe sinjifikancën statistikore të të dhënave duke referuar tabelat dhe figurat, duke përcaktuar detajet e treguara atje. Informacioni mbi sinjifikancën e të dhënave të tjera statistikore në mënyrë të preferueshme duhet të jepet përmes tabelave dhe figurave.
- **Diskutimi:** Ky seksion duhet të mos përsërisë rezultatet. Seksioni i diskutimit duhet të diskutojë gjetjet e studimit dhe t'i interpretojë ato në kontekstin e raportuar në literaturë duke siguruar evidenca dhe kundër-evidenca. Në këtë mënyrë vlerësohet vlefshmëria e rezultateve dhe sinjifikanca e konkluzioneve për aplikimin e kërkimit të mëtejshëm, duke respektuar hipotezën si dhe sinjifikancën e diferencave të observuara.

Referencat

Për çdo referencë duhet të vendoset numri sipas paraqitjes në tekst, metodat, tabelat apo figurat. Kur citohen në tekst, numrat referencë duhet të jepen në kllapa.

Vetëm një publikim mund të listohet për një numër. Vetëm artikujt e publikuar duhet të përfshihen në listën e referencave. Të gjithë autorët duhet të përfshihen në listën e referencave, nëse ata janë më shumë se tre, të listohen 3 autorët e parë të ndjekur nga 'et al.'

Shembuj të referencave:

- Artikull reviste:
 1. Bessudnov A, McKee M, Stuckler D. Inequalities in male mortality by occupational class, perceived status and education in Russia, 1994-2006. *Eur J Public Health* 2012;22:332-7.

2. Jankovic S, Vlajinac H, Bjegovic V, et al. The burden of disease and injury in Serbia. Eur J Public Health 2007;17:80-5.

2. Berkman LF, Glass T. Social integration, social networks, social support, and health. In: Berkman LF, Kawachi I, editors. Social Epidemiology. Oxford: Oxford University Press, 2000: 137-73.

▪ Website:

World Health Organization – Regional Office for Europe, Copenhagen, Denmark: <http://www.euro.who.int/en/home> (accessed: date).

Stili i të shkruarit

- Artikujt duhen shkruar në Times New Roman, me gërma 12, me hapësirë të dyfishtë midis rreshtave. Formatu duhet të jetë A4 dhe të gjithë kufijtë 2.54 cm.